

**PÄÄMINISTERIN SANANSAATTAJASTA JAPANIN
PÄÄNEUVOTTELIJAKSI JA MIELIPIDEVAIKUTTAJAKSI**

Yhdysvaltain ulkopoliittisten vaikuttajien suhtautuminen Japanin ulkoministeri

Fujiyama Aiichirōon 1957–1960

Oulun yliopisto
Historiatieteet
Pro gradu -tutkielma
Syksy 2014
Milla Nissi

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	3
Aiheen merkitys.....	3
Tutkimustilanne	4
Tutkimustehtävä.....	5
Lähteet ja menetelmät	6
Historiallinen tausta.....	9
1. ENSIMMÄINEN VUOSI MINISTERINÄ: KAKSIJAKOINEN NÄKEMYS TOKION JA WASHINGTONIN VÄLILLÄ MUODOSTUU.....	14
1.1. Positiivinen ensivaikutelma turvallisuuskomiteassa.....	14
1.2. Mielikuva Kishin sanansaattajasta muodostuu Washingtonissa.....	16
1.3. MacArthurin liittolainen, Washingtonin syntipukki	20
1.4. Kohti neuvotteluja Washingtonin näkemystä myötäillen	24
Yhteenveto.....	29
2. SISÄPOLIITTISEN ONGELMAT VAIKEUTTAVAT NEUVOTTELUJA: ROOLI PÄÄNEUVOTTELIJANA HYVÄKSYTÄÄN VÄHITELLEN.....	31
2.1. MacArthur häivyttää neuvotteluvastuun ensimmäisistä raporteista	31
2.2. Positiivinen ääni hajanaisen LDP:n sisällä	35
2.3. Keskeinen rooli mielipidevaikuttajana huomioidaan.....	40
2.4. Kunnia puolueen yhtenäistämisestä Fujiyamalle	43
Yhteenveto.....	48
3. SOPIMUSPROSESSI LÄPI VAIKKA VÄKISIN: ASEMA NEUVOTTELUISSA HIMMENEÄ MUTTEI KATOA.....	50
3.1. MacArthur tietoisesti ylläpitää positiivista mielikuvaa	50
3.2. Kuva Fujiyamasta mielipidevaikuttajana huipentuu	55
3.3. Suhtautuminen Fujiyamaan tiukkenee Kishin ottaessa ohjat.....	58
3.4. MacArthurin ja Kishin luottomiehestä kohti pitkää poliittista uraa	62
Yhteenveto.....	68
LOPPULAUSE.....	70
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS.....	73

JOHDANTO

Aiheen merkitys

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani Yhdysvaltain keskeisten ulkopoliittisten vaikuttajien suhtautumista Japanin ulkoministeri Fujiyama Aiichirōon¹, joka toimi tehtävässä heinäkuusta 1957 kesäkuuhun 1960. Tämä aikajakso on merkittävä Japanin ja Yhdysvaltain välisten suhteiden historiassa, sillä tuolloin valmisteltiin ja hyväksyttiin maiden kahdenvälinen turvallisuussopimus². Tämä sopimus loi pohjan turvallisuusyhteistyölle, joka on jatkunut tähän päivään asti.

Fujiyama toimi tutkimieni asiakirjakokoelmien perusteella Japanin hallituksen edustajana vuosina 1958–1959 käydyissä sopimusneuvotteluissa ja oli näin ollen myös merkittävänä vaikuttajana sopimuksen valmistumiselle. Häntä ei ole kuitenkaan juuri huomioitu ainakaan englanninkielisissä tutkimuksissa, joissa neuvotteluja käsitellään, vaan turvallisuussopimus esitetään yleensä pääministeri Kishi Nobusuken henkilökohtaisena saavutuksena. Vain yksittäiset tutkimukset mainitsevat ohimennen Fujiyaman roolin neuvotteluissa, suurin osa jättää hänet kokonaan huomiotta.

Tarkoitukseni on osoittaa, että Fujiyaman rooli turvallisuussopimusneuvotteluissa on ollut suurempi, kuin mitä aikaisempi aiheeseen liittyvä tutkimus antaa ymmärtää. Samalla myös täydennän tutkimuskentässä olevaa aukkoa nostamalla esille poliittisen toimijan, josta ei ole tehty aiempaa tutkimusta. Fujiyama on henkilönä tutkimisen arvoinen myös siksi, että hänen taustansa poikkesi muista aikansa keskeisistä japanilaispoliitikoista: hän nousi ministeriksi ilman aiempaa kokemusta hallituspolitiikasta, vaikka tärkeät poliittiset asemat jaettiin perinteisesti pitkän linjan urapoliitikoille. Toivon työni luovan pohjaa myös tulevalle Fujiyamaa käsittelevälle tutkimukselle, sillä laajempi tutkimus hänen poliittisesta urastaan voi auttaa meitä ymmärtämään paremmin, miten Japanin puoluepolitiikka toimi miehityskauden jälkeen.

Vuoden 1960 turvallisuussopimus on aiheena merkittävä, sillä se on voimassa edelleen ja luo näin pohjaa näiden kahden maan ainutlaatuiselle liittoumalle. Opinnäytetyöni täydentää aikaisempaa aiheeseen liittyvää tutkimusta nostamalla esille aiemmin huomiotta jätetyn

¹ Käytän japanilaisissa nimissä niiden alkuperäistä asettelua, eli sukunimi on kirjoitettu ensin.

² Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America.

toimijan ja tuo siten esille myös uuden ulottuvuuden Japanin ja Yhdysvaltain välisistä suhteista 1950- ja 1960-lukujen taitteessa. Juuri yhdysvaltalaisten suhtautumisen tutkiminen on perusteltua myös siksi, että Yhdysvaltain asiakirjat ovat toimineet päälähteinä suurimmassa osassa opinnäytetyötäni edeltävistä tutkimuksista. Keskittymällä tähän näkökulmaan osoitan siis, että Fujiyaman rooli on ollut havaittavissa näissä jo aiemmin käsitellyissä lähteissä. Koska tutkimukseni päänäyttämönä toimii Yhdysvaltain Japanin-suurlähetystö Tokiossa ja toisaalta ulkoministeriö³ Washingtonissa, avaa tutkimukseni myös näiden kahden instituution suhdetta mielikuvien muodostumisen tasolla.

Tutkimustilanne

Yhdysvaltain suhtautumista Fujiyamaan ei ole aiemmin tutkittu ollenkaan. Lisäksi Fujiyamasta henkilönä ei ole tehty ainakaan länsimaissa kattavaa tutkimusta, vaan hänet mainitaan ainoastaan ohimennen yksittäisissä julkaisuissa. Japanin ja Yhdysvaltain välisiä suhteita sodanjälkeisellä kaudella sekä maiden välistä turvallisuussopimusta on sen sijaan tutkittu runsaasti. Myös Japanin sisä- ja puoluepolitiikkaan, erityisesti Liberaalidemokraattisen Puolueen⁴ pitkään valtakauten ainoana hallituspuolueena⁵, liittyviä tutkimuksia on julkaistu useampia, mikä auttaa tutkimusaiheeni laajemman kontekstin hahmottamisessa.

Oman aiheeni kannalta keskeisin tutkija on ollut MICHAEL SCHALLER, joka on teoksessaan *Altered States: the United States and Japan since the Occupation* tutkinut Japanin ja Yhdysvaltain suhteita miehityskauden päättymisestä 1970-luvulle asti. Schallerin kattava kuvaus turvallisuussopimuksen kirjoittamisprosessista on opinnäytetyöni kannalta tämän teoksen hyödyllisin osio, sillä olen voinut verrata omia tutkimustuloksiani hänen huomioihinsa. Schaller on myös yksi harvoista tutkijoista, joka on nostanut esille Fujiyaman merkittävän panoksen sopimusneuvottelujen edetessä. Artikkelissaan "America's Favorite War Criminal: Kishi Nobusuke and the Transformation of U.S.-Japan Relations" Schaller puolestaan keskittyy pääministeri Kishin ja Yhdysvaltain lämpimiin keskinäisiin suhteisiin, mikä on keskeinen vaikuttaja myös Fujiyaman rooliin perehdyttäessä.

³ Department of State

⁴ *Jiyūmishūto*, tästä eteenpäin LDP.

⁵ Tämä ilmiö tunnetaan termillä "1955 järjestelmä" (1955 System) LDP:n perustamisvuoden mukaan. Samuels 2001.

JOHN SWENSON-WRIGHT on toinen tutkija, joka on huomionut Kishin ja Fujiyaman läheisten välien suuren merkityksen sopimusneuvottelujen etenemiselle, vaikkakin vain ohimennen. Teoksessaan *Unequal Allies? United States Security and Alliance Policy Toward Japan, 1945–1960* hän keskittyy erityisesti Yhdysvaltain ja Japanin liittouman kehittymiseen sekä turvallisuuspoliittisiin suhteisiin. Oman tutkimukseni kannalta tämä teos oli erityisen hyödyllinen Yhdysvaltain suurlähettiläs MacArthurin taustan ja motiivien sekä Japanin ja Yhdysvaltain välisten suhteiden epätasapainon kuvaajana.

Kolmas työni kannalta keskeinen tutkimus on SAKAMOTO KAZUYAN artikkeli *Conditions of an independent state: Japanese Diplomacy in the 1950s*, joka pureutuu Japanin diplomaattihistoriaan. Tästä artikkelista olen hyödyntänyt paitsi sopimusneuvotteluja käsittelevää osiota, myös tarkastelllessani Japanin ulkopoliittista linjaa 1950-luvun lopulla.

Tutkimustehtävä

Päätutkimuskysymykseni on, miten Japanin ja Yhdysvaltain suhteiden kannalta keskeiset Yhdysvaltain ulkopoliittiset vaikuttajat suhtautuivat Fujiyama Aiichirōon tämän ulkoministerikauden aikana, vuosina 1957–1960. Toiseksi pääkysymykseksi nousee luonnollisesti kysymys, miksi yhdysvaltalaiset suhtautuivat Fujiyamaan tietyllä tavalla ja mistä mahdolliset poikkeavat näkemykset saattoivat johtua.

Vaikka tutkimukseni kattaa Fujiyaman koko ulkoministerikauden, on sen pääpaino turvallisuuspolitiikassa ja turvallisuussopimusneuvotteluissa, sillä ne olivat selkeästi merkittävimmissä roolissa Fujiyaman kanssakäymisessä Yhdysvaltain edustajien kanssa, ja siten valtaosa käytössäni olevista materiaaleistakin on keskittynyt niihin. Tavoitteenani on muodostaa kuva Fujiyamasta neuvottelijana ja poliittisena toimijana Yhdysvaltain näkökulmasta, ja rinnastaa se Fujiyaman erikoiseen rooliin Japanin poliittisessa johdossa, LDP:n sisäisessä hierarkiassa sekä Kishin läheisenä ystävänä.

Tutkimukseni pääpaino on siinä, minkälainen mielikuva yhdysvaltalaisvaikuttajilla oli Fujiyamasta, mutta tavoitteenani on tutkimustulosteni kautta myös osoittaa, että Fujiyama toimi keskeisessä asemassa Yhdysvaltain ja Japanin välillä. Tämän vuoksi tutkimukseni painopiste muuttuu työn edetessä: työn alkupuolella keskityn ensisijaisesti Yhdysvaltain mielikuviiin Fujiyamasta, mutta sopimusneuvottelujen edetessä nostan esille myös

Fujiyaman konkreettista toimintaa Japanin pääneuvottelijana. Tämä on mielestäni perusteltua, sillä Yhdysvaltain suhtautuminen Fujiyamaan oli vahvasti sidoksissa neuvottelujen etenemiseen: myös päälähteissäni Fujiyaman käsittely muuttuu neuvottelujen käynnistymisen jälkeen.

Yhdysvaltain Japanin-politiikan kannalta merkittävimpiä henkilöitä tämän aikarajauksen puitteissa olivat suurlähettiläs Douglas MacArthur II⁶ sekä ulkoministerit John Foster Dulles⁷ ja hänen seuraajansa Christian Herter. Yhdysvaltain Japanin-suurlähetystön ja ulkoministeriön lisäksi neuvotteluissa oli osallisena myös puolustusministeriön⁸ ja armeijan edustajia. Japanilaisista poliitikoista Fujiyaman ohella merkittävään asemaan tutkimuksessani nousee pääministeri Kishi Nobusuke. Lisäksi nostan esille muutamia japanilaispoliitikkoja, jotka toimivat keskeisissä rooleissa Japanin hallituksessa tai LDP:ssä.

Tutkimuskysymykseni kannalta keskeinen termi on ”suhtautuminen”, jolla tarkoitan tässä yhteydessä sitä, miten Yhdysvaltain edustajat käsittelivät Fujiyamaa eri asiakirjoissa tämän ulkoministerikauden aikana. Esitettiinkö hänet vain välikappaleena Kishin ja Yhdysvaltain välillä vai annettiinkö myös hänen omille näkemyksilleen painoarvoa neuvotteluissa? Muuttuiko tämä näkemys kolmen vuoden aikana? Esiintyikö Yhdysvaltain edustajien asenteissa merkittäviä eroja toisiinsa nähden? Keskityn tutkimuksessani erityisesti Fujiyaman rooliin Japanin pääneuvottelijana, sillä en koe käytössäni olevien lähteiden olevan tarpeeksi kattavia, jotta pystyisin muodostamaan kokonaiskuvaa muiden poliittisten kysymysten kohdalla.

Lähteet ja menetelmät

Päälähteenäni käytän kolmea asiakirjakokoelmaa, joihin on koottu Yhdysvaltain asiakirjamateriaalia 1950–1960-luvuilta. *Foreign Relations of the United States* (FRUS) on Yhdysvaltain ulkoministeriön kokoama virallinen asiakirjakokoelma, joka keskittyy Yhdysvaltain merkittäviin ulkopoliittisiin päätöksiin sekä keskeisiin diplomaattisuhteisiin. Kokoelman osat XXIII (vuodet 1955–1957) ja XVIII (vuodet 1958–1960) on kokonaan digitoitu ja ne ovat käytettävissä internetissä. Ne keskittyvät vahvasti Japanin ja

⁶ MacArthur II oli Japanin miehitysjoukkojen ylipäällikkönä toimineen Douglas MacArthurin veljenpoika. Sakamoto 2011, 73.

⁷ Dulles erosi tehtävästään pitkäaikaisen sairauden vuoksi huhtikuussa 1959 ja menehtyi kuukautta myöhemmin. Schaller 1997, 140.

⁸ Department of Defense

Yhdysvaltain puolustusyhteistyöhön ja osa XVIII erityisesti turvallisuussopimukseen. Aiheeni kannalta keskeiset asiakirjat ovat pääasiassa sähkeitä Yhdysvaltain Japanin-suurlähetystön ja ulkoministeriön välillä sekä keskustelupöytäkirjoja Fujiyaman Yhdysvaltain vierailujen ajalta. *FRUS* on lähdekriittisesti ongelmallinen, sillä se sisältää vain valikoidun kokoelman asiakirjoja ja monet turvallisuussopimusneuvotteluihin liittyvistä dokumenteista (erityisesti ulkoministeriön sähkeistä) ovat edelleen salattuja. Tämän vuoksi lähteistä saattaa puuttua keskeisiä osia neuvotteluista, joihin Fujiyama osallistui.

Kolmas käyttämäni lähdekokoelma on *Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963*, josta käytössäni on mikrokorteille tallennettu kopio. Kokoelma sisältää Yhdysvaltain ulkoministeriön asiakirjojen lisäksi myös materiaaleja useista muista yhdysvaltalaisista arkistoista, kuten tiedustelupalveluista, armeijalta ja useilta järjestöiltä. Myös tämä kokoelma sisältää kuitenkin vain valikoidun kokoelman asiakirjoja ja niiden pääpaino on erityisesti Yhdysvaltain pyrkimyksessä saada Japani aseistautumaan uudelleen, joten lähdekriittiset ongelmat ovat samat kuin *FRUS*:ia käsitellessä. Kokoelma kuitenkin sisältää runsaasti *FRUS*:in asiakirjoja täydentävää materiaalia, joten se on tarjonnut minulle mahdollisuuden muodostaa kattavampi kuva Fujiyaman toiminnasta Yhdysvaltain edustajien kanssa.

Tutkimukseni on pääasiassa historiallis-kvalitatiivista tutkimusta, jossa tärkeässä roolissa on valitun aineiston lähdekriittinen käsittely. Lisäsyvyyttä analyysiini olen pyrkinyt tuomaan tarkastelemalla Fujiyamasta esitettyä kuvaa suhteessa Kishiin sekä muihin japanilaispoliitikoihin silloin kun he ovat neuvottelujen yhteydessä nousseet esille. En ole kuitenkaan lähtenyt tietoisesti hakemaan vertailukohtia asiakirjoista, jotka eivät käsittele turvallisuussopimusta, sillä Yhdysvaltain suhtautuminen Fujiyamaan perustui pitkälti hänen keskeiseen asemaansa sopimusneuvotteluissa, enkä pitänyt tarkoituksenmukaisena laajentaa tutkimustani tämän kontekstin ulkopuolelle opinnäytetyön pituusrajoitusten puitteissa.

Lähdeaineistoni koostuu pääasiassa virallisista asiakirjoista, joiden laatijat ovat todennäköisesti pyrkineet mahdollisimman asiapitoiseen raportointiin, eivätkä siksi ole juuri kommentoineet neuvottelijoiden henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lisäksi jokaisella neuvottelujen osapuolella on ollut omat tavoitteensa, jotka ovat vaikuttaneet siihen, miten asiat esitettiin. Tämän vuoksi tutkimuksessa on turvauduttava myös tulkintoihin ja oletuksiin siitä, mitä asiakirjan laatija on jättänyt sanomatta ja miten vastaanottaja on asiakirjaa voinut tulkita. On myös tärkeää huomioida, puhutaanko MacArthurin ja

suurlähetystön sähkeissä Fujiyaman esittämistä näkemyksistä hänen ominaan vai yleistetäänkö ne Kishin tai Japanin hallituksen yhteisiksi linjauksiksi. Lisäksi on pidettävä mielessä asianosaisten henkilökohtaiset suhteet: esimerkiksi MacArthur, joka oli tiiviissä kanssakäynnissä Fujiyaman kanssa koko tämän ministerikauden ajan, kommentoi todennäköisemmin Fujiyaman henkilökohtaisia ominaisuuksia kuin Dulles tai Herter, jotka tapasivat tämän vain muutamia kertoja. Asiakirjojen retoriikan analysoinnin ja rivien välistä lukemisen vuoksi on toisaalta pidettävä jatkuvasti mielessä myös ylitulkittamisen vaara.

Diplomaattiaineistoa käsitellessä tulee ottaa huomioon asiakirjojen luonne niiden laatimisajankohtana, ja miten se vaikutti asioiden ilmaisemiseen. Tutkimiini kokoelmiin sisällytetyt asiakirjat olivat pääasiassa luokiteltu salaisiksi tai luottamuksellisiksi, ja niiden sisältö oli kohdistettu ainoastaan ulkoministeriön ja suurlähetystön edustajille. Näin ollen niissä voidaan tuoda esille asioita, joita ei mainittu japanilaispoliitikkojen seurassa tai julkisuudessa. On myös muistettava, että osa sopimusneuvotteluja käsittelevästä materiaalista on edelleen salattua: on mahdollista, että erityisesti negatiivissävytteisiä asiakirjoja ei ole haluttu julkistaa maiden välisten suhteiden ylläpitämiseksi, minkä vuoksi lähteistäni välittyy Fujiyamasta positiivisempi kuva kuin mikä tilanne todellisuudessa oli.

Koska tutkimuksen pääpaino on Yhdysvaltain suhtautumisessa Fujiyamaan, toisin sanoen mielikuvissa, on aiheellista ottaa huomioon myös historiallisen kuvatutkimuksen tutkimusmenetelmät. Historiallinen kuvatutkimus tarkastelee mielikuvia ja käsityksiä, joita ihmisillä on erilaisista ilmiöistä tai tapahtumista. Erityisesti mielikuvat vieraista kulttuureista ja ihmisryhmistä ovat olleet tyypillisiä kuvatutkimuksen kohteita. Mielikuva on pysyvämpi kuin mielipide, ja jo olemassa olevat kuvat vaikuttavat yleensä siihen, miten ihmiset tulkitsevat vastaanottamiaan viestejä. Mielikuva voi kuitenkin muuttua, yleensä dramaattisten ja toistuvien ristiriitojen seurauksena. Kuvatutkimus keskittyy siihen, miten ja miksi tietty mielikuva on muodostunut, mitä tarkoitusperiä sen taustalta löytyy, ja mitä se kertoo kuvan muodostajasta. Vaikka mielikuva pyrkii kuvastamaan todellisuutta, on se aina vain yksinkertaistettu versio alkuperäisestä kohteesta, sillä kuvan muodostaja suodattaa joko tietoisesti tai huomaamattaan pois tavoitteilleen hyödyttömiä yksityiskohtia.⁹

DAVID RATZ kirjoittaa, että historiallinen kuvatutkimus pyrkii tarkastelemaan historiallista tapahtumaa paitsi ulkopuolelta, konkreettisten tapahtumien ja niiden

⁹ Fält 2002, 8–9.

tulkintojen kautta, myös sen sisältä, historiallisen toimijan näkökulmasta. Haasteena tässä on mielikuva-aineiston subjektiivisuuden ymmärtäminen, tutkijan henkilökohtaisten mielikuvien tiedostaminen sekä kuvien historiallisen kontekstin ymmärtäminen. Tutkijan tehtävänä on selvittää kuvan laatijaa ja omistajaa tarkastelemalla, millainen kuva tietyllä ihmisellä tai ihmisryhmällä on kohteesta ollut, miksi se on muodostunut juuri sellaiseksi ja miten se on muokkaantunut ajan kuluessa. Tällä tavoin myös ymmärryksemme kuvan kohteesta kasvaa.¹⁰

Tutkimukseni eroaa tyypillisestä mielikuvatutkimuksesta siinä, että olen keskittynyt yksittäisten ihmisten mielikuviiin laajempien ihmisryhmien sijaan, jolloin myös henkilökohtaiset näkemyserot ovat keskeisemmässä roolissa. Tutkimusmenetelmäni muistuttaa kuitenkin kuvatutkimuksen keinoja. Keskityn tutkimuksessani siis siihen, millaisen kuvan tarkastelemani asiakirjat luovat Fujiyamasta, ja pyrin selvittämään, miksi asiakirjan laatija on nostanut esille juuri nämä yksityiskohdat.

Erityisen keskeiseen rooliin tutkimuksessani kohoaa suurlähettiläs MacArthurin sähköiset ulkoministeriölle, sillä ne koostavat valtaosan käyttämästäni materiaalista. MacArthur oli merkittävässä asemassa Fujiyamasta muodostuneen kuvan rakentamisessa, sillä hän oli ainoa Yhdysvaltain edustaja, joka oli jatkuvassa henkilökohtaisessa kanssakäymisessä Fujiyaman kanssa. MacArthurin raportointi oli siis avain siihen, miten Yhdysvalloissa Fujiyamaan suhtauduttiin. Peilaan tutkimustuloksiani kuvatutkimuksen näkökulmiin erityisesti päälukujen yhteenvedoissa kuvatessani laajempia kehityslinjoja Yhdysvaltain suhtautumisessa Fujiyamaan.

Historiallinen tausta

Japanin ja Yhdysvaltain toisen maailmansodan jälkeiset suhteet ovat monella tavalla ainutlaatuiset maailmanpolitiikassa. Japanin ehdoton antautuminen vuonna 1945 ja sitä seurannut aseistariisunta ja Liittoutuneiden miehitys, joka kuitenkin käytännössä koostui valtaosin Yhdysvaltain joukoista, sitoivat Japanin turvallisuuspolitiikan pysyvästi Yhdysvaltoihin. Miehityskauden päätyttyä vuonna 1952 Japanin hallitus pääministeri Yoshida Shigerun johdolla keskittyi taloudelliseen ja teolliseen kehitykseen. Maan turvallisuus- ja ulkopoliittinen strategia nojasi vahvasti Yhdysvaltain tukeen. Kylmän sodan

¹⁰ Ratz 2007, 196–199.

puhkeamisen vuoksi Yhdysvalloille oli tärkeää saada Japanista vahva liittolainen, joten turvallisuusyhteistyön jatkuminen oli mieluisa ratkaisu molemmille osapuolille.¹¹

Korean sodan aikana kirjoitettu vuoden 1951 turvallisuussopimus oli kuitenkin pitkälti Yhdysvaltain sanelema ja sen yksipuolisia ehtoja kritisoitiin Japanissa paljon. Erityisesti vastustusta saivat osakseen Yhdysvaltain ydinaseet Japanin tukikohdissa sekä se, että Japaniin sijoitetuilla sotilailta oli sopimuksen mukaan oikeus puuttua Japanin sisäisiin ongelmiin. Sopimus ei myöskään sisältänyt pykälää sen voimassaolon päättymisajankohdasta tai sopimustekstin uudistamisesta tarpeen vaatiessa. Juuri pääministeriksi noussut Kishi Nobusuke otti sopimuksen uudistamisen ensimmäistä kertaa esille vieraillessaan Yhdysvaltain presidentti Dwight D. Eisenhowerin ja ulkoministeri John Foster Dullesin luona Washingtonissa kesällä 1957, mikä johti lopulta kokonaan uuden sopimuksen valmisteluun.¹²

Kishin rooli Japanin–Yhdysvaltain suhteiden kehittämisessä oli todella merkittävä. Muutokset kansainvälisessä tilanteessa olivat muuttaneet Yhdysvaltain suhtautumista Japaniin jo miehityskaudella: miehityshallinto alkoi vuonna 1948 ajaa Japanissa politiikkaa, joka tähtäsi maan taloudelliseen itsenäistymiseen sekä kommunismin torjumiseen. Yhdysvaltain johto näki Kishin sopivana henkilönä ajamaan näitä tavoitteita maan poliittisessa johdossa. Niinpä Kishi, joka oli viettänyt kolme vuotta vankilassa epäiltynä sotarikoksista¹³, vapautettiin vuonna 1948 ilman oikeudenkäyntiä. Seuraavien vuosien aikana hän nousi Yhdysvaltain mittavalla taloudellisella ja poliittisella tuella ensin puoluepolitiikan johtohahmoksi ja viimein pääministeriksi vuonna 1957. Schallerin mukaan Yhdysvaltain Kishille antama tuki¹⁴ jatkui läpi koko tämän pääministerikauden.¹⁵

Yhdysvaltain Japanin-politiikan peruspilarina toimi koko 1950- ja 1960-lukujen ajan tavoite Japanin perustuslain uudistamisesta sekä uudelleen aseistamisesta, jotta Japani voisi ottaa aiempaa aktiivisemmän roolin Aasian turvallisuuspolitiikassa. Ulkoinen paine kuitenkin vain

¹¹ Pyle 2007, 211–212.

¹² Schaller 1997, 129–133.

¹³ Kishi toimi ennen sotaa keskeisenä virkamiehenä Mantšukuon nukkevaltiossa vaikuttaen erityisesti japanilaisyhtiöiden ja Japanin armeijan toimintaan alueella. Hän oli myös mukana Tōjō Hidekin hallituksessa, joka allekirjoitti sodanjulistuksen Yhdysvalloille vuonna 1941, ja toimi sodan aikana aseistuksesta vastanneen ministeriön johdossa, minkä vuoksi hänet vangittiin sodan jälkeen epäiltynä luokan A sotarikoksista. Schaller 1997, 124.

¹⁴ Kishille ja LDP:lle maksetun salaisen rahoituksen tarkka määrä ei ole tiedossa, mutta arvioita jopa 10 miljoonan dollarin vuosittaisesta tuesta on esitetty. Myös CIA:n uskotaan osallistuneen Kishin tukemiseen.

¹⁵ Schaller 1995; Schaller 1997, 124.

heikensi japanilaisten halua uudistuksiin, mistä pääministeri Yoshidan pyrkimys talouskasvuun ja maanpuolustuksen jättäminen Yhdysvaltain vastuulle oli hyvä esimerkki.¹⁶ Tämän vuoksi aseistautumiseen ja Yhdysvaltain johtoon myönteisesti suhtautuneen Kishin aseman säilyminen LDP:n ja valtion johdossa 1950-luvun lopulla nähtiin ehdottoman tärkeänä, vaikka pääministerin suosio japanilaisten keskuudessa alkoi horjua pian tämän valinnan jälkeen.¹⁷ Tähän vaikutti erityisesti Japanin sisäpoliittinen tilanne 1950-luvun loppupuolella. LDP:n perustaminen vuonna 1955¹⁸ oli yhdistänyt konservatiivisen puoluekentän ja tuonut sille ehdottoman enemmistön parlamentissa, mutta puolue oli sisäisesti edelleen hajanainen ja faktioihin jakautunut. Kishi jakoikin pääministerikaudellaan rankasti mielipiteitä paitsi opposition keskuudessa myös oman puolueensa sisällä. Erityisesti uusi turvallisuussopimus joutui opposition hampaisiin ja sen ratifiointi kesäkuussa 1960 jouduttiin suorittamaan laajojen mielenosoitusten keskellä. Kishi erosi pääministerin tehtävistä vain viikko sopimuksen ratifioinnin jälkeen.¹⁹

Tutkimukseni liittyy yhteen Kishin erikoisemmista päätöksistä heti pääministerikautensa alussa: hän nosti vanhan ystävänsä, poliittisesti kokemattoman Fujiyama Aiichirōn (1897–1985) hallituksensa ulkoministeriksi vuonna 1957.²⁰ Fujiyama syntyi Tokiossa 22. toukokuuta 1897 varakkaan liikemiehen, Fujiyama Raitan, ensimmäisenä poikana. Hän opiskeli oikeustieteitä Keiōn yliopistosta ja otti isänsä paikan *Dai-Nippon Sugar* -sokeriyhtiön puheenjohtajana vuonna 1934. Hän toimi myös sukunsa omistaman *Nitto Kagaku Kogyo* -kemianteollisuusyhtiön hallituksessa vuodesta 1937 lähtien. Vuonna 1941 hän nousi Japanin kauppaja teollisuuskamarin²¹ puheenjohtajaksi.²²

Fujiyaman vaikutusvaltainen asema Japanin talousmaailmassa johti hänet mukaan myös sodanaikaiseen politiikkaan, kun pääministeri Tōjō Hideki kutsui hänet osaksi epävirallista toimikuntaa, jonka tehtävänä oli valita sopivan ”isänmaalliset” ehdokkaat vuoden 1942 parlamenttivaaleihin.²³ Vuonna 1944 hän oli puolestaan mukana suunnitelmassa, joka

¹⁶ Schaller 1997, 4.

¹⁷ Forsberg 2000, 204.

¹⁸ Liberaalipuolue (*Jiyūtō*) ja Japanin Demokraattinen Puolue (*Nihon Minshutō*) yhdistyivät loppuvuodesta 1955 muodostaen LDP:n. Paine yhdistymiselle tuli niin Yhdysvalloista kuin japanilaisesta yritysmaailmasta, joille vahvan oikeistopuolueen muodostaminen sosialistien vastavoimaksi oli äärimmäisen tärkeää. Kishi toimi yhdistymisen pääarkkitehtinä Demokraattisen Puolueen puoluesihteerinä ja jatkoi samassa tehtävässä myös LDP:ssä levittäen näin vaikutusvaltaansa uuden puolueen sisällä.

¹⁹ Samuels 2001.

²⁰ Schaller 1997, 125.

²¹ Chamber of Commerce and Industry

²² Frédéric 2002, 213; National Diet Library 2013; New York Times 1985.

²³ Shillony 1981, 21–22.

lopulta johti Tōjōn syrjäyttämiseen.²⁴ Sodan jälkeen Fujiyamalta kiellettiin osallistuminen politiikkaan miehityshallinnon suorittamissa puhdistuksissa, joiden päätökset kuitenkin pian kumottiin Yhdysvaltain Japanin-politiikan suunnanmuutoksen myötä. Fujiyama jatkoi uraansa liikemiehenä myös miehityskaudella: hän toimi sekä Japan Air Lines -lentoyhtiön että Japanin yritysjohtajien kattojärjestön²⁵ puheenjohtajana.²⁶ Yrity maailman edustajana Fujiyamalla oli kytköksiä myös politiikkaan: hän oli muun muassa mukana ajamassa LDP:n yhdistämistä jo toukokuussa 1955²⁷ ja osallistui vuoropuheluun johtavien poliitikkojen kanssa merkittävässä poliittisissa kysymyksissä kuten rauhanneuvottelut ja diplomaattisuhteiden palautus Neuvostoliiton kanssa²⁸.

Fujiyama oli tehnyt aktiivisesti yhteistyötä Kishin kanssa jo ennen toista maailmansotaa, kun Kishi toimi virkamiehenä Mantšukuon nukkevaltiossa.²⁹ Tämä yhteistyö jatkui myös sodan jälkeen, sillä Fujiyama auttoi vanhaa ystäväänsä pääsemään taloudellisesti takaisin jaloilleen tämän vapauduttua vankilasta nostamalla hänet usean yrityksen johtotehtäviin.³⁰ Tämä yhteistyö oli tärkeää myös Kishin noustessa pääministeriksi, sillä sekä Kishin henkilökohtainen että LDP:n rahoitus olivat hänen valtakaudellaan vahvasti sidoksissa yksityisiin suuryrityksiin. Fujiyama mainitaan nimeltä myös Kishin muistelmassa tämän puhuessa läheisimmistä kontakteistaan yritysmaailmassa.³¹ Nämä läheiset välit ja pitkä yhteinen historia toimivat varmasti merkittävinä vaikuttajina sille, että Kishin valitsi juuri Fujiyaman hallituksen ulkoministeriksi poliittisesti kokeneempien ehdokkaiden sijaan.

Fujiyaman kokemus politiikasta oli hyvin rajallinen, kun hän otti vastaan Kishin tarjoaman ministerinsalkun. Sodanaikaisen toimintansa lisäksi hän oli ollut mukana Japanin lähetystössä Aasian ja Afrikan maiden välisessä konferenssissa Indonesian Bandungissa vuonna 1955³², joten hän ei ollut täysin tuntematon kansainvälisen politiikan ja diplomatian saralla. LDP:n sisällä Fujiyaman nousu ulkoministeriksi ilman aiempaa kokemusta puoluepolitiikasta oli kuitenkin todella harvinaista. Japanin perustuslain mukaan enemmistön hallituksen ministereistä tulee olla parlamentin jäseniä. Myös LDP:n sisäisten faktioiden keskinäinen kilpailu rajoittaa ulkopuolisten nimittämistä näihin virkoihin.

²⁴ Shillony 1981, 55; New York Times 1985.

²⁵ *Keizai Doyukai* (Japan Association of Corporate Executives)

²⁶ National Diet Library 2013.

²⁷ Masumi 1985, 309–310.

²⁸ Masumi 1985, 319.

²⁹ Samuels 2001.

³⁰ Schaller 1997, 125.

³¹ Samuels 2001.

³² Ampiah 2007, 182–184.

Fujiyama oli ensimmäinen poikkeus tässä kaavassa LDP:n perustamisen jälkeen, sillä hän nousi ulkoministeriksi yritysmaailmasta ja hänet valittiin ensimmäistä kertaa parlamenttiin vasta vuoden 1958 vaaleissa. Ministerikautensa jälkeen hän kuitenkin pysyi mukana politiikassa ja pyrki jopa puolueen johtoon oman faktionsa tukemana Kishin eron jälkeen siinä kuitenkin onnistumatta.³³

³³ Curtis 1975, 42–43.

1. ENSIMMÄINEN VUOSI MINISTERINÄ: KAKSIJAKOINEN NÄKEMYS TOKION JA WASHINGTONIN VÄLILLÄ MUODOSTUU

Fujiyama Aiichirōn poliittinen ura alkoi suoraan huipulta, kun hän otti vastaan ulkoministerin pestin parlamentin ja LDP:n johdon ulkopuolelta. Japanin ja Yhdysvaltain turvallisuusyhteistyön kehittäminen leimasi koko hänen ulkoministerikauttaan ja valmistelut uuden turvallisuussopimuksen neuvottelemiseksi alkoivat pian hänen valintansa jälkeen. Tässä luvussa käsittelen Fujiyaman ministerikauden ensimmäistä vuotta, kesästä 1957 syksyyn 1958. Keskeisimmät kysymykseni ovat, miten Fujiyaman rooli kehittyi Yhdysvaltain edustajien silmissä hänen ensimmäisistä tehtävistään turvallisuussopimusneuvotteluiden alkamiseen asti ja millainen hänen asemansa oli suhteessa pääministeri Kishi Nobusukeen, jonka lämpimät välit Yhdysvaltoihin toimivat edellytyksenä maiden välisten suhteiden kehittymiselle. Erityisesti kiinnitän huomiota suurlähettiläs Douglas MacArthur II:n ja Yhdysvaltain ulkoministeriön näkemyksissä havaittaviin eroavaisuuksiin ja niiden syihin.

1.1. Positiivinen ensivaikutelma turvallisuuskomiteassa

Fujiyama Aiichirō mainitaan lähteissäni ensimmäistä kertaa, kun hän aloitti tehtävänsä Japanin ulkoministerinä 10. heinäkuuta 1957. Tuolloin asia jäi kuitenkin vain maininnan tasolle, eikä tuoretta ulkoministeriä arvioitu muilta osin.³⁴ Japanin ja Yhdysvaltain puolustusyhteistyö oli Kishi Nobusuken pääministerikauden alussa vaikeiden kysymysten äärellä, sillä yhdysvaltalaisen William Girardin oikeuskäsittely³⁵ oli nostanut esille kiistanalaisen kysymyksen japanilaisesta tuomio-oikeudesta Yhdysvaltain armeijan Japanintukikohdissa. Pääministeri Kishi puolestaan oli keskustellut vuoden 1951 yksipuolisen turvallisuussopimuksen uudistamisesta presidentti Dwight D. Eisenhowerin ja ulkoministeri John Foster Dullesin kanssa vieraillessaan Washingtonissa kesäkuussa 1957.³⁶ Poliittinen tilanne Yhdysvaltain ja Japanin välillä oli siis murroksessa juuri Fujiyaman noustessa ministeriksi, minkä vuoksi hänen nimityksensä ruotimiselle ei luultavasti jäänyt

³⁴ Telegram From the Department of State to the Embassy in Japan, 11.7.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 425–426.

³⁵ Amerikkalaisotilas William Girard oli tammikuussa 1957 ampunut japanilaisnaisen Yhdysvaltain tukikohdassa kesken ampumarjoitusten. Hänen luovuttamisestaan Japanin viranomaisille kohuttiin sekä Japanissa että Yhdysvalloissa, sillä voimassa olleen hallintosopimuksen mukaan Japanilla ei ollut oikeutta tuomita amerikkalaisotilaita virka-aikana tehdyistä rikoksista, vaikka kyseinen rikos kohdistui siviiliin. Girard kuitenkin luovutettiin japanilaisviranomaisille presidentti Eisenhowerin päätöksellä. Schaller 1997, 127–128.

³⁶ Schaller 1997, 128–133.

juuri aikaa Yhdysvalloissa, tai ainakaan tätä keskustelua ei ole nähty tarpeelliseksi tarkastelemiani asiakirjakokoelmia kootessa.

Kishi pääsi Washingtonin vierailunsa aikana myös yhteisymmärrykseen Japanin–Yhdysvaltain turvallisuuskomitean ³⁷ perustamisesta. Tämä komitea oli tarkoitettu foorumiksi, jonka puitteissa turvallisuussopimuksen uudistamisesta sekä muista Japanin ja Yhdysvaltain välisistä strategisista ja diplomaattisista ongelmakohdista voitiin keskustella avoimesti ja yksityiskohtaisesti.³⁸ Turvallisuuskomitea oli ensimmäinen poliittinen elin, jossa Fujiyama japanilaisedustajien puheenjohtajana pääsi rakentamaan henkilökohtaisia suhteitaan Yhdysvaltain edustajiin ja erityisesti suurlähettiläs MacArthuriin. Komitean ensimmäinen istunto järjestettiin 16. elokuuta 1957 Japanin ulkoministeriössä. MacArthur kuvaili tapaamista sähköissään hyvin positiivisella mielellä.³⁹

Kokouksen ilmapiiri oli sydämellinen ja välitön. Ulkoministeri Fujiyama huolehti välittömän tunnelman luomisesta järjestämällä tapaamisen yksityisessä työhuoneessaan, jossa osanottajat istuivat mukavilla tuoleilla kokonspöydän sijaan. Ulkoministeri selitti, että hän uskoi tämän epävirallisen järjestelyn auttavan sen välittömyyden ja epävirallisuuden saavuttamisessa, jollaista hän tiesi molempien hallitusten toivovan.⁴⁰

MacArthur korosti kokousten ystävällismielistä ilmapiiriä myös raportoidessaan seuraavan tapaamisen sisältöä vajaata kuukautta myöhemmin.⁴¹ MacArthurin sähköiden perusteella komitean istunnot todella olivat avoimen ystävällisiä. Turvallisuuspoliittiset kysymykset esimerkiksi Yhdysvaltain joukkojen vähentämisestä Japanissa tai Neuvostoliiton toiminta Kurilien saarilla nostettiin esille suoraan ja niihin vastattiin kiertelemättä. Keskustelujen osapuolet kiittelivät toisiaan suorapuheisuudesta, mutta samaan aikaan erityisesti Yhdysvaltain edustajat muistuttivat komitean epävirallisesta, konsultoivasta luonteesta

³⁷ Japanese–American Committee on Security

³⁸ Swenson-Wright 2005, 224.

³⁹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 21.8.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-292.

⁴⁰ The atmosphere at the meeting was cordial and intimate. Foreign Minister Fujiyama set the intimate tone for the meeting by arranging for the participants to be seated in easy chairs in his private office rather than at a conference table. The Foreign Minister explained that he felt these informal arrangements would be conducive to the intimacy and informality which he knew the representatives of both governments desired. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 21.8.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-292.

⁴¹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 9.10.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-293.

suoran päätöksenteon sijaan.⁴² Sähkeistä ilmenee ensivaikutelman uudesta ulkoministeristä olleen hyvä, ja MacArthur vaikuttaa suhtautuneen positiivisesti yhteistyömahdollisuuksiin Fujiyaman kanssa.

Myös MacArthur oli uusi tehtävässään: hän oli saapunut Tokioon vasta helmikuussa 1957 ja huomioi heti japanilaispoliitikkojen toiveen tasapuolisesta kohtelusta Yhdysvaltain muiden liittolaisten tavoin.⁴³ Swenson-Wrightin mukaan MacArthur toimi aktiivisesti Yhdysvaltain ja Japanin suhteiden tiivistämiseksi, vaikka hänellä ei ennen virkaanastumistaan ollut kokemusta Japanin politiikasta. Hän muun muassa pyrki tuomaan esille Japanin tärkeyden Yhdysvaltain ulkopoliitikalle jo varhaisessa vaiheessa ja kannatti japanilaisyritysten Yhdysvaltain-viennin edistämistä.⁴⁴ Hänen myönteinen suhtautumisensa Fujiyamaan tukee tätä näkemystä, sillä tuore ulkoministeri oli ottanut heti vahvan aseman Kishin lähipiiristä. MacArthur, joka työskenteli läheisessä yhteistyössä niin Kishin kuin Fujiyamankin kanssa, todennäköisesti huomasi tämän ja ymmärsi hyvien välien kehittymisen tärkeyden sujuvien diplomaattisuhteiden ylläpitämiseksi. Lisäksi myönteisen mielikuvan luominen edisti hänen tavoitettaan keskittää Yhdysvaltain ulkoministeriön huomio Japanin-kysymyksiin.

1.2. Mielikuva Kishin sanansaattajasta muodostuu Washingtonissa

Fujiyaman ensimmäinen julkisesti merkittävä tehtävä ministerinä oli vierailu Washingtonissa syyskuussa 1957 sekä erityisesti tapaaminen ulkoministeri Dullesin kanssa Yhdysvaltain ulkoministeriössä syyskuun 23. päivänä. Tapaamisen aluksi Dulles mainitsi tavanneensa Fujiyaman jo aiemmin YK:n yleiskokouksessa New Yorkissa ja toivotti tämän tervetulleeksi Washingtoniin. Fujiyama itse kuitenkin totesi pitävänsä Washingtonin vierailua poliittisen uransa aloituspisteenä 35-vuotisen liikemiesuransa jälkeen.⁴⁵ Tämä korosti selkeästi paitsi tämän vierailun tärkeyttä, myös Japanin ja Yhdysvaltain suhteiden suurta merkitystä Kishin hallitukselle ja Fujiyamalle itselleen. Fujiyama oli tuolloin toiminut ulkoministerinä jo yli kaksi kuukautta ja hän oli myös tehnyt osansa Japanin ja Yhdysvaltain suhteissa turvallisuuskomission kautta. Washingtonin vierailun korostaminen tämän kaiken yli oli

⁴² Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 21.8.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-292; Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 9.10.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-293.

⁴³ Schaller 1997, 130.

⁴⁴ Swenson-Wright 2005, 226.

⁴⁵ Memorandum of a Conversation, Secretary Dulles' Office, Department of State, 23.9.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 489.

luultavasti tietoinen valinta, jolla Fujiyama pyrki osoittamaan Dullesille, että hän arvosti maiden välille muodostuneita läheisiä ja henkilökohtaisia suhteita.

Kishi oli sopinut maiden välisistä ulkopoliittisista linjauksista Dullesin ja Eisenhowerin kanssa jo vieraillessaan Washingtonissa kesällä 1957. Hän oli myös vakuuttanut Japanin hallituksen ja LDP:n pyrkivän saumattomaan yhteistyöhön Yhdysvaltain kanssa, mitä myös yhdysvaltalaisjohtajat toivoivat.⁴⁶ Fujiyaman vierailun keskeisimpänä teemana ei näytäkään olleen poliittiset kysymykset, vaan tämän aikaisemman yhteistyön tiivistäminen ja hyvien suhteiden luominen Kishin kesäkuun vierailun jatkeena.

Tapaamisen keskustelupöytäkirjassa näkyvin esille nouseva asia onkin pääministeri Kishin keskeinen rooli molempien osapuolten puheenvuoroissa. Dulles totesi avauspuheenvuorossaan saaneensa Kishiltä ”sydämellisen viestin, joka esitteli herra Fujiyaman”⁴⁷ ja toivovansa yhteistyön pysyvän myös Fujiyaman kanssa yhtä välittömänä ja ystävällisenä kuin aiemmin Kishin kanssa. Fujiyama puolestaan korosti 20-vuotista ystävyytään Kishin kanssa ja kertoi aina toivoneensa Kishin nousevan joskus pääministeriksi. Hän painotti suostuneensa ulkoministeriksi pääministerin pyynnöstä, koska hän ymmärsi tämän tarvitsevan rinnalleen miehen, joka ajatteli asioista samalla tavoin. Hän myös vakuutti pyrkivänsä toimimaan läheisessä yhteistyössä Kishin kanssa varmistaakseen Japanin ulkopoliittikan yhtenäisen linjan. Molempien osapuolten tiivis yhteys Kishiin ilmeni selkeästi myös keskustelun edetessä, sillä pääministerin nimi nousi esiin säännöllisin väliajoin ja sekä Dulles että Fujiyama viittasivat ahkerasti Kishin ja Eisenhowerin edellisenä kesänä käymiin keskusteluihin.⁴⁸

*Se, että hän oli ryhtynyt ulkoministeriksi, ei merkinnyt mitään muutoksia Japanin ulkopoliitikalle, vaan päinvastoin hän aikoi päättäväisesti ajaa eteenpäin tavoitteita, joista presidentti [Eisenhower] ja pääministeri [Kishi] olivat sopineet.*⁴⁹

⁴⁶ Schaller 1997, 133-135.

⁴⁷ “--a cordial note from Mr. Kishi introducing Mr. Fujiyama”. Memorandum of a Conversation, Secretary Dulles’ Office, Department of State, 23.9.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 489.

⁴⁸ Memorandum of a Conversation, Secretary Dulles’ Office, Department of State, 23.9.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 489–503.

⁴⁹ The fact that he had become Foreign Minister did not mean that there would be any alteration in Japan’s foreign policy, but on the contrary he was resolved to pursue the objectives decided upon between the President and the Prime Minister. Memorandum of a Conversation, Secretary Dulles’ Office, Department of State, 23.9.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 489.

Kishin ja Dullesin keskinäisten suhteiden historia ulottui aikaan ennen Kishin nousua pääministeriksi. Dulles oli muodostanut henkilökohtaisen keskusteluyhteyden Kishin kanssa jo vuonna 1955 kun tuolloin LDP:n puoluesihteerinä toiminut Kishi oli mukana ulkoministeri Shigemitsu Mamorun delegaatioissa tämän vieraillessa Yhdysvalloissa. Kishi oli jo tuolloin tuonut esille pyrkimyksenä nousta Japanin seuraavaksi pääministeriksi. Hän käytti vierailun tarjoaman tilaisuuden hyväkseen käymällä kahdenkeskisiä keskusteluja Dullesin kanssa Japanin talous- ja turvallisuuspolitiikasta ilman Shigemitsun erillistä valtuutusta.⁵⁰

Kishi oli Yhdysvaltain johdolle ihanteellinen pääministeriehdokas, jonka uskottiin edistävän maiden välisiä suhteita entisestään. Yhdysvallat kokivat kuitenkin ikävän yllätyksen, kun vuonna 1956 LDP:n johtoon ja uudeksi pääministeriksi valittiinkin Ishibashi Tanzan, jonka Kiinan-suhteille avoin politiikka nähtiin Yhdysvaltain vastaisena. Yhdysvaltain suureksi helpotukseksi Ishibashi joutui kuitenkin vetäytymään politiikasta terveysyihin vedoten jo helmikuussa 1957, jolloin Kishi valittiin hänen seuraajakseen.⁵¹ Dulles kuvaili Kishiä tämän valinnan jälkeen ”vahvimmaksi hallituksen päämieheksi sodanjälkeisessä Japanissa”⁵², mikä kuvaa hyvin sitä, kuinka mieluinen valinta Kishi oli Yhdysvaltain kannalta. Tämän tiedon valossa ei ole yllätys, että suhtautuminen Fujiyamaan rakentui niin vahvasti Kishin kautta.

Toinen huomionarvoinen seikka keskustelupöytäkirjassa on se, että tapaamisen sävy pysyi alusta loppuun hyvähenkisenä ja muodollisena, vaikka esille nousi myös aiheita, joista ei päästy yhteisymmärrykseen. Molemmat osapuolet esittivät mielipiteensä varovaisesti ja korostetun kohteliaasti muistuttaen toisiaan useaan otteeseen yhteistyön tärkeydestä.⁵³ Tämä varovainen, tunnusteleva ilmapiiri nousi esille myös tapaamista seuraavana päivänä, kun Japanin Yhdysvaltain-suurlähettiläs Asakai Kōichirō tapasi Walter S. Robertsonin, joka toimi Yhdysvaltain ulkoministeriön Itä-Aasian osaston johtajana⁵⁴. Robertson ilmaisi keskustelun aikana pahoittelunsa sille, että Dulles oli joutunut vastaamaan negatiivisesti Fujiyaman tiedusteluun Boninsaarten⁵⁵ palauttamisesta Japanille, ja totesi asian olleen

⁵⁰ Schaller 1997, 117–119.

⁵¹ Schaller 1997, 124.

⁵² --strongest Government leader to emerge in postwar Japan. Schaller 1997, 132.

⁵³ Memorandum of a Conversation, Secretary Dulles' Office, Department of State, 23.9.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 489–503.

⁵⁴ Assistant Secretary of State for East Asian and Pacific Affairs.

⁵⁵ Boninsaaret (*Ogasawara-guntō*) ovat noin 30 tuliperäisen saaren ryhmä Tyynellämerellä, noin 800 kilometriä Japanista kaakkoon. Saaret kuuluivat Suur-Tokion hallintopiiriin ennen toista maailmansotaa, mutta Yhdysvallat miehitti ne sodan jälkeen ja luovutti ne takaisin vasta vuonna 1968. ”Bonin Islands”, *Encyclopedia Britannica Online*.

vaikein mahdollinen aihe, jonka ulkoministeri olisi tapaamisen aikana voinut ottaa esille. Robertson myös perusteli Asakaille Yhdysvaltain linjausta saarten suhteen tarkemmin kuin mitä Fujiyamalle oli kerrottu.⁵⁶

Haluttomuus puhua maiden välisistä ongelmakohdista vahvistaa entisestään johtopäätöstäni siitä, että Fujiyaman ensimmäistä vierailua pidettiin Yhdysvalloissa tärkeänä nimenomaan läheisten suhteiden rakentamisen kannalta. Tämän vuoksi keskustelu haluttiin pitää ystävällismielisenä, eikä vaikeisiin aihepiireihin menty kovin yksityiskohtaisesti. Asakain kanssa tätä ongelmaa ei ollut, sillä Japanin suurlähettiläänä hän oli tuttu keskustelukumppani Yhdysvaltain ulkoministeriön edustajille.

Ulkoministerin lisäksi Fujiyama tapasi Washingtonissa pikaisesti myös puolustusministeri Charles E. Wilsonin. Tämä tapaaminen ei sisältänyt konkreettista keskustelua poliittisista kysymyksistä vaan kyseessä oli ainoastaan lyhyt esittäytymisvierailu. Esitellessään itseään Wilsonille Fujiyama puhui liikemiestaustansa lisäksi myös siitä, miten suurena vastuuna hän ulkoministerin paikan koki. Hän myös totesi kohdanneensa ensimmäisten kahden ministerikuukautensa aikana jo useita poliittisia ongelmia, jotka eivät olleen hänelle tuttuja ennestään. Wilson ilmaisi ymmärtävänsä Fujiyaman aseman viitaten myös omaan taustaansa teollisuuden parissa ja jakoi lyhyesti omia kokemuksiaan ministerin tehtävistä.⁵⁷ Tämän lyhyen vierailun sävy oli siis henkilökohtaisempi kuin Fujiyaman ja Dullesin tapaaminen vain päivää aikaisemmin. Syy tälle oli todennäköisesti se, että toisin kuin Dulles, Wilson ei ollut keskeisessä roolissa valtioiden välisissä suhteissa, eikä hän odottanut Fujiyaman nostavan esille poliittisia kysymyksiä. Tämän vuoksi Fujiyamalle ei myöskään ollut tarpeellista nostaa esille suhdettaan Kishiin, vaan hän mieluummin esitteli itsensä suoraan ja toi esille omia kokemuksiaan uusissa tehtävissä.

Fujiyaman ensimmäisen Washingtonin vierailun aikaisista asiakirjoista käy hyvin ilmi, ettei matkan tarkoituksena ollut konkreettisten päätösten tai linjausten teko. Sen sijaan molemminpuolisena tavoitteena näyttää olleen hyvän ensivaikutelman luominen sekä sujuvan yhteistyön jatkuvuuden takaaminen. Dullesin kanssa tämä ilmeni Kishin

⁵⁶ Memorandum of a Conversation Between the Japanese Ambassador (Asakai) and the Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Robertson), Department of State, 24.9.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 505.

⁵⁷ Memorandum of Conversation, Foreign Minister Fujiyama's Call upon Secretary Wilson, 24.9.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-C-571.

korostuneen roolin kautta: Fujiyama tiesi pääministerin olevan Dullesin ja Eisenhowerin suosiossa, minkä vuoksi hänelle oli eduksi puhua läheisestä yhteistyöstä Japanin ulkopoliittisessa päätöksenteossa. Tämä vahvisti Yhdysvaltain luottamusta siihen, ettei tuore ulkoministeri vähäisestä kokemuksestaan huolimatta aiheuttaisi ongelmia aikaisempien päätösten läpiviemisessä. Tavatessaan Wilsonin Fujiyama taas pystyi keskittymään hyvien henkilökohtaisten suhteiden luomiseen.

Käytössäni olevien asiakirjojen perusteella vaikuttaa siltä, ettei Yhdysvaltain johtoa suuremmin kiinnostanut se, kuka uusi ulkoministeri oli, kunhan tämä antoi tukensa Kishin ulkopoliitikalle. Tämän vuoksi poliittisesti kokematon Fujiyama, joka puhui innokkaasti hänen ja Kishin yhteisistä tavoitteista, oli luultavasti jopa positiivinen valinta Yhdysvaltain kannalta. Dulles sai Fujiyaman vierailun aikana vahvistuksen sille, että aiemmin sovitut poliittiset linjaukset eivät muuttuisi ja Kishi pysyisi keskeisenä vaikuttajana ulkopoliittisessa päätöksenteossa. Tämän vierailun osalta tärkein huomio onkin se, että Yhdysvaltain ulkopoliittisen johdon, erityisesti ulkoministeriön edustajien, mielikuva Fujiyamasta Kishin sanansaattajana nousi selvästi esille jo ensimmäisten tapaamisten aikana.

Fujiyaman ulkoministerikausi lähti siis käyntiin positiivissa merkeissä, ja Yhdysvaltain edustajat olivat optimistisia Kishin ensimmäisen hallituksen kyvystä edistää maiden välisiä suhteita. Tämä ilmeni jo syyskuussa Fujiyaman vierailua valmistelevalta asiakirjasta, jossa todettiin uuden hallituksen soveltuvan hyvin tehtäväänsä siirtymäkaudella ennen kevään 1958 parlamenttivaaleja, vaikka LDP:n faktioiden välinen kilpailu näkyikin hallituksen hajanaisuutena⁵⁸. Seuraavassa alaluvussa kuitenkin ilmenee, että turvallisuusyhteistyön ongelmakohdat nousivat esille jo loppuvuodesta ja varsinkin erimielisyydet Japanin puolustusbudjetista aiheuttivat vastakkainasettelua, jossa Fujiyama joutui epämukavaan välikäteen.

1.3. MacArthurin liittolainen, Washingtonin syntipukki

Yksi Japanin sodanjälkeiseen turvallisuuspolitiikkaan eniten vaikuttaneista tekijöistä on ollut miehityshallinnon laatiman perustuslain yhdeksäs artikla, joka kieltää Japanilta asevoimien käytön. Kylmän sodan puhjettua Yhdysvaltain alkuperäinen tavoite Japanin aseistariisunnasta muuttui ja miehitysjoukot painostivat Japanin hallitusta perustamaan

⁵⁸ Fujiyama Visit: Annex to Position Paper: Ryukyu Islands. September 1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-C-548.

puolisotilaalliset joukot, jotka vuonna 1954 muuttuivat itsepuolustusjoukoiksi. Yhdysvaltain painostuksesta ja oikeistopoliitikkojen useista yrityksistä huolimatta perustuslakia ei ole kuitenkaan muutettu.⁵⁹ Japanin ja Yhdysvaltain turvallisuusyhteistyö miehityskauden jälkeen onkin pääasiassa perustunut Yhdysvaltain Japanin-tukikohtien ylläpitämiseen sekä Japanin sisäisen puolustuksen kehittämiseen. Yhdysvaltain armeija otti alkuvaiheessa myös paljon vastuuta itsepuolustusjoukkojen koulutuksesta, strategisesta suunnittelusta ja aseistamisesta.⁶⁰ Japanin turvallisuuspoliittinen vastuu oli pitkälti taloudellinen: se sitoutui kehittämään itsepuolustusjoukkoja, jotka kehittyivät nopeasti hyvin varustelluksi armeijaksi, sekä maksoi alueelleen sijoitetuille Yhdysvaltain joukoille rahallista avustusta.⁶¹

Fujiyama otti puolustusbudjetin esille MacArthurin kanssa heti ulkoministerikautensa alkumetreillä. Hän viittasi viestissään suurlähettiläälle Kishin edeltäjä Ishibashi Tanzanin ja suurlähettiläs John Allisonin laatimaan kaavaan, joka määritteli Japanin Yhdysvaltain armeijalle maksaman tuen vähentämisen suhteessa joukkojen poisvetämiseen sekä itsepuolustusjoukkojen kokonaisbudjetin kasvattamiseen. Vielä tuolloin hän vakuutti MacArthurille aikovansa noudattaa aiemmin sovittua kaavaa myös omassa politiikassaan.⁶²

Joulukuun alussa 1957 tilanne oli kuitenkin muuttunut: valtiovarainministeri Ichimada Hisato oli puhunut julkisesti rahoituskaavan muuttamisesta ja Yhdysvalloille maksettavan rahoituksen suuremmasta vähennyksestä kuin oli aiemmin sovittu. MacArthur kertoi sähköissään ulkoministeriölle 12. joulukuuta ottaneensa asian esille Fujiyaman kanssa. Ulkoministeri ei ollut puhunut Ichimadan kanssa henkilökohtaisesti, mutta vakuutti mahdollisten tulevien neuvottelujen olevan ulkoministeriön vastuulla. Hän lupasi pitää mielessä MacArthurin negatiivisen kannan kaavan muutokselle ja oli yhtä mieltä suurlähettilänsä kanssa aiheen arkaluontoisuudesta.⁶³ Fujiyama otti siis ulkoministerinä vastuun Ichimadan kommentista. MacArthurin sähköissä ongelma kuitenkin esitettiin selvästi Ichimadan toimintana. Fujiyaman yhteistyöhalukkuus ja ymmärtäväinen asenne muodostivat hänestä kuvan MacArthurin liittolaisena. Sama ilmiö toistui kun Fujiyama itse otti asian esille MacArthurin kanssa viikkoa myöhemmin:

⁵⁹ Chanlett-Avery & Rinehart 2013, 25.

⁶⁰ Smith 1999, 71–72.

⁶¹ Chanlett-Avery & Rinehart 2013, 25.

⁶² Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 20.8.1957: Exchange of notes between Fujiyama and MacArthur. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-291.

⁶³ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 12.12.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-309.

Ulkoministeri Fujiyama kutsui minut yksityiseen kotiinsa aikaisin tänä aamuna, jotta voisimme puhua herättämättä median huomiota. Hän aloitti ilmaisemalla syvät pahoittelunsa siitä, että joutui ottamaan esille ongelman liittyen Japanin hallituksen maksamaan rahoitukseen Yhdysvaltain Japanin-joukoille. Viime vuonna laaditun kaavan tarkoituksena oli ratkaista tämä vuosittainen kysymys ilman ongelmia ja hän oli odottanut asioiden ratkeavan sen mukaisesti.⁶⁴

MacArthur korosti tässä sähkössä selkeästi tapaa, jolla Fujiyama toimi asian suhteen. Julkinen keskustelu olisi vaikeuttanut Yhdysvaltain ja MacArthurin asemaa ongelman käsittelyssä, joten Fujiyaman huoli asian salassa pitämisestä oli positiivinen viesti Yhdysvaltain suuntaan. Mielestäni on myös tärkeää, että MacArthur korosti ulkoministerin olleen vastahakoinen aiheen suhteen ja että tämä oli toivonut voivansa noudattaa aiemmin sovittua toimintamallia. Samalla tapaaminen Fujiyaman kotona kuvasi hyvin sitä, miten läheinen suhde suurlähettilään ja ulkoministerin välille oli syntynyt jo ensimmäisen puolen vuoden aikana.

Sähkössään ulkoministeriölle MacArthur kertoi Fujiyaman neuvotelleen aiheesta Kishin ja Ichimadan kanssa ja korosti lähestyvien vaalien merkitystä sille, miksi Japanin hallitukselle oli niin tärkeää vähentää Yhdysvaltain armeijan rahoituksen osuutta kokonaisbudjetista.⁶⁵ Hän toisti tämän seuraavana päivänä uudessa sähkössä, jossa hän muistutti ulkoministeriötä siitä, että ehdotuksen lähtökohtana oli Ichimadan pyrkimys noudattaa perinteistä valtiovarainministeriön toimintamallia. MacArthur myös kertoi uskovansa Fujiyaman olleen oikeassa arvioidessaan, että ehdotus läpi mennessään vaikuttaisi positiivisesti Kishin hallituksen vaalituloksiin. Toisaalta hän neuvoi ulkoministeriötä vastaamaan ehdotukseen kielteisesti ja totesi, ettei epäonnistuminen todennäköisesti vaikuttaisi erityisen negatiivisesti Kishin poliittiseen asemaan, ellei lehdistö pääsisi vaikuttamaan asiaan.⁶⁶

⁶⁴ ForMin Fujiyama asked me to his private residence early this morning where we could talk without attracting attention in press. He began by explaining he felt much regret at having to raise with me problem of GoJ yen contribution to USFJ. Last year we had agreed on general formula for solving question each year without difficulties and he had been looking forward to handling matter this way. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 19.12.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-309.

⁶⁵ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 19.12.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-309.

⁶⁶ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 20.12.1957 (section one of two). Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-309.

MacArthurin mukaan ongelman ytimessä olivat siis Ichimada sekä media. Fujiyaman hän esitti olosuhteiden uhrina, joka ulkoministerin tehtäviensä ja tulevien vaalien puitteissa oli pakotettu ottamaan asia esille. Tähän mielikuvaan vaikutti todennäköisesti niin suurlähettilään henkilökohtainen suhde Fujiyaman kanssa kuin poliittinen tilannekin: MacArthur oli jo todennut Kishin ja Fujiyaman yhteistyön hyödyllisyyden Yhdysvaltain kannalta, joten hallitusten välisten suhteiden kannalta oli keskeisempää säilyttää hyvä mielikuva Fujiyamasta kuin valtiovarainministeri Ichimadasta. Huomionarvoista on myös se, että suurlähettiläs korosti Kishin olleen mukana päättämässä asiasta, sillä pääministeri oli edelleen Yhdysvaltain edustajien silmissä se japanilaispoliitikko, jonka näkemyksellä oli eniten painoarvoa.

Yhdysvaltain päässä Fujiyama ei näytä saaneen vastaavaa erityiskohtelua: ulkoministeriön Aasian-osaston virkamies Howard Parsons viittasi budjettikysymykseen muistiossa kollegalleen Howard Jonesille yksinkertaisesti ”Fujiyaman pyyntönä”⁶⁷. Hän myös totesi Japanin hallituksen ehdotuksen olevan niiden yhteistyön periaatteiden vastainen, joista Kishi ja Eisenhower olivat edellisenä kesänä sopineet.⁶⁸ On todennäköistä, että ulkoministeriön edustajat olivat perillä tilanteesta, eikä Parsons siis tarkoituksella esittänyt Fujiyamaa syyllisenä tilanteeseen. On kuitenkin merkillepantavaa, että Kishin nimi nostettiin tässä yhteydessä esille ainoastaan puhuttaessa aiemmin tehdyistä päätöksistä, ja Fujiyaman ehdotus asetettiin epäsuorasti tätä Kishin päätöstä vastaan. Tähän asti Fujiyama oli kuvattu useimmiten vain Kishin sanansaattajana, mutta kiistatilanteessa häneen viitattiinkin itsenäisenä toimijana.

Negatiivisesta ensireaktiosta huolimatta Japanin ja Yhdysvaltain hallitukset pääsivät yhteisymmärrykseen alkuvuodesta 1958 kun Yhdysvallat hyväksyi ratkaisun, jonka mukaisesti Yhdysvaltain joukkojen rahoitusta vähennettäisiin, mutta Japanin oma puolustusbudjetti kasvaisi.⁶⁹ Dulles antoi MacArthurille valtuutuksen viimeistellä sopimus Japanin hallituksen kanssa sähkönsä 11. tammikuuta. Hän kuitenkin totesi päätöksen olleen hyvin vastahakoinen ja siihen päädyttiin ainoastaan Japanin poliittisen tilanteen vuoksi. MacArthur välitti vastauksessaan Fujiyaman syvimät kiitokset, joissa ulkoministeri

⁶⁷ Fujiyama request. Office Memorandum of the US Government, from Parsons to Jones. 23.12.1957. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-309.

⁶⁸ Ibidem

⁶⁹ Telegram From the Department of State to the Embassy in Japan, 11.1.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 1–2; Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 22.1.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 2–4.

painotti päätöksen vahvistavan Japanin ja Yhdysvaltain suhteita entisestään.⁷⁰ Tammikuun 22. päivä lähettämässään sähkössä MacArthur lisäksi painotti päätöksen mahdollistavan Japanin itsepuolustusjoukkojen vahvistamisen lisärahoituksen turvin. Hän myös totesi keskustelleensa valtiovarainministeri Ichimadan kanssa ja kertoneensa tälle päätöksen johtuneen täysin Fujiyaman ja Kishin perustelemista poliittisista syistä ja tulevista vaaleista, eikä vastaavaa kompromissia hyväksyttäisi tulevina vuosina.⁷¹

Puolustusbudjettiä kuvastaa mielestäni Fujiyaman erikoista asemaa Yhdysvaltain ja Kishin välillä. Erityisesti MacArthur pyrki esittämään hänet positiivisessa valossa raportoidessaan heidän keskustelujaan ulkoministeriölle, vaikka kyseessä oli Yhdysvaltain kannalta epämieluisa ehdotus. Syy ongelmalle ei hänen mukaansa ollut Fujiyamassa, vaan ulkoministeri joutui toimimaan poliittisen tilanteen sekä valtiovarainministeri Ichimadan paineen alla. Tilannetta kuvasti hyvin MacArthurin viimeinen sähkö aiheen tiimoilta, jossa hän pyrki korostamaan Fujiyaman ja Kishin asemaa suhteessa Ichimadaan. Saavutettu ratkaisu esitettiin pääministerin ja ulkoministerin ansiona, kun taas Ichimada kuvattiin kiistaan alkuperäisenä aiheuttajana.

1.4. Kohti neuvotteluja Washingtonin näkemystä myötäillen

Vuoden 1951 turvallisuussopimuksen uudistaminen oli ollut esillä useaan otteeseen aiemminkin, mutta Yhdysvallat suostuivat japanilaisten vaatimuksiin vasta Kishin noustua pääministeriksi. Keskustellessaan Eisenhowerin kanssa kesällä 1957 Kishi ehdotti sopimuksen muokkaamista tasapuolisempaan suuntaan vaatimatta kuitenkaan koko sopimuksen uudistamista. Hänen huomionsa keskittyi erityisesti turvallisuussopimuksen ja YK:n julistusten välisen suhteen vahvistamiseen⁷², sopimuksen aikarajaukseen sekä Japaniin sijoitettujen yhdysvaltalaisjoukkojen toimivaltaan. Aiemmin vastahakoinen Yhdysvaltain johto alkoikin valmistella sopimusneuvotteluja jo seuraavana vuonna.⁷³ Sakamoton mukaan Kishin koko poliittinen ura rinnastetaan usein juuri turvallisuussopimuksen uudistamiseen, vaikka uuden sopimuksen valmistelu alkoi itse asiassa Yhdysvaltain aloitteesta. Fujiyamaa

⁷⁰ Telegram From the Department of State to the Embassy in Japan, 11.1.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 1–2.

⁷¹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 22.1.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 2–4.

⁷² Tämä tavoite saavutettiin pian Kishin Washingtonin vierailun jälkeen. Sakamoto 2011, 71–72.

⁷³ Pyle 2007, 237; Sakamoto 2011, 71–72.

Sakamoto ei mainitse lainkaan.⁷⁴ Asiakirjalähteistä kuitenkin ilmenee, että Fujiyama oli mukana sopimuksen valmistelussa prosessin alkuvaiheista lähtien.

MacArthur kertoi jo elokuussa 1957 sähköissään ulkoministeriölle, että Fujiyama oli puhunut turvallisuuskomitean ensimmäisen istunnon avauspuheenvuorossaan turvallisuussopimuksen mahdollisista uudistuksista, joita Japanin hallitus toivoi. MacArthurin oma suhtautuminen aiheeseen oli tässä yhteydessä kuitenkin vielä hyvin varovainen.⁷⁵ Vaikka ulkoministerin kommenteilla ei näin varhaisessa vaiheessa vielä konkreettista vaikutusta ollutkaan, on Fujiyaman puheenvuoro helppo rinnastaa Kishin ja Eisenhowerin aikaisemman keskustelun teemoihin. Tämän perusteella Fujiyaman osallisuus sopimusprosessissa näyttää siis olleen Yhdysvaltain tiedossa jo varhaisessa vaiheessa.

Sopimusneuvottelujen valmistelua tarkasteltaessa MacArthurin ja Fujiyaman keskinäinen suhde on pakko nostaa esille. Schaller kertoo MacArthurin ja Kishin välien olleen läheiset ensitapaamisesta lähtien, mutta ulkoministerin suhdetta suurlähettilääseen hän ei kommentoi lainkaan.⁷⁶ MacArthur kertoi kuitenkin jo ensimmäisestä turvallisuuskomitean tapaamista seuranneesta sähköissään, että hän oli tavannut Kishin, Fujiyaman, sekä kolme muuta Yhdysvaltain ja Japanin edustajaa yksityisen illallisen merkeissä. Tapaamisen keskusteluraportti keskittyi erityisesti Kishiin, mutta MacArthur mainitsi pääministerin konsultoineen japanilaiskollegoitaan ennen näkemystensä esittämistä.⁷⁷

Ilmeisesti myös muut illallisvieraat siis osallistuivat keskusteluun, vaikka MacArthurin sähkö ei tätä erikseen maininnutkaan. Tämä johtui luultavasti siitä, että Kishi oli tuolloin huomattavasti tutumpi kuin muut japanilaiset sekä MacArthurille että ulkoministeriön edustajille, joten vain hänen näkemyksillään koettiin olevan painoarvoa. Fujiyaman henkilökohtainen suhde MacArthuriin näyttää kuitenkin saaneen alkunsa jo hyvissä ajoin. Tätä näkemystä tukee myös aiemmin esillä ollut MacArthurin positiivinen asenne hänen raportoidessaan turvallisuuskomitean tapaamisista. Fujiyaman ja MacArthurin läheinen suhde oli havaittavissa jo puolustusbudjettikysymysten aikana ja ne edesauttoivat myös sopimusneuvotteluiden aloittamista kun aika sille oli kypsä.

⁷⁴ Sakamoto 2011, 71.

⁷⁵ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 17.8.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 449.

⁷⁶ Schaller 1997, 130.

⁷⁷ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 19.8.1957. FRUS 1955–1957, Volume XXIII, Part 1, 452.

Viralliset keskustelut turvallisuussopimuksen muokkaamisesta lykkääntyivät kesään 1958, sillä japanilaispoliitikkojen huomio keskittyi toukokuussa käytyihin parlamentin alahuoneen vaaleihin, joissa Yhdysvaltain tukema LDP ja erityisesti Kishin johtama faktio vahvistivat asemiaan.⁷⁸ Fujiyama otti yhteyttä MacArthuriin kesäkuun alussa vaalien jälkeen ja ilmoitti, että hän ja Kishi halusivat tavata suurlähettilään hallitusneuvottelujen päätyttyä keskustellakseen luottamuksellisesti turvallisuuskysymyksistä sekä turvallisuussopimuksen uudistamisesta.⁷⁹ MacArthur oli jo helmikuussa pyytänyt ulkoministeriötä valmistelemaan Yhdysvaltain esitystä sopimuksen uudistamiseksi ja oli itsekin suunnitellut ottavansa asian esille Kishin ja Fujiyaman kanssa vaalituloksen selvittyä.⁸⁰ Fujiyaman yhteydenotto sopi siis Yhdysvaltain suunnitelmiin.

Se, että MacArthur huomioi Fujiyaman suunnitelmissaan jo ennen neuvottelujen alkamista, kertoo mielestäni ulkoministerin roolin olleen näkyvämpi kuin mitä aiheeseen liittyvästä tutkimuskirjallisuudesta voisi päätellä. Esimerkiksi PYLE ja IRIYE mainitsevat turvallisuussopimusta käsitellessään japanilaispoliitikoista ainoastaan Kishin⁸¹ ja Schaller nostaa ulkoministerin esille vasta neuvottelujen alkua käsitellessään⁸². Myöskään Swenson-Wright ei yhdistä Fujiyamaa suoraan sopimusneuvotteluihin, vaikka huomioikin teoksessaan pääministerin ja ulkoministerin läheisten välien merkityksen Kishin hallituksen politiikalle.⁸³ Pylon ja Iriyen kohdalla tämä on mahdollisesti selitettävissä sillä, että he ainoastaan sivuavat turvallisuussopimusta tutkimuksissaan. Lisäksi on hyvä muistaa, etteivät virkamiehet Yhdysvaltain päässä huomioineet Fujiyaman roolia Japanin politiikassa läheskään samoissa määrin kuin MacArthur, ja häneen liittyvät asiakirjat ainakin käyttämässäni kokoelmassa ovat olleet hyvin hajanaisia, minkä vuoksi hänen merkityksensä neuvotteluille on voinut jäädä tutkijoilta huomaamatta.

MacArthur ja Fujiyama tapasivat heinäkuun 1958 lopulla valmistellakseen ulkoministerin tulevaa vierailua Washingtoniin. Fujiyama esitteli tämän tapaamisen aikana Japanin hallituksen näkemyksiä turvallisuuskysymyksiin liittyen. Hän korosti puheessaan useaan

⁷⁸ Schaller 1997, 136–137.

⁷⁹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 5.6.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 34.

⁸⁰ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 12.2.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 6.

⁸¹ Iriye 1997, 130–131; Pyle 2007, 237–238.

⁸² Schaller 1997, 138.

⁸³ Swenson-Wright 2005, 225–231.

otteeseen Kishin tavoitteita, mutta MacArthur näyttää antaneen arvoa myös ulkoministerin omille mielipiteille.⁸⁴

Sanoin raportoivani välittömästi hänen esittämänsä näkökulmat hallitukselleni, mutta yksi seikka, jonka uskoin sen varmasti haluavan kuulla, oli se, kumpaa olemassa olevien Yhdysvaltain–Japanin turvallisuusjärjestelyjen uudistamisvaihtoehtoa pääministeri Kishi ja ulkoministeri Fujiyama todellisuudessa kannattivat.⁸⁵

Se, että MacArthur kysyi Fujiyaman omaa mielipidettä eikä ainoastaan pyytänyt tätä välittämään viestiä Kishille, kuvaa mielestäni hyvin sitä, millaiseksi MacArthurin suhtautuminen Fujiyamaan oli kehittynyt tämän ensimmäisen ministerivuoden aikana. Vaikka Kishin mielipiteellä tietysti edelleen oli huomattava merkitys, MacArthur ei mieltänyt Fujiyamaa ainoastaan pääministerin jatkeeksi, vaan hän arvosti myös ulkoministerin omia näkemyksiä turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä. On myös huomionarvoista, ettei hänen tiedustelunsa Fujiyaman mielipiteestä jäänyt vain kahdenkeskisen keskustelun tasolle, vaan hän mainitsee asiasta myös sähköissään ulkoministeriölle.

Swenson-Wrightin mukaan MacArthurin henkilökohtainen panos oli Kishin vahvan aseman ohella yksi keskeisistä seikoista, joka mahdollisti turvallisuussopimuksen uudistamisen. Hän ennakoii japanilaisten toiveita ja kannusti Yhdysvaltain edustajia hahmottelemaan ehdotusta sopimusuudistuksista jo ennen neuvotteluyhteyden avaamista. Hän myös painotti Japanin ja Yhdysvaltain tiiviin puolustusyhteyden tärkeyttä, sillä hänen mielestään oli mahdollista, että epätasapuolisten suhteiden jatkuessa Japani saattaisi päätyä ajautumaan kauemmaksi Yhdysvaltain vaikutuspiiristä.⁸⁶ Elokuun alussa ulkoministeriöön lähetetyssä sähkössä MacArthur myös punnitsi vanhan sopimuksen muokkaamisen ja kokonaan uuden sopimuksen neuvottelemisen välisiä hyötyjä ja haittoja. Hän totesi tässä yhteydessä vanhan sopimuksen muokkaamisen olevan vain väliaikainen ratkaisu ja huomautti Japanin nykyisen hallituksen tarjoavan ehkä parhaan mahdollisuuden uuden

⁸⁴ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 31.7.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 43–45.

⁸⁵ I said I would report at once to my govt views which he had expressed but one of things I felt sure it would wish to know was which of two alternatives for adjusting existing US-Japan security arrangements PriMin Kishi and FonMin Fujiyama really preferred. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 31.7.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 45.

⁸⁶ Swenson-Wright 2005, 225–226.

sopimuksen neuvottelemiselle.⁸⁷ MacArthurin mielipidettä tuki tässä tapauksessa paitsi Kishin ja Fujiyaman tiiviinä jatkunut yhteistyö, myös tuoreet vaalitulokset, jotka osoittivat LDP:n ja Kishin suosion olleen korkealla.

Fujiyaman toinen vierailu Washingtonissa syyskuussa 1958 aloitti virallisesti neuvottelut uudesta sopimuksesta.⁸⁸ Vierailua edelsi Yhdysvaltain edustajien suunnittelutapaaminen, johon myös MacArthur osallistui. Keskustelun osapuolet näyttävät painottaneen erityisesti Kishin roolia tulevissa sopimusneuvotteluissa. Kishi olikin ilmaissut tukensa uuden sopimuksen neuvottelemiselle jo ennen tätä tapaamista. MacArthur nosti keskustelun aikana esille Fujiyaman huolen siitä, että täysin uuden sopimuksen allekirjoittaminen voisi pitkittää prosessia huomattavasti, mutta se ei herättänyt juuri keskustelua.⁸⁹ Tämä johtui todennäköisesti siitä, että Kishi oli jo asettunut uuden sopimuksen kannalle. Fujiyaman mielipide näyttää siis jääneen auttamattomasti Kishin näkemyksen varjoon. Tämä kuvastaa mielestäni hyvin sitä, kuinka MacArthurin henkilökohtainen suhtautuminen Fujiyamaan poikkesi Yhdysvaltain poliittisen johdon yleisestä mielipiteestä: MacArthur oli perehtynyt niin Kishin kuin Fujiyamankin henkilökohtaisiin mielipiteisiin, kun taas muille Yhdysvaltain edustajille pääministeri oli ainoa, jonka sanalla oli todellista painoarvoa.

Tämän tapaamisen aikana MacArthur totesi myös, että Yhdysvaltain edustajien tulisi kuunnella Fujiyaman esittämä japanilaisten ehdotus uudesta sopimuksesta, mutta antaa vain yleislaatuista, positiivista kommentteja Yhdysvaltain suunnitelmista. Suurlähettiläs korosti tässä yhteydessä, että Fujiyaman esitys vain toistaisi Kishin virallisen näkemyksen.⁹⁰ Tämä huomio on merkittävä, sillä MacArthurin aikaisempien sähkeiden ja kommenttien perusteella hän arvosti myös Fujiyaman näkökulmaa ja oli tietoinen ulkoministerin roolista neuvottelujen valmistelussa. Se, ettei hän korostanut tätä keskustellessaan yhdysvaltalaispoliitikkojen kanssa, viittaa vahvasti siihen, etteivät tapaamisen muut osapuolet ajatelleet samalla tavalla. Suunnitelmien etenemisen kannalta oli siis ilmeisesti käytännöllisempää korostaa ainoastaan Kishin asemaa.

Fujiyaman varsinainen vierailu Yhdysvaltain ulkoministeriössä 11. syyskuuta 1958 noudatti jo edellisvuoden tapaamisesta tuttua kaavaa: keskustelu oli todella kohteliasta ja näkyviä

⁸⁷ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 1.8.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 46–50.

⁸⁸ Schaller 1997, 138.

⁸⁹ Memorandum of Conversation, Washington, 8.9.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 58–64.

⁹⁰ Memorandum of Conversation, Washington, 8.9.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 60.

erimielisyyksiä ei syntynyt, mutta toisaalta sopimukseen liittyviä yksityiskohtia ei otettu lainkaan esille.⁹¹ Fujiyaman asemaa yhdysvaltalaispoliitikkojen silmissä kuvaa hyvin se, että MacArthur itse oli jo aiemmin todennut aikovansa ottaa sopimusneuvottelut esille Kishin kanssa palattuaan Japaniin⁹². Sama ilmiö toistui myös Dullesin MacArthurille syyskuun lopulla lähettämässä sähkössä, jossa hän valtuutti tämän aloittamaan neuvottelut uudesta sopimuksesta ja kehotti suurlähettilästä neuvottelemaan suoraan pääministerin kanssa.⁹³ Tähän ohjeistukseen näyttää liittyneen oletus, että Fujiyama toimisi neuvotteluissa vain välikappaleena, jonka omilla näkemyksillä ei ollut merkitystä. Suoraan Kishin kanssa neuvotellessaan MacArthurin ajateltiin voivan mennä suoraan asiaan, jolloin sopimuksen hiominenkin tapahtuisi sujuvammin.

Näiden huomioiden perusteella on selvää, että vaikka esimerkiksi Schaller toteaa Fujiyaman ja Dullesin päässeen yhteisymmärrykseen uuden sopimuksen tarpeellisuudesta syyskuun vierailun aikana⁹⁴, yhdysvaltalaiset eivät todellisuudessa ilmeisesti juuri huomioineet ulkoministeriä neuvottelujen aloittamista suunnitellessaan. MacArthurin näkökulma näyttää poikenneen tästä jo ennen hänen matkaansa Yhdysvaltoihin, mutta hänkään ei tuonut esille Fujiyaman merkitystä virallisissa suunnittelutapaamisissa. Päinvastoin, hän pyrki korostamaan Kishin asemaa ja mielipiteitä, luultavasti koska tämä lähestymistapa varmisti yhdysvaltaisten tuen uudelle sopimukselle. Fujiyama jäi siis vierailustaan ja henkilökohtaisesta panoksestaan huolimatta edelleen Kishin sanansaattajan asemaan Yhdysvaltain ulkoministeriön silmissä.

Yhteenveto

Vaikuttaa siltä, että Fujiyama jätti hyvän ensivaikutelman niin MacArthuriin Tokiossa kuin Dullesiin sekä muihin ulkoministeriön ja hallituksen edustajiin Washingtonissakin. MacArthurille tämä vaikutelma oli kuitenkin selvästi henkilökohtaisempi, sillä hän toimi läheisessä vuorovaikutuksessa Fujiyaman kanssa ja ymmärsi tämän vuoksi ulkoministerin toimivan tärkeässä roolissa maiden välisten suhteiden kehittämisessä yhdessä Kishin kanssa. Washingtonissa oltiin pääasiassa tyytyväisiä siihen, ettei Fujiyama aikonut poiketa Kishin aikaisemmin sopimista linjauksista. Ulkoministeriön suunnitelmat perustuivat Kishin

⁹¹ Memorandum of Conversation, Washington, 11.9.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 73–84.

⁹² Memorandum of Conversation, Washington, 8.9.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 60–61.

⁹³ Telegram From the Department of State to the Embassy in Japan, 29.9.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 88–90.

⁹⁴ Schaller 1997, 138.

ajamaan USA-myönteiseen ulkopoliittikkaan, eikä heille käytännössä ollut väliä, kuka ulkoministeriksi nousi, kunhan tämä toimi pääministerin käskyjen mukaan. Tämän vuoksi Fujiyama miellettiinkin Yhdysvalloissa pääasiassa Kishin sanansaattajana itsenäisen poliittisen vaikuttajan sijaan.

Historiallisen kuvatutkimuksen mukaan kuva on suhteellisen pysyvä ja kuvan omistaja on taipuvainen vastaanottamaan helpommin jo olemassa olevaa kuvaa tukevia viestejä. Vastaavasti hän usein torjuu mielikuvansa kanssa ristiriidassa olevat viestit erityisesti jos kuva on korkealla yksilön sisäisessä arvoasteikossa.⁹⁵ Yhdysvaltain edustajien tapauksessa tämä vallitseva kuva oli Kishin rooli Yhdysvaltain liittolaisena ja vahvana valtionjohtajana. Tähän kuvaan oli vuosien saatossa vaikuttanut niin Yhdysvaltain omat tavoitteet ja Kishille annettu tuki kuin Kishin oma toiminta valtioiden välisten suhteiden rakentajana. Positiivinen kuva Fujiyamasta otettiin ulkoministeriössä vastaan helposti, sillä hänen myönteinen asenteensa Kishin politiikkaan tuki jo olemassa ollutta kuvaa Kishin hallituksen USA-myönteisyydestä. Toisaalta Fujiyama ei kuitenkaan ollut täysin turvassa kritiikiltä, kuten puolustusbudjetista nousseet erimielisyydet osoittivat. Tämäkin on mielestäni selitettävissä kuvatutkimuksen kautta. MacArthurin sähkeiden mukaan Fujiyaman ehdotus edusti myös Kishin kantaa, mutta Washingtonissa se esitettiin ulkoministerin omana vaatimuksena. Näin kuva Kishistä Yhdysvaltain ystävänä säilyi tahriintumattomana.

Kuva Fujiyamasta pääministeristä irrallisena yksilönä oli vasta muodostumassa tämän ensimmäisen vuoden aikana, mutta jo tuolloin oli nähtävissä, että hänestä oli olemassa kaksi kuvaa: toinen MacArthurin johtamassa suurlähetystössä Tokiossa, toinen ulkoministeriössä Washingtonissa. Suurlähetystössä Fujiyaman keskeinen rooli Japanin politiikassa ja tulevisissa neuvotteluissa oli tiedossa jo hyvissä ajoin. Washingtonissa kaikki huomio keskittyi Kishiin, jonka kanssa MacArthurin myös odotettiin neuvottelevan kun se aika koittaisi. Suhtautuminen Fujiyamaan ei siis juuri muuttunut Washingtonissa tämän ensimmäisen ministerivuoden aikana vaan hänet nähtiin ensisijaisesti Kishin juoksupoikana sopimusneuvottelujen alkuun asti. MacArthur puolestaan oli positiivisen ensivaikutelman jälkeen oppinut myös arvostamaan Fujiyaman henkilökohtaista panosta, vaikka hän myönteilikin Washingtonissa vallinnutta mielikuvaa edistääkseen sopimuksen uudistamista. Washingtonin ja Tokion välille muodostunut näkemusero oli siis selkeä: toiselle Fujiyama oli vain välikappale, toiselle aktiivinen vaikuttaja.

⁹⁵ Ratz 2007, 202–203.

2. SISÄPOLIITTISEN ONGELMAT VAIKEUTTAVAT NEUVOTTELUJA: ROOLI PÄÄNEUVOTTELIJANA HYVÄKSYTÄÄN VÄHITELLEN

Neuvottelut uudesta turvallisuussopimuksesta olivat Fujiyaman ylivoimaisesti näkyvin tehtävä ulkoministerinä. Myös yhdysvaltaisten mielikuvat hänestä muodostuivat suurelta osin neuvotteluprosessin aikana. Tässä pääluvussa keskityn neuvottelujen alkuvaiheisiin, lokakuusta 1958 huhtikuuhun 1959, jolloin Japanin sisäpoliittiset ongelmat heikensivät Kishin asemaa ja siten vaikeuttivat myös sopimusprosessin etenemistä. Keskityn erityisesti siihen, miten yhdysvaltaisten suhtautuminen Fujiyamaan muuttui sopimusneuvottelujen alettua ja miten hänen asemansa LDP:n sisällä nähtiin. Samalla tutkimukseni painopiste siirtyy enemmän Fujiyaman konkreettiseen toimintaan, sillä Fujiyaman roolin kasvaessa Yhdysvaltain edustajien silmissä myös hänen käsittelynsä päälähteissäni muuttui konkreettisempaan suuntaan.

2.1. MacArthur häivyttää neuvotteluvastuun ensimmäisistä raporteista

Viralliset sopimusneuvottelut alkoivat Tokiossa 4. lokakuuta 1958, kun MacArthur tapasi Kishin ja Fujiyaman ja esitteli heille Yhdysvaltain ehdottaman sopimusluonnoksen. Suurlähettiläs kävi luonnoksen läpi japanilaisten kanssa kohta kohdalta korostaen useaan otteeseen, että yhdysvaltalaiset olivat ottaneet luonnosteluvaiheessa huomioon seikat, joita Kishi ja Fujiyama olivat aikaisemmissa tapaamisissa nostaneet esille, kuten Japanin perustuslailliset ongelmat sekä sopimuksen kattama alue. Tapaamisen päätteeksi MacArthur ja Kishi sopivat, että neuvotteluja olisi paras jatkaa yksityisesti pienen piirin sisällä. MacArthur korosti erityisesti sitä, ettei neuvottelujen sisältö saisi vuotaa lehdistölle, sillä julkinen keskustelu voisi vaikuttaa epäedullisesti Japanin kansan mielipiteisiin sopimuksen kynnyskysymyksissä. Molemmat osapuolet pitivät myös tärkeänä, ettei japanilaisille paljastettaisi sopimusluonnoksen olleen Yhdysvaltain ehdotus.⁹⁶

MacArthurin sähke ei eritellyt Fujiyaman osuutta keskustelussa, vaan lukijalle jää mielikuva, että hän puhui ainoastaan Kishin kanssa. Mielestäni tämä on kuitenkin epätodennäköistä, sillä Kishi ja Fujiyama olivat kertoneet yhdysvaltaisille jo aikaisemmin toimivansa yhteistyössä. Fujiyama luultavasti siis otti kantaa ainakin niihin asioihin, joita hänen Washingtonin vierailunsa aikana oli noussut esille, vaikka MacArthur ei tätä erikseen

⁹⁶ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 5.10.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 92–96.

maininnutkaan. Syynä tähän saattoi olla sähkeiden virallinen luonne: tärkeintä oli saada keskustelujen pääsisältö välitettyä Yhdysvaltoihin sen sijaan, että keskityttäisiin siihen, kenen kanssa puhuttiin. Toisaalta mikäli olen oikeassa olettaessani Fujiyaman osallistuneen keskusteluun, MacArthurin raportoinnissa voi nähdä pyrkimyksen häivyttää ulkoministeri taka-alalle. Tämä ei merkitse, että MacArthur ei arvostanut Fujiyaman näkemyksiä, vaan että hän tiedosti muiden yhdysvaltalaisien suhtautumisen poikenneen hänen omastaan. Taustalla saattoi olla lisäksi hänen aikaisempi ohjeistuksensa, jonka mukaisesti hänen täytyi neuvotella nimenomaan Kishin kanssa.

Lokakuun alun tapaaminen ei keskittynyt päätöksentekoon tai varsinaisiin ongelma-kohtiin. MacArthur totesi sähköissään, ettei Kishi kyennyt antamaan konkreettisia kommentteja luonnokseen liittyen ennen kuin hän itse sekä ulkoministeriö olivat perehtyneet ehdotukseen yksityiskohtaisesti. Hän kuitenkin ilmaisi kiitollisuutensa Yhdysvaltain osoittamasta halusta maiden välisten suhteiden tasapuolistamiseen.⁹⁷ ”Ulkoministeriö” viittasi tässä yhteydessä selkeästi myös Fujiyamaan, vaikka MacArthur ei maininnut häntä erikseen. Miksi Kishi sanoisi perehtyvänsä aiheeseen yhdessä ulkoministeriön kanssa, mutta jättäisi ulkoministerin mainitsematta, erityisesti kun Fujiyama oli mukana tapaamisessa? Mielestäni MacArthur tietoisesti jätti Fujiyaman nimen raportin ulkopuolelle: hänet esitettiin vain yhtenä ulkoministeriön edustajana, joka toimi Kishin päätösten mukaisesti, vaikka todennäköisesti Fujiyama on jo ensimmäisen tapaamisen aikana osallistunut keskusteluun tasavertaisena muiden kanssa.

Japanin ulkoministeriön vastaus sopimusluonnokselle valmistui 13. lokakuuta. Välittäessään ministeriön esittämiä kysymyksiä Washingtoniin MacArthur huomautti, ettei luonnosta oltu vielä otettu esille Japanin hallituksen keskuudessa vaan ministeriön virkamiesten pyytämät tarkennukset olivat sellaisia, joiden he uskoivat nousevan ongelmiksi parlamentin käsittelyssä.⁹⁸ Tämän sähkeen yhteyteen on *FRUS*issa lisätty alaviite, joka paljastaa Fujiyaman ottaneen yhteyttä MacArthuriin kolme päivää aikaisemmin ja pyytäneen tapaamista turvallisuussopimukseen liittyen.⁹⁹ Valitettavasti kyseistä sähköä ei ole sisällytetty käytössäni oleviin kokoelmiin, mutta se, että MacArthurin viesti viittasi tähän

⁹⁷ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 5.10.1958. *FRUS* 1958–1960, Volume XVIII, 92–96

⁹⁸ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 13.10.1958. *FRUS* 1958–1960, Volume XVIII, 96–98.

⁹⁹ Telegram 781 from Tokyo, 10.10.1958, viitattu lähteessä *FRUS* 1958–1960, Volume XVIII, 96.

aikaisempaan sähköeseen, viimeistään osoittaa Fujiyaman toimineen ulkoministeriön yhteyshenkilönä heti neuvottelujen alkaessa.

Huomionarvoista neuvottelujen alkuvaiheita tarkasteltaessa on siis se, että Fujiyama osallistui sopimusneuvotteluihin ensihetkestä lähtien, vaikka MacArthuria oli aikaisemmin ohjeistettu neuvottelemaan suoraan Kishin kanssa. Ensimmäistä tapaamista käsitelleen sähköen mukaan Kishi ja MacArthur päättivät pitää neuvottelujen etenemisen vain pienen ryhmän tiedossa. Käytännössä Fujiyama siis kuului alusta lähtien tähän sisäpiiriin. Ulkoministerinä hänen vastuullaan oli luultavasti myös päättää, ketkä ulkoministeriön edustajat jatkossa osallistuisivat neuvotteluprosessiin. MacArthur oli varmasti tietoinen Fujiyaman keskeisestä roolista jo neuvotteluja aloittaessaan ja tämä tieto vain korostui Japanin ulkoministeriön vastauksen myötä. Hänen yrityksensä häivyttää Fujiyaman rooli raporteissaan viittaa siis todennäköisesti siihen, että Washingtonissa Fujiyaman merkitys neuvotteluille nähtiin vähäisenä, eikä MacArthurin haluttu neuvottelevan pääministerin juoksupojan kanssa. Käytännössä Fujiyama oli kuitenkin mukana neuvotteluissa, halusivat yhdysvaltalaiset sitä tai eivät, sillä Kishi ja Fujiyama olivat alusta lähtien päättäneet toimia yhdessä. MacArthur tiesi tämän varsin hyvin, vaikka asiaa ei vielä Washingtonissa ehkä ymmärrettykään.

Neuvottelut haluttiin viedä läpi nopeasti, mutta niitä jouduttiin pian lykkäämään, kun samaan aikaan Japanin sisäpoliittiset kiistat kärjistyivät. Kishin ajama uusi poliisivoimalaki¹⁰⁰, joka olisi läpi mennessään antanut poliisille valtuudet ennaltaehkäiseviin toimiin epäiltyjä rikoksentekejiä vastaan, tuli parlamentin käsittelyyn lokakuussa 1958. Se sai osakseen paljon vastustusta erityisesti sosialistien ja työväenliikkeen keskuudessa, sillä se tulkittiin epädemokraattiseksi yritykseksi puuttua vasemmistolaisten yhteisöjen toimintaan. Vaikka lakiesitys jouduttiin vasemmiston mielenosoitusten vuoksi hylkäämään marraskuussa, jätti se jälkensä sekä Kishin asemaan valtion johdossa että uuden turvallisuussopimuksen kannatukseen. Kishi ei ollut odottanut uuden sopimuksen herättävän merkittävää vastustusta, mutta poliisivoimalakikriisin seurauksena kaikki Kishin poliittiset aloitteet alettiin tulkita opposition keskuudessa vaarallisiksi, mikä vaikutti vahvasti myös kansan mielipiteisiin. Kishin asemaa vaikeutti entisestään se, että lakiesityksen kaatuminen rohkaisi hänen vastustajiaan LDP:n sisällä ja jopa hänen mahdollisesta korvaajastaan alettiin keskustella. Puolueen sisäinen eripura vaikeutti turvallisuussopimuksen läpiviemistä, sillä

¹⁰⁰ Police Duties Performance Bill.

Kishi ja Fujiyama joutuivat vaikeassa poliittisessä tilanteessa vaatimaan ei-toivottuja muutoksia uuteen sopimukseen vastatakseen puolueen sisäiseen paineeseen.¹⁰¹

Julkisen mielipiteen muutokset Japanissa aiheuttivat huolta myös Washingtonissa, jossa japanilaisen lehdistön kirjoittelu herätti epäilyksiä neuvottelujen etenemisen suhteen. MacArthur lähetti marraskuun alussa Yhdysvaltain ulkoministeriöön sähkeen, jossa hän totesi median vääristelleen ja suurennelleen Kishin antamia kommentteja, eikä Yhdysvalloilla todellisuudessa ollut syytä huoleen. Hän myös korosti, että valtaosa japanilaisesta lehdistöstä tuki oppositiota, erityisesti sosialisteja, minkä vuoksi useimmat turvallisuussopimuksesta kirjoitetut artikkelit pyrkivät mustamaalaamaan Kishiä ja sopimusneuvotteluja. Hän mainitsi myös ulkoministeriön pitäneen sopimusneuvottelut huolellisesti poissa julkisuudesta, minkä vuoksi lehdistö oli pakotettu julkaisemaan omia tulkintojaan.¹⁰² Vielä tässä vaiheessa sähkeen huomio pysyi Kishissä ja Fujiyamaan viitattiin vain epäsuorasti ulkoministeriön yhteydessä.

MacArthur ja Fujiyama tapasivat yksityisesti 8. marraskuuta. Tämän tapaamisen yhteydessä Fujiyama vakuutti, ettei Japanin hallitus toivonut neuvottelujen viivästyistä ja ettei LDP:n johtajien välillä ollut suuria erimielisyyksiä lehdistön kirjoittelusta huolimatta. Sisäpoliittisen tilanteen vuoksi Fujiyama ehdotti taukoa virallisiin neuvotteluihin kuun loppupuolelle asti, jotta kohu Japanissa ehtisi laantua. MacArthur ja Fujiyama olivat myös yhtä mieltä siitä, että julkiset tapaamiset voisivat vaikeuttaa tilannetta lehdistön kanssa entisestään. Fujiyama kuitenkin toivoi, että he voisivat tavata yksityisesti myös neuvottelujen ollessa tauolla keskustellakseen sopimuksen yksityiskohdista.¹⁰³ Tämä oli ensimmäinen kerta neuvottelujen alettua, kun Fujiyama nousee lähteissäni esille selkeästi aloitteellisena neuvotteluosapuolena: hän tapasi MacArthurin yksin ja myös tulevista tapaamisista puhuessaan hän viittasi heidän keskinäisiin tapaamisiinsa. Fujiyama, jonka MacArthur oli tähän asti esittänyt sähkeissään Kishin jatkeena, näyttää siis toimineen neuvottelujen alettua Japanin hallituksen ja Kishin edustajana, jonka neuvotteluvastuu ei enää jäänyt epäselväksi myöskään MacArthurin raportoinnissa.

¹⁰¹ Sakamoto 2011, 74; Schaller 1997, 139–140.

¹⁰² Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 3.11.1958. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399.

¹⁰³ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 8.11.1958. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399.

2.2. Positiivinen ääni hajanaisen LDP:n sisällä

Kishin ongelmat LDP:n edustajien kanssa kumpusivat puolueen valtarakenteesta, joka oli muodostunut useiden oikeistopuolueiden yhdistyessä. Vaikka pääministeri siis näennäisesti edusti parlamentin enemmistöä, käytännössä tuo enemmistö muodostui useista puolueen sisäisistä faktioista. SHINODAn mukaan LDP:n faktiot eivät perustuneet kuitenkaan poliittiseen ideologiaan vaan ryhmittymien tavoitteena oli ennen kaikkea nostaa oma johtajansa pääministeriksi. Käytännössä yksikään faktio ei ollut tarpeeksi vahva päästäkseen tähän tavoitteeseen omin avuin, vaan pääministeriksi nousi sen faktion johtaja, joka onnistui liittoutumaan muiden faktioiden kanssa saavuttaakseen enemmistön kannatuksen.¹⁰⁴ BOUISSOU kirjoittaa Kishin nousseen pääministeriksi vuonna 1957 muodostamalla liittouman veljensä Satō Eisakun faktion kanssa. Tämä liittouma piti yhtä vuoteen 1960 asti, jolloin sen taakse oli kerääntynyt jo 42 prosenttia puolueen jäsenistä.¹⁰⁵ Turvallisuuksopimuksen läpivieminen vaati kuitenkin parlamentin enemmistön kannatuksen¹⁰⁶, joten puolueen yksimielinen tuki uudelle sopimukselle oli tärkeää.

Poliisivoimalakriisin seurauksena LDP:n sisäinen yhtenäisyys oli järkkynyt. Kishi ja Fujiyama joutuivat ilmoittamaan MacArthurille, etteivät he voisi jatkaa neuvotteluja ennen kuin puolueen sisäiset kiistat oli ratkaistu ja LDP:n yhtenäinen linja saavutettu. Keskeisimmät esille nousseet kysymykset koskivat sopimuksen kattamaa aluetta¹⁰⁷ sekä sopimuksen kesto¹⁰⁸, mutta todellisuudessa Kishin poliittisten vastustajien tavoitteena oli pääministerin aseman heikentäminen sopimuksen parantamisen sijaan.¹⁰⁹ Fujiyama, joka oli jo marraskuun alussa ehtinyt vakuuttaa MacArthurille puolueen sisäisten ongelmien olevan pieniä, joutui siis vetämään sanojaan takaisin kun puoluepoliittiset kiistat alkoivat uhata sopimusneuvotteluja. Fujiyaman merkittävä asema Kishin tukijoukoissa alkoi viimeistään näihin aikoihin näkyä niin Yhdysvaltain salaisessa viestinnässä kuin julkisessa keskustelussakin. Tästä hyvä esimerkki oli uutistoimisto *Kyōdōn* raportti, joka näyttää aiheuttaneen erityistä huolta Washingtonissa.

¹⁰⁴ Shinoda 2000, 10–11.

¹⁰⁵ Bouissou 2001, 584–585.

¹⁰⁶ Schaller 1997, 147.

¹⁰⁷ Pitäisikö Yhdysvaltain hallinnoimat Ryūkyū- ja Boninsaaret liittää osaksi sopimuksen kattamaa aluetta.

¹⁰⁸ Osa LDP:n edustajista kannatti Yhdysvaltain luonnokseen kirjattua kymmenen vuoden aikarajausta, toisten mielestä sen olisi pitänyt olla lyhyempi.

¹⁰⁹ Schaller 1997, 139.

MacArthur aloitti sähkönsä Kyōdōn raporttiin liittyen kertomalla, ettei suurlähetystö voinut vahvistaa uutistoimiston väitteitä siitä, että Kishi ja Fujiyama aikoisivat tavata keskustellakseen neuvottelujen mahdollisesta lopettamisesta. Suurlähetystö kuitenkin oletti Kishin ja Fujiyaman pitäneen yhteyttä toisiinsa neuvottelujen jatkoaikataulua silmälläpitäen. MacArthur totesi uskovansa, ettei pääministerin ja ulkoministerin keskustelu suinkaan koskisi neuvottelujen hylkäämistä vaan kyseessä oli ainoastaan neuvottelujen mahdollinen lykkääminen ja sitä seuraavan tauon pituus.¹¹⁰ Suurlähetystö näyttää pitäneen itsestäänselvyytenä, etteivät Kishi ja Fujiyama aikoneen lopettaa neuvotteluja, vaan oli vain ajan kysymys, milloin sopimusprosessi saataisiin taas käyntiin. Tässä sähkössä näkyy myös selkeästi, ettei Fujiyama ainoastaan seurannut Kishin käskyjä vaan he tarkkailivat tilanteen kehittymistä yhdessä. MacArthur myös toi esille Fujiyaman henkilökohtaisen näkemyksen puhuessaan yksityiskohtaisemmin LDP:n sisällä vallitsevista näkemyksistä:

Esimerkiksi Ikedan mielestä julkisia neuvotteluja pitäisi siirtää vähintään parilla kuukaudella kunnes meteli poliisilain ympärillä laantuu. [...] Toisaalta Fujiyama näyttää edelleen uskovan, että vaikka meidän ei kannata tavata julkisesti ennen marraskuun loppua, meidän tulisi silti jatkaa keskusteluja, jotta saisimme sopimuksen mahdollisesti valmiiksi parlamenttia varten alkuvuodesta 1959.¹¹¹

Samassa yhteydessä MacArthur mainitsi myös ilmoittaneensa sekä Kishille että Fujiyamalle, ettei Yhdysvalloilla ollut aikomusta painostaa japanilaisia jatkamaan neuvotteluja ennen sisäpoliittisen tilanteen rauhoittumista. Kishi virallista päätöstä neuvottelujen jatkosta hän kertoi odottavansa seuraavien muutaman päivän sisällä.¹¹² Fujiyaman näkemys esitetään siis selkeästi erillään paitsi vahvasta LDP-johtajasta Ikeda Hayatosta, myös Kishistä, jonka mielipidettä MacArthur ei vielä ollut kuullut. MacArthur totesi myös saaneensa Kishiltä viestin, jossa tämä toivoi voivansa tavata hänet kun poliittinen tilanne oli rauhoittunut,¹¹³ mikä viittaa siihen, etteivät he olleet tavanneet kasvotusten ongelmien puhjettua. Fujiyaman MacArthur oli tavannut vain muutamaa päivää aikaisemmin, mikä mielestäni alleviivaa hänen korostunutta rooliaan suurlähetystön ja Japanin hallituksen välillä.

¹¹⁰ Telegram from the Embassy in Japan to the Department of State 13.11.1958. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399.

¹¹¹ For example, Ikeda feels public negotiations should be postponed for at least couple of months until furor over police bill dies down. [...] Fujiyama on other hand apparently still believes that while we should not have any public meetings before late November we should continue talks with view to having treaty perhaps ready for Diet early in 1959. Telegram from the Embassy in Japan to the Department of State 13.11.1958. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399.

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Ibidem.

Vaikuttaa siltä, että marraskuun aikana Fujiyaman keskeinen rooli sopimusneuvotteluissa alettiin ymmärtää myös Yhdysvaltain ulkoministeriön sisällä. Esimerkiksi ministeriön tiedusteluosaston¹¹⁴ raportit neuvottelujen lykkääntymisestä korostivat Fujiyaman tavoitteita suhteessa muihin LDP:n edustajiin: osaston johtaja, Hugh Cumming Jr, kertoi Dullesille 13. marraskuuta Fujiyaman toivovan vain lyhyttä viivästyä, kun taas muut LDP-vaikuttajat, erityisesti Kishiä vastustanut Miki Takeo, uskoivat useamman kuukauden tauon olevan tarpeellinen.¹¹⁵ Viikkoa myöhemmin lähetetty Cummingin raportti mainitsi Fujiyaman antaneen lehdistölle virallisen lausunnon, jonka mukaan hallitus pyrki saattamaan neuvottelut päätökseen vuoden loppuun mennessä. Tässä yhteydessä hän kertoi myös tiedustelupalvelun havaitsemista viitteistä, joiden perusteella Japanin hallitus olisi ottanut tiukemman kannan Yhdysvaltain sopimusluonnoksen sisällön suhteen. Näiden tietojen mukaan ulkoministeriön työryhmä varaulkoministeri Yamada Hisanarin johdolla valmisteli japanilaisten omaa ehdotusta uudeksi sopimukseksi. Cumming kuitenkin muistutti sähkönsä, että kyseessä oli vain huhu, eikä Fujiyama välttämättä toimisi sen mukaisesti neuvotteluissa MacArthurin kanssa.¹¹⁶

Molemmissa Cummingin sähköissä Fujiyaman nimi nousee esille neuvottelujen nopeasta läpiviemisestä puhuttaessa. Kuten jo edellisessä pääluvussa kävi ilmi, Yhdysvallat oli toiminut aloitteellisena osapuolena sopimusprosessin alusta lähtien ja heille oli tärkeää saada uusi sopimus valmiiksi mahdollisimman sujuvasti. Vaikka he siis olivat valmiita odottamaan kunnes Japanin sisäinen tilanne rauhoittuisi, Fujiyaman tavoitteet olivat selvästi lähimpänä heidän omiaan. Raporttien taustalla oli luonnollisesti myös tieto siitä, että Fujiyama ajoi aktiivisesti Kishin politiikkaa, mutta nyt häntä ei enää esitetty pääministerin käskyläisenä, vaan hänen toimintaansa tarkasteltiin yksilöllisesti. Mielestäni on myös huomionarvoista, ettei jälkimmäinen tiedusteluraportti yhdistänyt Fujiyaman nimeä suoraan Japanin hallituksen uudistuneeseen linjaan, vaan huhutut muutosehdotukset siirrettiin Yamadan vastuulle. Käytännössä Fujiyama ulkoministerinä oli varmasti tietoinen johtamansa ministeriön valmisteleman ehdotuksen sisällöstä, mutta Cummingin raportti esitti hänen osallisuutensa huhuttuihin Yhdysvalloille mahdollisesti epämieluisiin muutoksiin vähäisenä.

¹¹⁴ Bureau of Intelligence and Research.

¹¹⁵ Telegram From Hugh S. Cumming Jr. to the Secretary of State, 13.11.1958. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399.

¹¹⁶ Telegram From Hugh S. Cumming Jr. to the Secretary of State, 20.11.1958. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-401.

Japanin hallituksen asennemuutos ilmeni neuvotteluissa pian Cummingin raporttien jälkeen, kun MacArthur Fujiyaman pyynnöstä tapasi tämän salaisesti marraskuun lopulla. Fujiyama painotti keskustelussa erityisesti sitä, että hän ja Kishi pyrkivät edelleen päättäväisesti viemään neuvottelut läpi tehokkaasti ja ilman viivästyksiä. Sopimuksen hyväksymisen kannalta oli kuitenkin tärkeää saavuttaa myös LDP:n ja kansan tuki, minkä vuoksi Fujiyama halusi ennakkoon keskustella MacArthurin kanssa niistä ongelmakohtista, jotka todennäköisesti herättäisivät vastustusta hallituksessa. MacArthur totesi sähköissään olevansa samaa mieltä Fujiyaman kanssa ja kehotti ulkoministeriötä todella harkitsemaan Fujiyaman ehdottamia muutoksia. Keskustelua raportoidessaan hän myös huomioi useaan otteeseen, että Fujiyama oli keskustellut aiheesta pitkään myös Kishin kanssa ja että he molemmat olivat tietoisia ongelmista, joita Japanin ehdotukset saattaisivat aiheuttaa Yhdysvalloille.¹¹⁷

Keskeisin sopimukseen liittyvä ongelma oli Fujiyaman mielestä sen kattama alue, sillä useiden asiantuntujalausuntojen ja pitkällisen harkinnan perusteella Kishi ja Fujiyama eivät uskoneet, että parlamentti voisi hyväksyä Yhdysvaltain hallinnoimien Ryūkyū- ja Boninsaarten sisällyttämistä sopimusalueeseen. Fujiyama perusteli tätä paitsi sisäpoliittisilla ristiriidoilla, myös sillä, että saarten liittäminen sopimusalueeseen johtaisi todennäköisesti siihen, että japanilaiset alkaisivat vaatia saarten hallinnon palauttamista Japanille, minkä Fujiyama ja Kishi tiesivät olevan mahdotonta Yhdysvaltain kannalta. MacArthur painotti tämän kysymyksen keskeisyyttä koko neuvottelujen etenemisen kannalta ja suositti vahvasti sopimusalueen rajaamista vain Japanin hallinnoimille alueille.¹¹⁸ Joulukuun alussa suurlähettilään ehdotus sopimusalueen muutoksesta kuitenkin torjuttiin Washingtonissa. Päätöstä perusteltiin sillä, ettei Yhdysvalloissa nähty tarpeelliseksi lähteä huonontamaan sopimusehtoja pelkän ennakoivan kyselyn perusteella ennen kuin Japanin hallitus edes vaati kyseistä muutosta.¹¹⁹

MacArthur ja Fujiyama löysivät siis yhteisen linjan tähän ongelmaan liittyen, ja MacArthur ymmärsi, miksi tämän ehdotuksen hyväksyminen olisi ollut hyödyllistä myös Yhdysvaltain kannalta. Vaikka esitys torjuttiin Washingtonissa, osoitti Fujiyaman ja MacArthurin

¹¹⁷ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 28.11.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 100–104.

¹¹⁸ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 28.11.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 101–102.

¹¹⁹ From the Joint Chiefs of Staff to Secretary of Defense McElroy, 1.12.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 104–106.

tapaaminen Fujiyaman asettuneen nyt selkeästi aktiivisen neuvottelijan rooliin. MacArthur pyrki tapaamista raportoidessaan osoittamaan, että Fujiyaman esille nostamat ongelmat olivat tärkeitä neuvottelujen etenemisen kannalta ja että Fujiyama ja Kishi olivat niitä pohtiessaan ottaneet huomioon myös Yhdysvaltain edun. Suurlähetystö oli perehtynyt Japanin sisällä vallitseviin näkemyksiin, joten MacArthur kykeni Fujiyaman ja Kishin tavoin ennakoimaan mahdollisia sopimukseen liittyviä ongelmia, jotka voisivat vaikeuttaa neuvottelujen sujuvaa läpiviemistä. Hänen kannaltaan oli siis ilmeisen positiivista, että myös Fujiyama otti ongelmalliset kysymykset esille varhaisessa vaiheessa eikä vasta hallituksen niin vaatiessa. Tämä oli osoitus yhteistyön toimivuudesta tilanteessa, jossa LDP:n sisäisen yksimielisyyden puute edelleen aiheutti epävarmuutta neuvottelujen jatkumisen kannalta.

Vaikeasta poliittisesta tilanteesta huolimatta neuvottelut pääsivät jatkumaan joulukuussa. MacArthur tapasi Kishin salaisesti 6. joulukuuta keskustellakseen LDP:n sisäisestä tilanteesta. Tämän tapaamisen aikana Kishi myönsi, että puolueen yhtenäinen tuki uudelle sopimukselle olisi todennäköisesti mahdollinen vasta keväällä järjestettävien LDP:n puheenjohtajavaalien jälkeen. Tästä huolimatta hän uskoi, että salaisia neuvottelutapaamisia oli syytä jatkaa sopimuksen valmistelemiseksi. MacArthurin kysyessä neuvottelujen jatkosta Kishi totesi, että MacArthurin ja Fujiyaman kannattaisi järjestää ennen joulua tapaaminen, josta tiedotettaisiin myös lehdistölle. Tämä toimisi myös vahvistuksena sille, että neuvottelut olivat edelleen käynnissä.¹²⁰ Tämä tapaaminen järjestettiin 16. joulukuuta. Keskustelun pääteemaksi kohosi tälläkin kertaa LDP:n sisäinen tilanne: Fujiyama totesi, ettei sopimuksen yksityiskohdista kuten sopimusalueesta voitaisi neuvotella ennen kuin koko puolue oli asettunut uuden sopimuksen taakse. Hän kuitenkin kertoi keskustelleensa useiden puolueen johtohahmojen kanssa ja tämän perusteella hän oli vakuuttunut siitä, ettei sopimusta itsessään nähty ongelmallisena vaan kyse oli puolueen sisäisestä valtataistelusta. Tämä valtataistelu ei kuitenkaan Fujiyaman mukaan tähännyt Kishin syrjäyttämiseen, sillä puolueen johdosta ei löytynyt tarpeeksi vahvaa vastaehdokasta.¹²¹

Fujiyaman ja Kishin esille nostamat aihepiirit olivat siis hyvin samankaltaisia: he olivat molemmat vakuuttuneita, että puheenjohtajavaalien jälkeen tilanne rauhoittuisi ja puolue ottaisi yhtenäisen kannan, jolloin myös sopimusprosessi saataisiin vietyä läpi ilman suurempia ongelmia. Fujiyaman aktiivinen rooli LDP:n sisällä ilmeni hyvin MacArthurin

¹²⁰ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 7.12.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 108–110.

¹²¹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 17.12.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 111–112.

sähkeestä, kun ulkoministerin henkilökohtaiset tapaamiset puolueen johdon kanssa nousivat esille. Toisaalta MacArthurin tapaaminen Fujiyaman kanssa keskittyi enemmän sopimuskeskusteluihin, kun taas Kishin kanssa hän puhui nimenomaan puolueen tilanteesta. MacArthurin kysyessä Kishiltä neuvottelujen jatkosta molemmat osapuolet puhuivat ensisijaisesti tapaamisista Fujiyaman ja suurlähettilään välillä, mikä jälleen korosti Fujiyaman asemaa Japanin pääneuvottelijana.

2.3. Keskeinen rooli mielipidevaikuttajana huomioidaan

LDP:n sisäisten ongelmien lisäksi myös julkinen keskustelu vaikeutti neuvottelujen etenemistä. Useat japanilaiset pelkäsivät, että uusi sopimus pakottaisi Japanin osallistumaan sotatoimiin Itä- tai Kaakkois-Aasiassa. Erityisesti Yhdysvaltain ja kommunistisen Kiinan kireät välit huolestuttivat kansalaisia.¹²² Sopimuksen vastustus oli vuoteen 1959 asti hajanaista ja sen taustalla oli useita syitä. Vastustajien joukossa oli paitsi lukuisia vasemmistolaisia ryhmittymiä, myös esimerkiksi opiskelijoita ja intellektuelleja.¹²³ Kuten MacArthurin syksyn 1958 sähköistä kävi ilmi, japanilainen media asettui yleensä opposition tueksi, minkä vuoksi sopimusneuvotteluista julkaistu tieto oli usein vääristelyä ja puolueellista. Tämä oli aiheuttanut huolta myös Washingtonissa.

Fujiyama oli jo marraskuussa keskustellessaan lehdistön käyttäytymisestä MacArthurin kanssa todennut, että hallituksen olisi pitänyt hoitaa sopimusneuvotteluihin liittyvä viestintä paremmin, jotta vääristellyiltä uutisilta olisi vältytty.¹²⁴ Joulukuuhun mennessä hän oli jo ryhtynyt toimeen sopimuksen julkisuuskuvan parantamiseksi, minkä MacArthur raportoi myös Washingtoniin:

Samaan aikaan Fujiyama on jatkanut aktiivista PR-ohjelmaa, joka on sisältänyt useita henkilökohtaisia tapaamisia julkisten mielipidevaikuttajien kanssa, poistaakseen sopimusneuvotteluihin liittyviä väärinymmärryksiä ja yhdistääkseen julkista mielipidettä.¹²⁵

¹²² Schaller 1997, 139.

¹²³ Schaller 1997, 147.

¹²⁴ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 8.11.1958. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399.

¹²⁵ Meanwhile Fujiyama was continuing to conduct active public relations program, including large number personal contacts with public opinion leaders, to dispel misunderstandings about treaty negotiations and unify public opinion. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 17.12.1958. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 111.

Fujiyama oli 15. joulukuuta pitänyt puheen useille mielipidevaikuttajille ja asiantuntijoille, jotka oli kutsuttu keskustelemaan turvallisuussopimukseen liittyvistä ongelmista. Suurlähetystön sähke ulkoministeriölle kommentoi hänen puhettaan tammikuun alussa kuvaten sitä ”kattavimmaksi ja arvovaltaisimmaksi lausunnoksi”¹²⁶, mitä Japanin hallitus oli sopimukseen liittyen tähän mennessä antanut. Suurlähetystön kommentit korostivat erityisesti Fujiyaman kommunismin vastaista asennetta: hän tuomitsi Neuvostoliiton ja Kiinan uhkaukset sekä yritykset häiritä Japanin ja Yhdysvaltain välisiä neuvotteluja. Lisäksi hän torjui ajatuksen puolueettomuudesta perustellen sen paitsi kommunismin uhalla, myös sillä, että hänen mukaansa Japanin tuli demokraattisena maana asettua vankasti ”vapaan maailman”¹²⁷ puolelle. Kokonaisuudessaan Fujiyaman puhe nähtiin vahvana viestinä Yhdysvaltain ja Japanin liittouman puolesta.¹²⁸

Yhdysvaltain näkökulmasta kyseessä ei siis ollut ainoastaan yritys tuoda kansaa uuden sopimuksen taakse. Fujiyaman puhe nähtiin myös yrityksenä osoittaa japanilaisille, miten tärkeää Japanille oli säilyttää läheiset välit Yhdysvaltoihin paitsi maan turvallisuuden, myös sen kansainvälisen aseman säilyttämisen vuoksi. Suurlähetystön sähke keskittyi erityisesti näihin aspekteihin Fujiyaman puheesta, minkä vuoksi Washingtoniin välittyi kuva ulkoministeristä, joka seisoa täysin Yhdysvaltain kansainvälisen politiikan takana ja pyrki myös tuomaan tätä näkemystä suuremman yleisön tietoisuuteen. Viestin merkitystä korosti se, että tämä PR-ohjelma esitettiin alusta lähtien Fujiyaman henkilökohtaisena panoksena sopimusneuvottelujen edistämiseksi.

*Tämä puhe, samoin kuin useat vastaavat, joita Fujiyama on pitänyt muille ryhmille, edustaa pyrkimystä tuoda julkinen mielipide sopimusneuvottelujen tueksi. Tämän mennessä Fujiyama on hallituksen jäsenistä puhuttaessa toiminut sangen yksinäisessä roolissa tämän pyrkimyksen saavuttamiseksi.*¹²⁹

¹²⁶ ”the most comprehensive and authoritative statement”. Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 5.1.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399. 2-G-241.

¹²⁷ “free world”.

¹²⁸ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 5.1.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399. 2-G-241.

¹²⁹ This speech, like similar ones which Fujiyama has given to other groups, represents an effort to mobilize public opinion in support of the treaty negotiations. In this effort, Fujiyama has so far played a rather lone hand as far as members of the Government are concerned. Ibidem.

Raportin kommenteissa myönnettiin, ettei Japanin hallituksen vähäinen toiminta tarkoittanut, etteivät he jakaneet Fujiyaman esittämiä näkemyksiä, vaan LDP:n sisäiset ongelmat pitivät heidän huomionsa muualla.¹³⁰ On kuitenkin muistettava, että myös Fujiyama toimi aktiivisesti puolueensa kiistojen ratkaisemiseksi, kuten hänen joulukuinen keskustelunsa MacArthurin kanssa osoitti. Siitä huolimatta hän oli ottanut aktiivisen roolin myös PR-kampanjoinnissa. Yhdysvalloissa tämä toiminta luultavasti nähtiin erittäin positiivisena: Fujiyama toimi uupumattomasti sopimusneuvottelujen ja Yhdysvaltain edun puolesta, vaikka sisäpoliittinen tilanne piti varmasti myös hänet kiireisenä.

Fujiyaman kommentit Japanista osana vapaata maailmaa edusti myös Kishin hallituksen virallista ulkopoliittista linjaa. Vuonna 1957 pian Kishin noustua pääministeriksi hallitus oli linjannut kolme peruseriaatetta, joita Japanin tuli diplomatiassaan noudattaa: Japani osana YK:ta, Japani osana vapaata maailmaa ja Japani osana Aasiaa. Nämä kolme tavoitetta eivät olleet aina sopusoinnussa keskenään ja niiden painoarvo hallituksen toiminnassa vaihteli, mutta pääasiassa Japanin ulkopoliittikka kuitenkin seurasi näitä periaatteita.¹³¹ Sakamoton mukaan yhteistyö vapaan maailman, toisin sanoen Yhdysvaltojen, kanssa oli Kishin hallituksen onnistunein diplomaattinen saavutus näiden peruseriaatteiden valossa.¹³² Fujiyaman puhe ei siis varsinaisesti poikennut hallituksen linjasta, vaikka suurlähetystö näitä seikkoja korostikin kommentaarissaan. Toisaalta Fujiyama näyttää olleen tässä yhteydessä yhdysvaltalaisen silmissä se poliitikko, joka aktiivisesti toi esille näitä periaatteita jopa vahvemmin kuin Kishi, joka oli jo usean vuoden ajan mielletty Yhdysvaltain tärkeimmäksi liittolaiseksi Japanin hallituksen sisällä.

Fujiyaman PR-kampanja jatkui myös tammikuussa kun hän piti Osakassa vastaavan puheen sopimusneuvottelujen puolustukseksi. Tällä kertaa hän puhui entistä yksityiskohtaisemmin esimerkiksi sopimusalueesta painottaen, ettei Yhdysvaltain hallinnoimien alueiden liittäminen sopimukseen ollut suoraan yhteydessä saarten hallinnon palauttamiseen Japanille. Suurlähetystön sähkeen mukaan Fujiyama myös edelliseen puheeseensa verrattuna painotti enemmän sitä, että uusi sopimus olisi Japanille hyödyllinen, vaikka kaikkia japanilaisille tärkeitä seikkoja ei saataisikaan sisällytettyä siihen, sillä se olisi edelleen tasapuolisempi kuin vuoden 1951 turvallisuussopimus. Fujiyama myös avoimesti myönsi, ettei hallitus ollut

¹³⁰ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 5.1.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-399. 2-G-241.

¹³¹ Sakamoto 2011, 65–66.

¹³² Sakamoto 2011, 71.

päässyt vielä yhteisymmärrykseen sopimuksen sisällöstä, mutta painotti, että erimielisyyksistä huolimatta koko hallitus uskoi uuden sopimuksen olevan tarpeellinen. Suurlähetystön sähke totesi yleisön suhtautuneen myönteisesti ulkoministerin puheeseen: monet kuulijat olivat kertoneet ymmärtäneensä ensimmäistä kertaa uuden sopimuksen tarpeellisuuden.¹³³

Fujiyaman PR-ohjelma on ollut ilmeisen kattava, sillä käsittelemieni kahden raportin lisäksi suurlähetystön sähköiset mainitsivat hänen pitäneen vastaavanlaisia puheita useaan otteeseen. Kommenteissa Fujiyaman suorapuheisuutta kiiteltiin: hän toi esille hallituksen sisäisen tilanteen sekä useat sopimukseen liittyvät ongelmat, mutta perusteli myös kattavasti, miksi uusi sopimus olisi Japanille hyödyllinen ongelmakohdista huolimatta. Tällä tavoin hän kykeni hälventämään epäluuloja, joita vääristely lehtikirjoittelu ja opposition kommentit olivat mahdollisesti herättäneet japanilaisten keskuudessa. Yleisön positiiviset kommentit myös osoittivat, että Fujiyaman toiminnasta oli myös konkreettista hyötyä. Yhdysvaltain silmissä Fujiyama näyttäytyi nyt siis myös mielipidevaikuttajana, ei ainoastaan yhtenä monista LDP:n poliitikoista, jotka antoivat tukensa Kishille.

2.4. Kunnia puolueen yhtenäistämistä Fujiyamalle

LDP:n seuraavat puheenjohtajavaalit oli tarkoitus pitää maaliskuussa 1959. Kishi kuitenkin pelkäsi, että puolueen sisäinen valtataistelu saattaisi kallistaa vaakakuppiä hänen vastustajiensa hyväksi jos hän odottaisi puheenjohtajakautensa päättymiseen asti. Tämän vuoksi hän päätti aikaistaa vaaleja, jotka järjestettiin 24. tammikuuta. Kishi varmisti voittonsa liittoutumalla kolmen muun faktion kanssa ja lopullisissa tuloksissa hän sai lähes kaksi kolmannesta annetuista äänistä.¹³⁴ Fujiyama ja Kishi, jotka olivat jo loppuvuodesta vakuuttaneet MacArthurille kykenevänsä yhdistämään puolueensa uuden sopimuksen taakse, pystyivät siis keskittymään sopimuskysymysten läpiviemiseen hallituksen sisällä nyt kun vaaleja edeltänyt valtataistelu oli tuotu tyydyttävään lopputulokseen.

MacArthur pyrki omalta osaltaan auttamaan Kishiä, jotta koko puolueen yhteinen linja löytyisi mahdollisimman nopeasti. Hän suositteli useita japanilaisten ehdottamia muutoksia Dullesille, joka puolestaan hyväksyi niistä suurimman osan. Schallerin mukaan

¹³³ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 26.1.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-241.

¹³⁴ Watanabe 2013, 91–93.

parantumattomasti sairas Dulles¹³⁵ koki uuden turvallisuussopimuksen poliittisena testamenttinaan, minkä vuoksi hän antoi MacArthurille laajat valtuudet neuvotella sopimus, joka varmistaisi Yhdysvalloille äärimmäisen tärkeiden Japanin tukikohtien käytön tuleviksi vuosiksi, vaikka se vaatisi kompromisseja muiden sopimuskohtien osalta. Erityisen keskeiseksi kysymykseksi nousi maiden välinen hallintosopimus¹³⁶, joka määritteli Yhdysvaltain joukkojen toimivallan Japanin tukikohdissa. Kishi ja Fujiyama joutuivat Japanissa vallinneen paineen vuoksi vaatimaan sopimuksen uudistamista. MacArthur vastusti tätä kiivaasti, mutta hyväksyi vaatimuksen lopulta sillä ehdolla, että uusi hallintosopimus valmisteltaisiin ennen turvallisuussopimuksen ratifiointia. Yhdysvaltain myönnytykset sekä Kishin muodostamat useat liittoumat LDP:n faktioiden kanssa takasivat sen, että konservatiivien keskuudessa vallinnut kuohunta rauhoittui huhtikuuhun 1959 mennessä.¹³⁷

Fujiyama keskusteli hallintosopimukseen liittyvistä ongelmista yksityisesti MacArthurin kanssa maaliskuun alussa. Hänen mukaansa LDP:n edustajat olivat jakautuneet kolmeen leiriin. Selkeä vähemmistö toivoi useita suuria muutoksia vanhaan sopimukseen, mutta Fujiyama kertoi tämän ryhmän olevan hallittavissa. Osa puolueesta, Kishi ja Fujiyama mukaan lukien, halusi pitää muutokset vähäisinä, mutta uskoivat uuden sopimuksen kuitenkin olevan tarpeellinen, koska japanilaisen tulkinnan mukaan vanha sopimus lakkaisi olemasta voimassa uuden turvallisuussopimuksen myötä. Suurin ongelma Fujiyaman mukaan oli kolmas ja selkeästi suurin ryhmä, joka oli valmis jättämään hallintosopimuksen uudistamisen sikseen kunnes turvallisuussopimus valmistuisi sillä ehdolla, että hallintosopimus otettaisiin käsittelyyn välittömästi tämän jälkeen. Fujiyama kertoi halunneensa tavata MacArthurin pikaisesti juuri tämän kolmannen vaihtoehdon vuoksi, sillä hän tiesi sen olevan täysin Yhdysvaltain toiveiden vastainen.¹³⁸

MacArthur korosti sähköissään Fujiyaman kertoneen tilanteesta avoimesti ja vastasi itse samoin: hän painotti Yhdysvaltain tulkinnan hallintosopimuksen voimassaolosta poikkeavan japanilaisesta, joten kaikki heidän hyväksymänsä muutokset olivat kompromisseja Japanin hyväksi. Yhdysvalloille oli tärkeää säilyttää tietyt hallinto-oikeudet

¹³⁵ Dulles sairasti syöpää, joka pakotti hänet eroamaan ulkoministerin tehtävistä huhtikuussa 1959 ja johti hänen kuolemaansa vain kuukautta myöhemmin.

¹³⁶ Administrative Agreement.

¹³⁷ Schaller 1997, 139–140.

¹³⁸ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 7.3.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 121–125.

myös turvallisuussopimuksen hyväksymisen jälkeen, minkä vuoksi uuden hallintosopimuksen neuvottelemisen jälkikäteen ei tullut kysymykseenkään. MacArthur kertoi tämän kaiken Fujiyamalle, mutta painotti myös erikseen sähköissään ulkoministeriölle, että hänen mielestään Yhdysvaltain ei tulisi hyväksyä Japanin hallituksen vaatimuksia, vaikka tilanne olikin ongelmallinen Kishille ja Fujiyamalle.¹³⁹

Tämä tapaaminen oli hyvä esimerkki tilanteesta, johon Kishi ja Fujiyama joutuivat yrittäessään löytää kompromissiratkaisua, joka tyydyttäisi sekä japanilaisten että yhdysvaltalaisien vaatimukset. Fujiyama tiesi jo tavatessaan MacArthurin, ettei LDP:n enemmistön kannattama linja vastannut Yhdysvaltain näkemystä. Hän kuitenkin joutui nostamaan kysymyksen esille puolueen painostuksen vuoksi, minkä MacArthur osoitti ymmärtävänsä. Japanin ja Yhdysvaltain selkeästi eriäviä mielipiteitä tärkeämpänä huomiona tässä sähköissä voidaan pitää tapaa, jolla Fujiyama toimi ongelman ilmettyä: hän otti välittömästi yhteyttä MacArthuriin ja toi asian esille ennen kuin LDP:n sisäinen mielipide ehti asettua lopulliseen muotoonsa. Hän piti MacArthurin siis ajan tasalla puolueensa tilanteesta ja pyrki aktiivisesti löytämään kompromissin hallitusten välille.

Viikko tämän tapaamisen jälkeen Fujiyama ilmoitti MacArthurille, että puolueen johto oli tarkan harkinnan jälkeen asettunut yksimielisesti tukemaan suurlähettilään kantaa. MacArthur puolestaan oli huolissaan lehdistön esittämistä harkitsemattomista lausunnoista, jotka vaativat lukuisia muutoksia hallintosopimukseen. Fujiyama vakuutti hänelle, etteivät he Kishin kanssa aikoneet ajaa suuria muutoksia sopimukseen, vaikka puolueen sisäisen paineen vuoksi sopimuksen jokainen kohta oli käytävä läpi ennen kuin hallitus voisi antaa virallisen ehdotuksensa. Fujiyama totesi myös kaikkien muutosehdotusten kulkevan ulkoministeriön seulan läpi, jolloin hän pystyisi karsimaan joukosta suurimman osan Yhdysvaltain kannalta epäedullisista vaatimuksista. Ainoat sisällöllistä muutosta vaativat kohdat sopimuksessa olivat Fujiyaman mukaan sellaisia, jotka asettivat Japanin selkeästi huonompaan asemaan kuin Yhdysvaltain muut liittolaiset Aasiassa ja joita ei voitu lieventää pelkillä kielellisillä muutoksilla.¹⁴⁰

MacArthur ei suoraan kertonut, että muutos LDP:n mielipiteessä olisi ollut Fujiyaman toiminnan ansiota. Hän kuitenkin viittasi sähköissään myös aikaisempaan tapaamiseensa

¹³⁹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 7.3.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 121–125.

¹⁴⁰ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 14.3.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 125–126.

Fujiyaman kanssa. Kun näitä viestejä tarkastellaan yhdessä, nousee esille selkeä asiayhteys: MacArthur perusteli kantansa Fujiyamalle, joka viikkoa myöhemmin kertoi LDP:n johtoportaan muuttaneen kantaansa MacArthurin hyväksi. Lisäksi MacArthurin sähköstä ilmenee, että Fujiyama käytti asemaansa ulkoministerinä vähentääkseen myönnytyksiä, joita Japanin hallitus aikoi vaatia Yhdysvalloilta. Tämä osoitti Fujiyaman olleen hyvin perehtynyt Yhdysvaltain vaatimuksiin sekä ongelmiin, joita muutokset sopimuksessa voisivat aiheuttaa neuvotteluille. MacArthurin sähköet esittivät hänet sovittelijana, joka pyrki aktiivisesti löytämään ratkaisuja Japanin ja Yhdysvaltain hallitusten välisiin erimielisyyksiin. Yhdysvaltain kannalta hänen toimintansa nähtiin siis tärkeänä, koska jos LDP:n enemmistö olisi päässyt yksin esittämään muutoksia, sopimusneuvottelut eivät luultavasti olisi päässeet etenemään lainkaan.

Fujiyaman toiminta LDP:n kulisissa oli havaittavissa myös MacArthurin tavatessa puoluesihteerin Fukuda Takeon maaliskuun puolivälissä. Fukuda totesi Fujiyaman kertoneen hänelle, miksi hallintosopimukseen ei kannattanut tehdä suuria muutoksia, ja lupasi tehdä parhaansa, jotta puolueen esittämät muutosehdotukset pysyisivät vähäisinä. Hän kuitenkin varoitti MacArthuria, että japanilaisten vaatimukset todennäköisesti tästä huolimatta ylittäisivät Fujiyaman aikaisemmin määrittelemät rajat.¹⁴¹ Tämä tapaaminen osoitti kaksi asiaa: toisaalta Fujiyaman keskustelut LDP:n johdon kanssa vaikuttivat konkreettisesti puolueen jäsenten toimintaan; toisaalta Fukudan henkilökohtainen panos puolueen hallitsemisessa korosti, ettei ulkoministeri toiminut yksin puolueen enemmistöä vastaan, vaan hän oli vain yksi tekijä tässä prosessissa. Fujiyaman ajama linja esitettiin kuitenkin selkeästi hänen omanaan: hän näyttää suosineen vahvasti Yhdysvaltain lähtökohtia, kun taas Fukudan esittämä ehkä realistisempi näkemys keskittyi LDP:n jäsenten keskuudessa vallinneisiin mielipiteisiin.

Huhtikuun alku merkkasi muutosta LDP:n sisällä vallinneissa mielipiteissä. Vielä 2. huhtikuuta Fujiyama joutui esittämään MacArthurille hallintosopimuksen sanavalintoihin liittyviä varovaisia muutosehdotuksia, joiden hän uskoi auttavan puolueen yhteisen linjan löytämisessä. MacArthurin torjuttua nämä ehdotukset Fujiyama kuitenkin totesi, että henkilökohtaisesti hän ei pitänyt vanhan hallintosopimuksen määrittelemiä oikeuksia ongelmallisina, vaan tärkeintä oli päästä yhteisymmärrykseen sopimuksen toteuttamisesta

¹⁴¹ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 17.3.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-409.

käytännössä. Hän myös lupasi jälleen, että hän ja Kishi pyrkisivät pitämään sopimuksen muutokset mahdollisimman vähäisinä.¹⁴²

Vain päivää myöhemmin Fukuda kertoi MacArthurille, että LDP:n enemmistö oli alkanut asettua uuden turvallisuussopimuksen taakse. Hän odotti puolueen asettuvan yksimielisesti tukemaan Fujiyamaa seuraavan reilun viikon sisällä.¹⁴³ Päivä tämän jälkeen myös Japanin lehdistö raportoi Fujiyaman tavanneen useita LDP:n johtajia, minkä ansiosta puolue oli viimein päässyt yhteisymmärrykseen peruseriaatteista, joita Japanin tulisi noudattaa sopimusneuvotteluissa. MacArthur kertoi ulkoministeriölle Fujiyaman vahvistaneen nämä tiedot.¹⁴⁴ Huhtikuun 9. päivä Fujiyama esitteli MacArthurille Japanin hallituksen yhteisen linjapaperin, jonka hän kertoi perustuvan suurelta osin Yhdysvaltain aikaisemmin esittämiin luonnoksiin. Hän myös vakuutti uudemman kerran, etteivät he Kishin kanssa aikoneet hyväksyä sisällöllisiä muutoksia, jotka voisivat olla ongelmallisia Yhdysvalloille, vaikka hallituksen enemmistö vaatisi sitä.¹⁴⁵

Fujiyaman rooli sopimusneuvotteluissa korostui selkeästi MacArthurin sähköissä kevään 1959 aikana, eikä Kishin vaikutus ollut enää niin näkyvää kuin neuvottelujen alussa. Erityisesti LDP:n sisällä tapahtunut nopea mielipiteen muutos esitettiin selkeästi Fujiyaman ansiona. MacArthur puhui Kishistä pääasiassa silloin, kun Fujiyama itse mainitsi hänet. Myös Fukudan puheet puolueen asettumisesta nimenomaan Fujiyaman taakse ja lehdistön kirjoittelu korostivat ulkoministerin aktiivista toimintaa. On kuitenkin tärkeää muistaa, että Fujiyama ja Kishi toimivat koko neuvotteluprosessin ajan tiiviisti yhteistyössä. Myös Yhdysvalloissa oltiin tästä tietoisia eikä Fujiyaman näkyvämpi rooli siis tarkoittanut, että Kishi olisi jäänyt hänen varjoonsa: Fujiyaman tiedettiin edustavan neuvotteluissa Kishiä, joten pääministerin mielipiteitä ei todennäköisesti ollut enää tarpeellista alleviivata. Swenson-Wrightin mukaan Japanin ja Yhdysvaltain suhteille oli huomattavaa etua siitä, että Kishin ja Fujiyaman suhde oli niin läheinen ja yhteistyö tehokasta¹⁴⁶. Tämä korostui mielestäni erityisen hyvin sopimusneuvottelujen edetessä. Vaikuttaa siltä, että juuri

¹⁴² Private meeting between MacArthur and Fujiyama. Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 3.4.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-409.

¹⁴³ Private meeting between MacArthur and Fukuda. Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 3.4.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-409.

¹⁴⁴ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 4.4.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-409.

¹⁴⁵ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 9.4.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-409.

¹⁴⁶ Swenson-Wright 2005, 225.

pääministerin ja ulkoministerin saumaton yhteistyö sekä Fujiyaman ottama aktiivisempi rooli mahdollistivat neuvottelujen sujumisen ilman Kishin jatkuvaa läsnäoloa.

Yhteenveto

MacArthur oli ollut avainasemassa muokkaamassa Yhdysvaltain ulkoministeriön mielikuvia Fujiyamasta tämän ulkoministerikauden alusta lähtien, sillä hänen raporttinsa Tokiosta olivat yksi ulkoministeriön keskeisimmistä tiedonlähteistä Japanin asioihin liittyen. Tämä rooli kuvan laatijana nousi sopimusneuvottelujen alettua entistä näkyvämmäksi. Vielä lokakuun 1958 aikana hän pyrki tietoisesti ylläpitämään yhdysvaltalaisen kuvaa Kishistä neuvottelujen kantavana voimana. Poliisivoimain aiheuttaman sisäpoliittisen kriisin seurauksena kuva ”haavoittumattomasta” Kishistä kuitenkin näyttää järkkyneen myös Yhdysvalloissa, minkä seurauksena Fujiyaman rooli muuttui näkyvämmäksi MacArthurin raportoinnissa. Häntä ei voitu enää esittää vain taustatoimijana Kishin johtamissa neuvotteluissa, vaan myös Washingtoniin välittyi viimeistään nyt tieto, että Fujiyama oli virallisesti heidän ensimmäinen kontaktinsa Japanin hallituksessa. Tämän seurauksena myös kuva Fujiyamasta kehittyi itsenäisempään suuntaan.

Kuten jo johdannossa totesin, kuva on aina pelkistetty versio alkuperäisestä kohteesta, vaikka kuvan laatija olisi pyrkinyt kuvaamaan todellisuutta. Se kuva Fujiyamasta, joka Yhdysvaltain ulkoministeriössä muodostui neuvottelujen edetessä, noudattaa tätä samaa sääntöä. Suurlähetystön raportoimat tiedot Fujiyamasta aktiivisena mielipidevaikuttajana sekä Yhdysvaltain ja ”vapaan maailman” ystävänä perustuivat hänen todelliseen toimintaansa. Sähkeistä ei kuitenkaan ilmennyt, että Fujiyaman USA-myönteiset lausunnot oli kirjattu myös Japanin ulkopoliittisiin linjauksiin. Samoin MacArthurin sähkeistä välittynyt viesti Fujiyaman merkittävästä roolista LDP:n sisäisen konsensuksen löytämiseksi ei näytä olleen liioittelua vaan Fujiyama todella näki suuren vaivan puolueensa enemmistön kannan muuttamiseksi. Samaan aikaan suurlähetystön viestintä näyttää kuitenkin jättäneen vähemmälle huomiolle muut aktiiviset LDP-toimijat, joiden ansiosta tämä muutos oli mahdollinen.

Kuva Fujiyamasta on todennäköisesti ollut suurlähetystössä huomattavasti lähempänä totuutta kuin Washingtonissa, sillä Tokiossa kuva muodostui ensikäden tarkkailun kautta. Raportoidessaan näitä havaintoja ulkoministeriölle MacArthur ilmeisesti pyrki tietoisesti

välittämään Washingtoniin positiivisen kuvan Fujiyamasta, koska hän uskoi sen edistävän sopimusneuvotteluja. Sitä, miten vahvasti tämä kuva iskostui yhdysvaltalaispäättäjiin, on vaikea todentaa lähteideni rajallisuuden vuoksi. Näyttää kuitenkin siltä, että kuva Fujiyamasta sovittelijana kahden hallituksen välillä yleistyi kevään 1959 aikana. Vaikka Yhdysvaltain hallitus luonnollisesti pyrki pitämään kiinni omista eduistaan, myös Fujiyaman ponnistukset kompromissien löytämiseksi huomioitiin.

Kun yhteisymmärrys LDP:n sisällä viimein saavutettiin, näkyvin kunnia siitä annettiin Fujiyamalle, vaikka niin suurlähetystössä kuin ulkoministeriössäkin oltiin varmasti tietoisia siitä, että ratkaisun taustalla oli myös useita muita toimijoita. Erityisesti Kishin roolia tuskin missään vaiheessa unohdettiin, vaikka hänen näkyvyytensä neuvotteluissa väheni. Fujiyaman arvostus Yhdysvalloissa oli kuitenkin kasvanut silminnähden neuvottelujen edetessä: huhtikuuhun 1959 mennessä häntä ei enää nähty Kishin juoksupoikana, vaan hän oli noussut Yhdysvaltain silmissä pääministerin aktiiviseksi kumppaniksi.

3. SOPIMUSPROSESSI LÄPI VAIKKA VÄKISIN: ASEMA NEUVOTTELUISSA HIMMENEE MUTTEI KATOA

LDP:n sisäisen yhtenäisyyden löydyttyä neuvotteluissa päästiin viimein keskittymään sopimuksen yksityiskohtiin. Kishi ja Fujiyama olivat toivoneet sopimuksen valmistuvan ilman merkittäviä erimielisyyksiä, mutta Japanin ja Yhdysvaltain näkemyserot osoittautuivat pian odotettua suuremmiksi. Myös sopimuksen vastustus japanilaisten keskuudessa kasvoi neuvottelujen lähestyessä loppuaan, mikä vaikeutti sopimuksen läpiviemistä entisestään. Tämä viimeinen pääluke kattaa neuvottelujen loppuosan keväästä 1959 lähtien sekä sopimuksen vaikean ratifiointiprosessin, joka kesällä 1960 johti Kishin eroon ja näin myös Fujiyaman ministerikauden päättymiseen. Keskeinen kysymykseni tässä luvussa on, miten suhtautuminen Fujiyamaan muuttui, kun hän ei enää asettunutkaan sovittelijaksi Yhdysvaltain ja Japanin välille, vaan joutui ajamaan neuvotteluissa Japanin hallituksen yhteistä linjaa, joka ei aina vastannut Yhdysvaltain toiveita. Lisäksi tarkastelen, miten Fujiyaman rooli muuttui Kishin noustua takaisin neuvottelujen keskiöön sopimusprosessin loppuvaiheessa. Viimeisessä alaluvussa käsittelem lähteiden niukkuudesta johtuen vain lyhyesti kevään 1960 ratifiointikriisin vaikutukset Yhdysvaltain kuvaan Fujiyamasta sekä luon nopean silmäyksen Fujiyaman poliittiseen uraan hänen ministerikautensa päättyttyä.

3.1. MacArthur tietoisesti ylläpitää positiivista mielikuvaa

Japanin hallituksen yhteinen esitys hallintosopimuksesta ja turvallisuussopimuksesta valmistui huhtikuun 1959 lopulla. MacArthur vastaanotti tämän esityksen tavatessaan Fujiyaman ja varaulkoministeri Yamada Hisanarin 28. huhtikuuta. Selittäessään japanilaisten ehdotuksia MacArthurille Fujiyama painotti, että vaikka osa muutoksista saattoi Yhdysvaltain silmissä vaikuttaa suurilta, olivat ne Fujiyaman ja Kishin kannalta ehdottomat vähimmäisvaatimukset, jotta sopimuksilla olisi mahdollisuutta mennä läpi parlamentissa. Myös MacArthurin omat kommentit ulkoministeriölle olivat positiivisia: hänen mielestään Japanin esitys noudatti samaa linjaa kuin Yhdysvaltain muut vastaavat sopimukset Tyynenmeren alueella, eikä se sisältänyt lainkaan Fujiyaman aikaisemmin esille nostamia alustavia ehdotuksia, joiden MacArthur oli pelännyt aiheuttavan ongelmia.¹⁴⁷

¹⁴⁷ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 29.4.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 126–131.

MacArthur kehui sähköissään Fujiyaman ja Kishin toimintaa, joka hänen mukaansa oli pysynyt asiallisena koko neuvottelujen ajan: suurlähettiläs oli joutunut selittämään Yhdysvaltain esittämän sopimuskielen merkityksen heille useaan otteeseen, mutta tämän ansiosta he olivat ymmärtäneet täysin, miksi suuret muutokset eivät tulleet kysymykseen. MacArthur painottikin kommentteissaan useaan otteeseen Kishin ja Fujiyaman tehneen kovasti töitä estääkseen radikaalimmat muutokset, joita hallitus ja useat ministeriöt olivat painostaneet heitä tekemään. Hän korosti, että neuvottelujen ripeä läpivienti todennäköisesti helpottaisi sopimusten hyväksymistä Japanin parlamentissa, sillä kesäkuun ylähuoneen vaalit voisivat heikentää Kishin ja Fujiyaman mahdollisuuksia hillitä puolueensa vaatimuksia. Tämän vuoksi hän myös kehotti Yhdysvaltain ulko- ja puolustusministeriöitä ottamaan Japanin esityksen käsittelyyn mahdollisimman nopeasti.¹⁴⁸ MacArthur asetti siis suuren painoarvon Kishin ja Fujiyaman toiminnalle sopimusprosessin etenemisessä. Hänen näkökulmastaan neuvottelujen nopea päätös vaikutti realistiselta, eikä hän odottanut sopimuksen viimeistelyn aiheuttavan ongelmia mikäli asia hoidettaisiin pikaisesti.

MacArthur piti saman linjan toukokuun alussa, kun sopimusten valmistelussa ilmeni ongelmia. Ensin hän pyysi ulkoministeriötä lähettämään armeijalle ja puolustusministeriölle muistutuksen siitä, että japanilaiset olivat tulleet todella paljon vastaan tyydyttääkseen Yhdysvaltain vaatimuksia, ja oli Yhdysvaltain etujen mukaista laatia sopimustekstistä sellainen, jota Kishi ja Fujiyama pystyisivät puolustamaan parlamentissa.¹⁴⁹ Vain muutamaa päivää myöhemmin hän muistutti ulkoministeriötä, että Fujiyama oli tarkoituksella jättänyt esityksestä pois useita ongelmakohtia, joita hänen kollegansa hallituksessa ja LDP:ssä olivat vaatineet. Hän kehotti ministeriötä pitämään tämän mielessään käsitellessään japanilaisten muutosehdotuksia.¹⁵⁰ Lisäksi hän suositteli voimakkaasti, että Yhdysvallat hyväksyisi Fujiyaman ehdotuksen noottien vaihdosta, jossa Yhdysvallat vahvistaisi hallinnoimiensa Ryūkyū- ja Boninsaarten olevan edelleen osa Japania.¹⁵¹ Tämä ehdotus herätti vastustusta erityisesti Yhdysvaltain Okinawan tukikohdassa, minkä seurauksena MacArthur muistutti ulkoministeriötä siitä, että Fujiyaman ehdotus oli Yhdysvaltain kannalta ylivoimaisesti paras

¹⁴⁸ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 29.4.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 126–131.

¹⁴⁹ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 4.5.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-536.

¹⁵⁰ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 8.5.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-454.

¹⁵¹ Residual sovereignty. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 1.5.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 161–162.

vaihtoehto, sillä ilman noottien vaihtoa Kishi ja Fujiyama joutuisivat parlamentin ja yleisen mielipiteen paineen alla julkisesti vaatimaan alueiden hallinnon palauttamista Japanille.¹⁵²

MacArthurin sähkeistä välittyi vahvasti ajatus, että Kishin ja Fujiyaman tuki oli avain molempien sopimusten valmistumiselle, minkä vuoksi oli tärkeää, että Yhdysvallat työskenteli yhdessä heidän kanssaan, ei heitä vastaan. Kuten aikaisemmat ongelmat LDP:n sisällä olivat osoittaneet, Yhdysvallat hyötyi huomattavasti Fujiyaman ja Kishin yhteisestä linjasta, joka piti ehdotetut muutokset minimissä. Japanin hallituksen sisäinen paine suuriin muutoksiin ei myöskään ollut loppunut, vaikka LDP virallisesti olikin asettunut tukemaan sopimusneuvotteluja. Tämän vuoksi MacArthurin huoli poliittisen tilanteen muuttumisesta oli perusteltu: mikäli valtasuhteet LDP:n sisällä vaihtuisivat ylähuoneen vaalien seurauksena, oli mahdollista, että Yhdysvallat menettäisi sen etulyöntiaseman, jonka Kishin ja Fujiyaman toiminta tähän mennessä oli heille antanut.

Erimielisyydet sopimuskielestä ja sopimusten yksityiskohdista kuitenkin jatkuivat. Ongelmien keskiöön nousi turvallisuussopimuksen suhde Japanin perustuslakiin¹⁵³, josta Fujiyama ja MacArthur neuvottelivat useasti touko-kesäkuun aikana.¹⁵⁴ Tämä ongelma oli lähinnä periaatteellinen: japanilaiset vaativat sopimukseen erillistä pykälää, joka vahvistaisi Japanin noudattavan sopimusta vain perustuslakinsa puitteissa, kun taas Yhdysvaltain asiantuntijat eivät halunneet sitoa turvallisuussopimusta keskusteluun Japanin perustuslain tulkinnasta. Fujiyama piti tiukasti kiinni Japanin vaatimuksista tämän kysymyksen osalta ja korosti myös Kishin olevan samaa mieltä kanssaan. Yhdysvalloille tyydyttävämpi vaihtoehto tuli Yamadalta, joka yksityisesti ilman Fujiyaman tai Kishin suostumusta ehdotti MacArthurille kompromissiratkaisua, jonka ei uskonut tuottavan tulkinnallisia ongelmia Yhdysvalloille.¹⁵⁵ Fujiyama ei hyväksynyt ehdotusta MacArthurin ottaessa asian esille heidän seuraavassa tapaamisessaan, sillä hänen mielestään se ei ratkaissut perustuslakiongelmaa, joka oli yksi opposition keskeisistä aseista uutta sopimusta vastaan.¹⁵⁶ Kaksi päivää myöhemmin Fujiyama kuitenkin ilmoitti, että hän oli saanut suurten vaikeuksien jälkeen

¹⁵² Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 8.5.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-413.

¹⁵³ Perustuslain 9. artikla kieltää Japanilta sotavoimat ja niiden käytön kansainvälisten kiistojen ratkaisemiseksi. Artiklaa on kuitenkin tulkittu niin, että Japanilla on edelleen oikeus omien alueidensa puolustamiseen. Beer & Maki 2002, 113–115.

¹⁵⁴ Touko-kesäkuun sähkeitä, FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 177–202.

¹⁵⁵ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 4.6.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 181–183.

¹⁵⁶ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 10.6.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 191–192.

Yamadan ehdotukselle hallituksen hyväksynnän. Hän painotti, etteivät he Kishin kanssa voisi tämän kysymyksen osalta tulla yhtään enempää vastaan, minkä vuoksi MacArthur suositteli myös ulkoministeriölle ehdotuksen hyväksymistä.¹⁵⁷

Perustuslakikysymys oli hyvä esimerkki siitä, miten Fujiyaman asema sopimusneuvotteluissa oli muuttunut: hänen täytyi toimia hallituksen yhteisen linjan mukaisesti, vaikka tämä aiheuttaisi ongelmia Yhdysvaltain kanssa. Yamadan ehdottama kompromissiratkaisu ei ollut hallituksen hyväksymä, joten Fujiyama ei luultavasti olisi itse voinut sitä edes ehdottaa. Ulkoministeriön virkamiehenä Yamadalla oli todennäköisesti enemmän liikkumavaraa suhteessa hallitukseen, mikä asetti hänet siihen sovittelijan asemaan, jossa Fujiyama oli toiminut huhtikuuhun asti. Fujiyama kuitenkin asettui lyhyen ajan sisällä tukemaan Yamadan ehdotusta ja vei sen läpi myös hallituksessa. Tämä viittaa mielestäni siihen, että hän oli edelleen sitoutunut viemään neuvottelut läpi mahdollisimman tehokkaasti, vaikka se vaati hallituksen periaatteista joustamista. MacArthurin sähke Washingtoniin korosti tämän ratkaisun olleen vaikea Fujiyaman ja Kishin kannalta, eikä Yhdysvaltain näin ollen kannattanut esittää uusia vaatimuksia. Tämä ajatus oli selkeästi samassa linjassa hänen aikaisempien viestiensä kanssa.

Kesäkuun vaalien lähestyessä MacArthur sähkötti Washingtoniin kertoakseen, että uskoi japanilaisten venyneen neuvotteluissa äärimmilleen ja Yhdysvaltain kannalta olisi edullisinta hyväksyä kaikki jäljellä olevat ehdotukset ilman uusia vaatimuksia Kishin ja Fujiyaman suuntaan. Hän paljasti, että oli neuvottelujen aikana joutunut käymään Fujiyaman kanssa useita vaikeita keskusteluja, joita hän ei ollut aikaisemmin raportoinut yksityiskohtaisesti. Sähkeen lopussa hän myös painotti, miten tärkeää sopimuksen valmistuminen japanilaisten toivomaan aikarajaan mennessä oli. Hän muistutti, että neuvottelujen venyminen luultavasti tarkoittaisi sitä, että Japanin hallitus tulisi esittämään uusia sisällöllisiä muutoksia sopimukseen, kun kiireen aiheuttama paine ei olisi enää esteenä.¹⁵⁸

Tämä sähke osoittaa, että MacArthur oli tietoisesti pyrkinyt pitämään neuvotteluissa ilmenneiden erimielisyyksien mittasuhteet pois ulkoministeriön tiedosta. Mielestäni hän pyrki tällä tavoin säilyttämään ulkoministeriön positiivisen mielikuvan Fujiyamasta ja siten jouduttamaan neuvotteluja. Jos hän olisi raportoinut neuvottelujen ongelmista välittömästi,

¹⁵⁷ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 12.6.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 193–194.

¹⁵⁸ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 13.6.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 194–195.

olisi hän esittänyt ulkoministerin vaikeana neuvottelukumppanina, joka ei suostunut ymmärtämään Yhdysvaltain näkökulmaa. Toisaalta ilmoittamalla vaikeuksista jälkikäteen aikarajan lähestyessä MacArthur pystyi käyttämään aikaisempia ongelmia perusteluna väitteelleen, jonka mukaan japanilaiset olivat suostuneet erittäin vastahakoisesti useisiin kompromisseihin, eivätkä sen vuoksi enää voisi joustaa enempää.

MacArthur kommentoi kesäkuun alussa kiistaa, joka koski Yhdysvaltain armeijan konsultointivelvollisuutta jos se halusi käyttää Japanin tukikohtia hyökkäystarkoituksiin: “mikäli me tietoisesti sitoisimme Japanin mukaan sotatoimiin konsultoimatta heitä, meidän toimintamme tällä alueella päättyisi muutaman tunnin sisällä.”¹⁵⁹ Tämä kommentti kuvastaa mielestäni hyvin tapaa, jolla MacArthur lähestyi sopimusneuvotteluja kokonaisuudessaan. Hän tiedosti, miten tärkeää Japanin tukikohtien säilyttäminen Yhdysvalloille oli strategisesti. Toisaalta hän ymmärsi, että sopimusneuvottelujen kariutuminen Yhdysvaltain liiallisen paineen takia todennäköisesti riskeeraisi koko turvallisuusyhteistyön jatkumisen.

Schaller käytti tätä samaa lainausta esimerkkinä siitä, miten MacArthur suositteli Dullesille useita Japanille edullisia muutoksia kevään 1959 aikana.¹⁶⁰ Schallerin väite on virheellinen, sillä MacArthur esitti tämän argumentin kesäkuussa, eli vasta Dullesin kuoleman jälkeen. Olen kuitenkin samaa mieltä Schallerin kanssa MacArthurin kommentin sisällöstä: hän asettui tässä tilanteessa tietoisesti tukemaan japanilaisten näkökulmaa turvataksaan neuvottelujen onnistumisen, vaikka se käytännössä tarkoittikin Yhdysvaltain toimivallan rajoittamista Japanin tukikohdissa.

MacArthurin sähköiset loppukevään ja alkukesän aikana loivat mielestäni selkeän kontrastin suurlähettilään ja Washingtonin välille. MacArthur suhtautui jo ensimmäiseen Japanin hallituksen esitykseen myönteisesti ja kehui Kishin ja Fujiyaman toimintaa kovan paineen alla. Hän jatkoi japanilaisten tekemien uhrausten ja kompromissien korostamista sähköissään myös neuvottelujen vaikeutuessa ja jätti tietoisesti ongelmia raportoimatta, jotta Fujiyaman asema ei yhdysvaltalaisien silmissä järkkäisi enempää kuin oli välttämätöntä. Hänen tavoitteenaan oli kuitenkin koko ajan Yhdysvaltain edun ajaminen. MacArthur oli suurlähettiläänä ja pääneuvottelijana paremmin perillä rajoista, joita Japanin hallitus ja

¹⁵⁹ “--if we deliberately committed Japan to act of belligerency without even consultation, we would be out of business here within a matter of hours.” Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 10.6.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 190.

¹⁶⁰ Schaller 1997, 140. Aihe mainittu aikaisemmin tämän opinnäytetyön luvussa 2.4.

erityisesti Kishi ja Fujiyama eivät voineet ylittää. Tämän vuoksi hänen oma panoksensa neuvottelujen raportoinnissa vaikutti merkittävästi valmiin sopimuksen yksityiskohtiin.

3.2. Kuva Fujiyamasta mielipidevaikuttajana huipentuu

Parlamentin ylähuoneen vaalit kesäkuussa 1959 päättyivät LDP:n voittoon. Kishi käytti tätä seurannutta ministerinsalkkujen uudelleenjakoa hyväkseen palkiten sopimusneuvotteluille myönteisiä faktioita suuremmalla hallitusvastuulla.¹⁶¹ Turvallisuussopimuksen allekirjoittaminen, jonka Kishi ja Fujiyama olivat toivoneet olevan mahdollinen jo heinäkuun alussa, kuitenkin lykkääntyi. Vielä 20. kesäkuuta sopimusprosessi näytti etenevän aikataulussa, kun Fujiyama ja MacArthur pääsivät yhteisymmärrykseen viimeisistä turvallisuus- ja hallintosopimuksen ongelmakohdista. Fujiyama totesi tuolloin, että sopimus vaati vielä uuden hallituksen hyväksynnän, mutta ei uskonut asian aiheuttavan enää ongelmia ennen allekirjoittamista.¹⁶²

Heinäkuun 13. päivään mennessä tilanne oli kuitenkin muuttunut. Sopimusta ei ollut ehditty allekirjoittaa ennen Kishin lähtöä pitkälle valtiovierailulle, joten hallitus oli joutunut sopimaan uuden aikataulun, jonka mukaisesti sopimusprosessin toivottiin valmistuvan. Hallitus tähtäsi nyt sopimuksen allekirjoittamiseen mielellään Washingtonissa joulutammikuun aikana. Fujiyama mainitsi, että tarpeen vaatiessa hän oli valmistautunut ottamaan asian käsittelyyn myös aikaisemmin, mutta MacArthurin mukaan tämä oli henkilökohtainen kommentti, jolla ei ollut hallituksen virallista hyväksyntää.¹⁶³ Hallituksen vaihtuminen siis lykkäsi sopimuksen hyväksymistä puolella vuodella, vaikka neuvottelut oli käyty loppuun jo kesäkuussa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei viivästyksen taustalla ollut ainoastaan hallituksen toiminta, vaan myös opposition vastustus sekä sopimuksen kannatuksen heikkeneminen kansan parissa.

Schallerin mukaan Japanin vasemmisto yhdisti voimansa uutta sopimusta vastaan vuoden 1959 aikana: mukana oli sosialistisen ja kommunistisen puolueen lisäksi muun muassa työväenliike *Sōhyō* sekä *Zengakuren*-opiskelijaliikkeen marxilainen siipi. Tilanteen poliittista luonnetta korosti se, että turvallisuussopimuksen vahvin kannatus tuli suuryrityksiltä, joille

¹⁶¹ Schaller 1997, 140.

¹⁶² Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 20.6.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 201–202.

¹⁶³ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 14.7.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 204–206.

Japanin ja Yhdysvaltain suhteiden kehittyminen tarkoitti kauppamahdollisuuksien parantamista.¹⁶⁴ Kishi ja Fujiyama joutuivatkin vastaamaan opposition kysymyksiin parlamentin työryhmissä useaan otteeseen. Suurlähetystö kommentoi neljää istuntoa 22. kesäkuuta lähetetyssä raportissa. Tämän sähkeen mukaan opposition keskeisimmät argumentit olivat samoja kuin varsinaisissa neuvotteluissa ilmenneet ongelmat, eli sopimuksen perustuslaillisuus sekä konsultointivelvollisuus ennen sotatoimiin ryhtymistä.¹⁶⁵

Raportissa huomioidaan, ettei hallitus voinut vastata moniin kysymyksiin yksityiskohtaisesti, koska neuvottelut olivat edelleen kesken. Kishin ja Fujiyaman vastauksia kuitenkin kuvailtiin vahvoiksi ja selkeiksi puheenvuoroiksi, jotka puolustivat sopimusta ja tulevia konsultointipykälää johdonmukaisesti, vaikka sosialistit pyrkivät ajamaan heidät ansaan kysymyksillään. Fujiyama esiintyi kaikissa suurlähetystön käsittelemissä istunnoissa keskeisessä roolissa: usein ulkoministeri hoiti puhumisen, mikäli aihe liittyi sopimuksen yksityiskohtiin tai tulkintoihin, Kishin ainoastaan myötäillessä hänen kommenttejaan. Kishi ja Fujiyama olivat myös ainoat hallituksen edustajat, joiden toimintaa suurlähetystön raportti kommentoi suoraan, vaikka opposition kysymykset oli kohdistettu hallitukselle kokonaisuudessaan ja sähkeeseen liitetyissä istuntopöytäkirjoissa kysymyksiin vastasivat myös muut hallituksen ministerit.¹⁶⁶

Olisi liioiteltua olettaa, että Kishi ja Fujiyama edustivat Yhdysvalloille koko Japanin hallitusta, koska hallituksen sisäisten mielipiteiden kirjo oli noussut useaan otteeseen esille neuvottelujen aikana. Muiden hallituksen jäsenten puheenvuoroille ei kuitenkaan annettu vastaavaa painoarvoa opposition hyökätessä sopimusta vastaan. Kishi ja Fujiyama esitettiin suurlähetystön raportissa kahden miehen tiiminä, jotka kykenivät vastaamaan opposition syytöksiin vakuuttavasti luoden näin pohjaa myös sopimuksen laajemmalle hyväksymiselle Japanissa. Jo aiemmin esille nostamani pääministerin ja ulkoministerin saumattoman yhteistyön merkitys korostui jälleen.

Heinäkuussa MacArthur kommentoi ulkoministeriölle politiikantoimittaja Hara Katsun näkemyksiä turvallisuussopimuksesta ja sosialistien toiminnasta. Haran mukaan tähän asti Kishin vastustajina LDP:n sisällä nähdyt Ikeda Hayato ja Miki Takeo olivat nyt asettuneet

¹⁶⁴ Schaller 1997, 147.

¹⁶⁵ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 22.6.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-255.

¹⁶⁶ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 22.6.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-255.

tukemaan sopimuksen ratifiointia, mutta osa puolueesta juonitteli edelleen yhdessä sosialistien kanssa ”rikkoakseen Kishi–Fujiyama-linjan”¹⁶⁷ ja horjuttaakseen näin Kishin asemaa. Hara kritisoi MacArthurille myös LDP:n vähäistä sitoutumista julkisen mielipiteen muuttamiseksi: hän kehui Fujiyaman lukuisten PR-tapaamisten tuottaneen tulosta, mutta painotti tämän olleen ulkoministerin oma-aloitteista toimintaa, jolla ei ollut puolueen tai hallituksen tukea. MacArthur huomautti sähköissään Haran näkemysten erityisesti LDP:n sisäisen tilanteen osalta olleen mahdollisesti puolueellisia, sillä hänet tunnettiin Fujiyaman omistautuneena kannattajana.¹⁶⁸

Tästä sähköestä nousi esille kaksi keskeistä seikkaa. Ensinnäkin Hara puhui suoraan Kishin ja Fujiyaman yhteisestä linjasta, mikä viittasi asian olleen yleisessä tiedossa Japanin poliittisissa piireissä. Toiseksi Haran kommentit vahvistivat arvioita, joita suurlähetystö oli tehnyt jo alkuvuodesta Fujiyaman PR-ohjelmaan liittyen: kyseessä oli Fujiyaman henkilökohtainen projekti, jonka tulokset oli nähtävä hänen omina saavutuksinaan. Huomio Haran puolueellisuudesta ei mielestäni heikennä näiden seikkojen merkitystä, sillä sekä Kishi–Fujiyama-akseli että Fujiyaman työ julkisen mielipiteen parantamiseksi olivat nousseet esille jo aiemmin suurlähetystön sähköissä. Tämän vuoksi niiden kuuleminen japanilaiselta toimittajalta luultavasti vahvisti Yhdysvaltain näkemyksiä entisestään.

MacArthur tapasi Fujiyaman pian tämän jälkeen keskustellakseen sopimusprosessin uudesta aikataulusta. Tässä yhteydessä hän kannusti Fujiyamaa aloittamaan näkyvän positiivisen PR-kampanjan, jolla kansan mielipide saataisiin ratifioinnin tueksi ennen sopimuksen allekirjoittamista. Tämä oli MacArthurin mielestä tärkeää erityisesti, koska vasemmiston edustajat olivat tietoisesti vääristelleet mielikuvia uudesta sopimuksesta herättääkseen tyytymättömyyttä kansan keskuudessa.¹⁶⁹ Elokuun alussa LDP julkaisi 29-sivuisen esittelylehdisten, jonka suurlähetystö raportoi olevan puolueen ensimmäinen todellinen yritys käyttää propagandaa hyödykseen turvallisuussopimuksen kannatuksen takaamiseksi. Raportin sävy oli kokonaisuudessaan positiivinen: uutta kirjasta kehuttiin vuolaasti, ja erityisesti sen faktaosuuden uskottiin toimivan hyvänä aseena negatiivisten mielipiteiden torjumisessa. Raportti kommentoi myös hallituksen aikaisempaa roolia julkisessa

¹⁶⁷ ”--to break the KISHI-FUJIYAMA-line” Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 14.7.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-548.

¹⁶⁸ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 12.7.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-548.

¹⁶⁹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 14.7.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 206.

keskustelussa korostaen erityisesti Fujiyaman aktiivista PR-toimintaa sekä Kishin ja Fujiyaman antamia lukuisia lausuntoja parlamentissa. Tähän asti hallitus ja konservatiivit kokonaisuudessaan olivat kuitenkin olleet vastahakoisia osallistumaan propagandataisteluun, joka sopimusneuvottelujen ympärille oli muodostumassa.¹⁷⁰

Vaikka Fujiyaman osallisuutta LDP:n kirjasen julkaisuun ei suurlähetystön raportissa mainittu suoraan, ei yhteyttä hänen ja MacArthurin aikaisempaan tapaamiseen voi mielestäni sivuuttaa. Fujiyaman oma-aloitteinen toiminta julkisen mielipiteen hallitsemiseksi oli hyvin tiedossa myös Washingtonissa ja MacArthur oli suoraan kehottanut häntä ryhtymään toimeen sopimuksen kansansuosion kasvattamiseksi vain muutamaa viikkoa ennen kirjasen julkaisua. Fujiyaman pitkään jatkunut omatoiminen PR-ohjelma näyttää siis kulminoituneen koko puolueen tukemaan propagandajulkaisuun, joka Yhdysvalloissa nähtiin suurena harppauksena kohti sopimusprosessin onnistunutta päätöstä. Tämä huomio on merkittävä tutkittaessa Yhdysvaltain suhtautumista Fujiyamaan, sillä ulkoministerin aktiivinen toiminta mielipidevaikuttamisen piirissä oli neuvottelujen alkukuukausista lähtien nähty hänen omana ansionaan, johon hänen ja Kishin läheisillä suhteilla ei ollut suoraa vaikutusta.

3.3. Suhtautuminen Fujiyamaan tiukkenee Kishin ottaessa ohjat

Fujiyama paljasti MacArthurille syyskuun 1959 alussa, että hän oli keskustellut Kishin kanssa mahdollisuudesta, että pääministeri itse matkustaisi Washingtoniin joulukuussa allekirjoittamaan uuden sopimuksen. Samalla hän käyttäisi tilaisuutta hyväkseen tavataksien presidentti Eisenhowerin ja keskustellakseen maailmanpolitiikan tilanteesta hänen kanssa. Suunnitelman taustalla oli MacArthurin tulkinnan mukaan japanilaisten toive, että Kishin vierailu Yhdysvaltoihin ja erityisesti tapaaminen presidentin kanssa vaikuttaisi positiivisesti hänen kannatukseensa sekä LDP:n sisällä että kansan keskuudessa. Omalta osaltaan MacArthur kommentoi, että asia oli luonnollisesti japanilaisten harkinnan varassa, mutta Kishin henkilökohtaisesta vierailusta voisi hänen mukaansa olla hyötyä maiden läheisten välien ylläpitämiseksi. Hän muistutti ulkoministeriölle, että Kishi ihaili Eisenhoweria suuresti ja oli osoittanut tukensa Yhdysvalloille sopimusneuvottelujen kuluessa useaan

¹⁷⁰ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 4.8.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-258.

otteeseen välittämättä Neuvostoliiton, Kiinan ja japanilaisen vasemmiston yltyneestä uhittelusta.¹⁷¹

Vaikka Kishin matka oli syyskuussa vasta suunnitelman tasolla, kuvasti se hyvin muutosta, joka sopimusneuvotteluissa oli tapahtumassa: Kishi oli nousemassa jälleen näkyvämpään rooliin, mikä jätti Fujiyaman välittömästi vähemmälle huomiolle MacArthurin raportoinnissa. MacArthur esitti Kishin sähkeessään Yhdysvaltain ystävänä ja painotti juuri hänen nähneen vaivaa sopimusneuvottelujen läpiviemiseksi paineesta ja vastustuksesta välittämättä, vaikka tähän asti hän oli pitänyt tarkasti huolta siitä, että mainitsi myös Fujiyaman puhuessaan neuvotteluista.

Allekirjoittamisen viivästyminen tarkoitti, että sopimusten ongelmakohdat, jotka vielä kesäkuussa tiukan aikataulun vuoksi sivuutettiin, nousivat syksyn aikana uudelleen käsittelyyn. Yksi keskeisistä kysymyksistä, johon erityisesti oppositio tarttui, oli termin ”Kaukoita”¹⁷² käyttö sopimustekstissä. Suurlähetystö kommentoi aihetta elokuussa raportoidessaan parlamentin istuntoa, jossa opposition edustajat olivat vaatineet Fujiyamaa määrittelemään, mitä alueita termillä tarkoitettiin. Raportti totesi Fujiyaman takellelleen pahasti vastauksessaan ja ennusti opposition käyttävän tätä ulkoministeriä vastaan myös tulevilla istunnoilla.¹⁷³

Neuvotteluissa termin määritelmä nousi esille lokakuussa, kun Fujiyama ilmaisi hallituksen huolen alueen epätarkkuudesta. Hän itse korosti tässä yhteydessä, ettei uskonut sopimuskielen muutoksen olevan tarpeen, vaan halusi ainoastaan varmistaa molempien hallitusten tulkintojen olevan yhdenmukaisia.¹⁷⁴ Ulkoministeri Herterin vastaus puolestaan painotti termin olevan sopimustekstissä vain, koska japanilaiset olivat ehdottaneet sitä Yhdysvaltain suosiman ”Tyynenmeren alueen”¹⁷⁵ sijaan. Yhdysvalloissa ei odotettu ongelmia alueen tulkinnan suhteen ja ulkoministeriö oli Herterin mukaan ollut siinä uskossa,

¹⁷¹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 9.9.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 219–220.

¹⁷² Far East. Valmis sopimus takasi Yhdysvaltain armeijalle oikeuden lähettää joukkojaan Japanin tukikohdista Kaukoidän alueelle ilman erillistä konsultaatiota Japanin hallituksen kanssa. Alueen määritelmä jätettiin tarkoituksella avoimeksi, koska Yhdysvallat ei halunnut rajoittaa toimivaltaansa Aasiassa enempää kuin mikä oli välttämätöntä. Swenson-Wright 2005, 227–228.

¹⁷³ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 11.8.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-258.

¹⁷⁴ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 22.10.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 224–225.

¹⁷⁵ Pacific.

että myös japanilaiset olivat tyytyväisiä tähän ratkaisuun.¹⁷⁶ Muita esille nousseita kysymyksiä olivat esimerkiksi Yhdysvaltain konsultointivelvollisuuden sitovuus¹⁷⁷ sekä turvallisuussopimuksen uudelleen arviointi tulevina vuosina¹⁷⁸.

Fujiyaman keskeinen rooli sopimusneuvotteluissa säilyi joulukuun alkuun asti. MacArthurin ja Herterin suhtautumisessa oli kuitenkin loppuvuoden sähkeissä havaittavissa jo selkeää muutosta. Vaikka MacArthur huomioi edelleen Fujiyaman kysymysten usein johtuneen hallituksen tai opposition paineesta, ei hän enää tukenut ulkoministerin ehdotuksia samalla tavalla kuin ennen. Fujiyama esiintyi ulkoministeriön sähkeissä entistä vahvemmin Japanin hallituksen edustajana, joka toi neuvotteluihin Yhdysvaltain kannalta epäedullisia näkemyksiä. Syynä tähän asennemuutokseen oli todennäköisesti se, että neuvotteluissa oli jo kesällä päästy näistä samoista asioista yhteisymmärrykseen, joten myös MacArthur koki uudet muutosehdotukset turhina kompromisseina, jotka voisivat heikentää Yhdysvaltain asemaa Japanissa. Erityisesti Kaukoita-keskustelu osoitti, että Fujiyaman toimintaa neuvotteluissa arvioitiin loppuvuodesta tiukemmin: Herterin näkökulmasta Fujiyama ilmeisesti yritti siirtää vastuun japanilaisten lähtökohtaisesti epäselvästä ehdotuksesta Yhdysvaltain vastuulle. Tätä huomiota korosti se, että suurlähetystö oli raportoinut Fujiyaman epäonnistuneen saman termin määrittelemisessä jo kesällä antaen näin oppositiolle uuden syyn hyökätä sopimusta vastaan.

Joulukuun alussa 1959 neuvottelujen valta-asetelmassa tapahtui selkeä muutos. MacArthur ilmoitti sähkeessään ulkoministeriölle, että Kishi oli ottanut vastuun sopimusneuvotteluista ja kaikki japanilaisten kysymykset ja muutosehdotukset tulivat nyt suoraan pääministeriltä.¹⁷⁹ Tämän seurauksena joulukuun sähkeistä voi huomata paluun neuvottelujen alkuvaiheessa esiintyneeseen kuvioon, jossa Kishin mielipiteitä korostettiin ja Fujiyama yhdessä Yamadan

¹⁷⁶ Telegram From the Department of State to the Embassy in Japan, 17.11.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 231–232.

¹⁷⁷ Japanilaiset halusivat tietää, oliko hallituksella oikeus kieltää Yhdysvaltain armeijaa toimimasta vai oliko konsultaation merkitys ainoastaan suuntaa-antava. Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 23.10.1959. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-404.

¹⁷⁸ Kishi ja Fujiyama halusivat päättää tarkan ajankohdan, jolloin sopimus otettaisiin uudelleen tarkastelun alle, koska uskoivat sen vahvistavan Kishin asemaa hallituksen silmissä. Herter torjui ehdotuksen. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 30.11.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 236; Telegram From the Department of State to the Embassy in Japan, 1.12.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 237–238.

¹⁷⁹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 3.12.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 241.

kanssa esitettiin pääasiassa sanansaattajan roolissa.¹⁸⁰ Fujiyaman panos neuvottelujen etenemiselle ei kuitenkaan kadonnut kokonaan. Tämä ilmenee hyvin esimerkiksi sähköstä, jossa MacArthur raportoi käymäänsä keskustelua ulkoministerin kanssa joulukuun lopulla: hän kertoi pyytäneensä Fujiyamaa konsultoimaan Kishiä ennakkoon ja korosti kaksikon keskustelleen pitkään ennen tapaamista.¹⁸¹ Käytännössä neuvottelutilanne ei siis vaikuta muuttuneen merkittävästi, sillä Fujiyama toimi edelleen Japanin neuvottelijana Kishin asemesta. Suurin muutos näyttää tapahtuneen Yhdysvaltain näkökulmassa. Fujiyaman ja Kishin yhteistyö oli ennen joulukuuta nähty tasavertaisena, joten myös ulkoministerin omalle toiminnalle annettiin selkeää painoarvoa. Kishin otettua virallisesti neuvottelut vastuulle tämä yhteistyö alettiin tulkita jälleen päättäjä–sanansaattaja-suhteena, joka oli havaittavissa ennen neuvottelujen alkua.

EDSTRÖM kirjoittaa Japanin perustuslain takaavan pääministerille valta-aseman hallituksen päätöksenteossa, erityisesti ulkopoliitikassa. Toisaalta hän korostaa useiden tutkijoiden näkemystä siitä, että japanilaiselle politiikalle on tyypillistä vahvan johtajuuden puute. Tässä artikkelissa Kishi toimii esimerkkinä poikkeuksellisen vahvasta japanilaisesta johtajasta ja uusi turvallisuussopimus nostetaan esille hänen suurimpana ulkopoliittisena saavutuksenaan, joka leimasi koko hänen ministerikauttaan.¹⁸² Tämän näkemyksen valossa Fujiyaman keskeistä roolia sopimusneuvotteluissa voidaan pitää yllättävänä. Edellisissä luvuissa olen osoittanut, että vaikka Kishi oli varmasti koko ajan perillä neuvottelujen etenemisestä, Fujiyama oli kiistatta Japanin pääneuvottelija loppuvuoteen 1959 asti. Kishin rooli korostui uudelleen sopimuksen allekirjoittamisen lähestyessä sekä erityisesti vuoden 1960 ratifiointikriisin yhteydessä, jota käsittelem seuraavassa alaluvussa. Tämä muutos varmasti omalta osaltaan selittää, miksi uusi turvallisuussopimus on historiallisesti henkilöitynyt niin vahvasti Kishiin eikä varsinaisiin pääneuvottelijoihin, Fujiyamaan ja MacArthuriin.

Se, miten helposti Kishi asettui neuvotteluissa takaisin etualalle, kuvastaa mielestäni siitä, etteivät yhdysvaltalaiset missään vaiheessa ajatelleet Fujiyaman toimineen täysin itsenäisesti. Koska Fujiyaman asema oli lähtökohtaisesti nähty alisteisena Kishille, ei pääministerin

¹⁸⁰ Esim. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 14.12.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 245–246; Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 22.12.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 250–251.

¹⁸¹ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 22.12.1959. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 252–253.

¹⁸² Edström 1996, 244, 248–249.

esiinnousu mielestäni tarkoittanut sitä, että Fujiyamaa olisi yhtäkkiä alettu pitää merkityksettömänä. MacArthur muisti edelleen huomioida sähkeissään, että Fujiyama oli säännöllisessä keskusteluyhteydessä Kishin kanssa ja näin ollen vaikutti myös neuvottelujen etenemiseen. Toisaalta hän tietoisesti korosti nyt enemmän pääministerin roolia jättäen Fujiyaman mielipiteet vähemmälle huomiolle. Näkemys Fujiyamasta ei mielestäni juuri muuttunut, vaan hän jäi yksinkertaisesti taka-alalle Kishin ottaessa neuvotteluvastuun itselleen. Fujiyaman keskeinen rooli oli tiedostettu ja hyväksytty neuvottelujen aikana, mutta hänen arvostuksensa Yhdysvalloissa ei missään vaiheessa ollut edes verrattavissa Kishiin.

3.4. MacArthurin ja Kishin luottomiehestä kohti pitkää poliittista uraa

Neuvottelut kulminoituivat tammikuussa 1960, kun Kishi matkusti Washingtoniin allekirjoittamaan viimeisinä valmistuneen turvallisuussopimuksen, hallintosopimuksen, sekä liudan muita niihin liittyneitä asiakirjoja. Schallerin mukaan pääministerin päätös allekirjoittaa sopimus henkilökohtaisesti Fujiyaman sijaan johtui siitä, että hän uskoi vakaasti sopimuksen kansansuosioon aikaisemmista ongelmista huolimatta.¹⁸³ Samuels puolestaan toteaa Kishin asettaneen uuden turvallisuussopimuksen läpiviennin pääministerikautensa päätavoitteeksi.¹⁸⁴ Luultavasti Kishin tavoitteena oli siis näyttää julkisesti, että hän oli toiminut sopimuksen pääarkkitehtina Japanin puolella, vaikka Fujiyama olikin ollut pääneuvottelija suurimman osan sopimusprosessista. Se, että pääministeri halusi joulukuussa osallistua sopimustekstin viimeistelyyn, tukee mielestäni tätä samaa tulkintaa.

Myös Fujiyama oli mukana pääministerin Washingtonin vierailulla. Hän tapasi MacArthurin ennen Kishin ja Eisenhowerin virallista tapaamista keskustellakseen sopimukseen liittyvistä nooteista, joihin erityisesti Japanin valtiovarainministeriö toivoi vielä viimeisiä muutoksia. MacArthur perusteli hyvin jyrkästi, miksi muutokset eivät olleet mahdollisia Yhdysvaltain kannalta, ja painotti Fujiyamalle, että Kishi tekisi suuren virheen jos hän ottaisi asian esille Eisenhowerin kanssa.¹⁸⁵ MacArthurin ehdotuksen mukaisesti Kishi lopulta ottikin aiheen esille Eisenhowerin sijaan ulkoministeri Herterin kanssa. Myös Fujiyama oli mukana tässä tapaamisessa, mutta keskustelupöytäkirjan perusteella Kishi hoiti puhumisen japanilaisten

¹⁸³ Schaller 1997, 142–144.

¹⁸⁴ Samuels 2001.

¹⁸⁵ Memorandum of Conversation between MacArthur and Fujiyama, Washington. Tammikuu 1960 (tarkkaa päivää ei merkitty). Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-87.

osalta.¹⁸⁶ Fujiyama näyttää kuitenkin vähentyneestä näkyvyydestään huolimatta toimineen tärkeässä roolissa Washingtonin vierailun aikana. Median huomio pysyi todennäköisesti vierailun aikana tiiviisti Kishissä, minkä vuoksi MacArthur ei olisi voinut tavata pääministeriä henkilökohtaisesti. Sen sijaan hän luotti Fujiyaman kykyyn vaikuttaa Kishin toimintaan neuvoessaan häntä harkitsemaan uudelleen japanilaisten suunnitelmia. Vaikka kysymys yksittäisestä nootista ei välttämättä olisi hidastanut sopimuksen allekirjoittamista, Fujiyaman toiminta luultavasti ennaltaehkäisi jännitteitä, joita asia olisi saattanut aiheuttaa Kishin ja Eisenhowerin välille.

Puolustus sopimuksen allekirjoittaminen herätti laajaa vastarintaa paitsi Japanin vasemmiston keskuudessa, myös Neuvostoliitossa ja Kiinassa. Neuvostoliiton ulkoministeri Andrei Gromyko huomautti Japanin Moskovan suurlähettiläälle pian Kishin Washingtonin vierailun jälkeen, että ulkomaiset tukikohdat Japanin maaperällä voisivat helposti vetää maan mukaan ulkovaltojen väliseen sotaan välittömästi vihollisuuksien alettua. Tätä selvää uhkausta korosti Neuvostoliiton ohjuskoe, joka laukaistiin suoraan Japanin yli Tyynellemerelle. Kommunistinen Kiina puolestaan tuomitsi uuden sopimuksen Kishin johtaman ”sotarikollisjoukon” toimintana, jonka tarkoitus oli viedä Japani osaksi suurvaltojen välistä sota. Nämä molemmat reaktiot vahvistivat sopimusta vastustaneen japanilaisoppositiion pelkoa siitä, että uusi sopimus aiheuttaisi vaikeuksia kommunististen naapurimaiden kanssa.¹⁸⁷

Fujiyama kritisoi tiukasti Neuvostoliiton toimintaa maaliskuussa pitäessään parlamentissa linjapuheen Japanin ulkopoliittisista tavoitteista. Hän myös omisti osan puheestaan turvallisuussopimuksen puolustamiselle hillitäkseen vasemmiston äänestä protestointia. Toisaalta Fujiyaman linjapuhe keskittyi naapurisuhteiden parantamiseen erityisesti Korean osalta, kun taas Kishin vastaava puhe oli keskittynyt Japanin ja Yhdysvaltain yhteistyön kehittämiseen. Kiinan suhteen ulkoministeri oli MacArthurin mukaan vaitonainen, mutta siitä huolimatta ulkoministeri tunnusti maan saavutuksen erityisesti talouskasvun saralla.¹⁸⁸ MacArthur kommentoi vielä päivää myöhemmin erillisessä sähkössä Kishin ja Fujiyaman vastustaneen rohkeasti Neuvostoliiton sanallisia hyökkäyksiä Japanin hallitusta vastaan. Suurlähettiläs esitti tässä yhteydessä toiveen, että Eisenhower ottaisi Neuvostoliiton

¹⁸⁶ Memorandum of Conversation. Department of State, 19.1.1960. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-361.

¹⁸⁷ Schaller 1997, 145.

¹⁸⁸ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 3.2.1960. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-277.

toiminnan esille seuraavassa puheessaan, sillä hänen mukaansa Kishi ja Fujiyama olivat vaikeassa asemassa taistellessaan Neuvostoliittoa vastaan ilman Yhdysvaltain tukea.¹⁸⁹

MacArthur korosti näissä sähköissä Fujiyaman kommunismin vastaista asennetta, joka oli noussut esille myös neuvottelujen ollessa vielä kesken. Tältä osin hän lukeutui siis selvästi samaan ryhmään Kishin kanssa. Yleisen ulkopoliittisen linjan suhteen Fujiyaman huomio näyttää kuitenkin suuntautuneen enemmän Japanin aasialaisiin naapureihin. Kiinnostava seikka Fujiyaman puheessa on, ettei hän ottanut esille lainkaan Kiinan esittämää kritiikkiä Japania kohtaan, vaan piti puheensa linjan tältä osin neutraalina.

Pitkälliset keskustelut parlamentissa sekä LDP:n sisäinen Kishiin kohdistunut kritiikki lykkäsivät ratifointia myöhään kevääseen. Opositio esimerkiksi vaati, että Japanin hallituksella tuli pitää kiinni oikeudesta muuttaa sopimusta myös ennen siihen merkittyä aikarajaa. Yhdysvaltain ulkoministeriö vastusti tiukasti tätä ajatusta ja MacArthur muistutti Kishiä ja Fujiyamaa, että pelkkä aiheen ehdottaminen voisi vahingoittaa maiden välisiä suhteita. Hän kuitenkin totesi sähköissään Washingtoniin useaan otteeseen, etteivät Kishi ja Fujiyama itse toivoneet kyseistä muutosta, eivätkä Kishin vastustajat LDP:n sisälläkään uskaltaisi riskeerata suhteita Yhdysvaltoihin vaatimalla sitä.¹⁹⁰

Yhdysvalloissa vakiintunut ajatus Fujiyamasta Kishin kakkosmiehenä näyttää ainakin näiden asiakirjojen perusteella pysyneen muuttumattomana, vaikka neuvottelujen päättyminen tarkoitti, etteivät Fujiyama ja MacArthur enää toimineetkaan yhtä tiiviissä yhteistyössä kuin kuluneen puolentoista vuoden aikana. Tämä muutos on havaittavissa myös käsittelemissäni asiakirjakokoelmissa: Fujiyaman näkyvyys suurlähetystön ja ulkoministeriön välisessä viestinnässä on kevään 1960 ajalta huomattavasti vähäisempää kuin neuvottelujen aikana. Fujiyaman nimi nousee esille Kishin rinnalla silloin tällöin, mutta kokonaisuudessaan häntä kommentoidaan lähteissäni niin vähän, että on mahdotonta muodostaa kokonaiskuvaa Yhdysvaltain asenteista tältä ajanjaksolta.

Turvallisuussopimuksen ratifointia edelsivät lukuisat mielenosoitukset. Sosialistit uhkasivat jopa erota joukolla parlamentista pakottaakseen Kishin järjestämään uudet vaalit välittömästi. Sopimus kuitenkin ratifioitiin Japanin parlamentin alahuoneessa toukokuun 19.

¹⁸⁹ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 4.2.1960. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-117.

¹⁹⁰ Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 26.2.1960; Telegram From the Embassy in Tokyo to the Department of State, 27.2.1960. Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. 2-G-277.

ja 20. päivän välisenä yönä sen jälkeen kun Kishi oli ensin pakottanut läpi ehdotuksen istuntokauden pidentämiseksi¹⁹¹. Sosialistit protestoivat Kishin toimintaa boikotoimalla istuntoa. He tuomitsivat LDP:n yksipuolisen päätöksen demokratian vastaisena ja vaativat äänekkäästi Kishin eroa ja uusia vaaleja järjestettäväksi välittömästi. Sopimuksen hyväksyminen alahuoneessa laukaisi myös massamielenosoitukset, jotka keräsivät päivittäin kymmeniätuhansia ihmisiä, pääasiassa opiskelijoita ja työväenliikkeiden edustajia, parlamentin ja Yhdysvaltain suurlähetystön ulkopuolelle vaatimaan Kishin eroa.¹⁹²

Eisenhowerin oli tarkoitus vieraillla Japanissa kesäkuussa 1960 osallistuakseen Japanin ja Yhdysvaltain satavuotisen ystävyuden juhlistamiseen. Vierailu jouduttiin kuitenkin perumaan viimehetkellä turvallisuussyistä, kun Tokion mielenosoitukset kävivät entistä väkivaltaisemmiksi.¹⁹³ Fujiyama tapasi MacArthurin keskustellakseen presidentin vierailun mahdollisesti perumisesta toukokuussa sopimuksen ratifioinnin jälkeen. Kishi olisi itse halunnut olla paikalla, mutta mielenosoitukset estivät hänen osallistumisensa. MacArthur puhui sähkeessään Fujiyamasta hyvin samaan tapaan kuin aiemminkin: hän toi esille myös Fujiyaman omia kommentteja, eikä missään vaiheessa esittänyt ulkoministeriä ainoastaan Kishin sanansaattajana.¹⁹⁴ Fujiyama näyttää siis toimineen Kishin ja MacArthurin luottomiehenä, joka kykeni toimimaan viestinviejänä heidän välillään arkaluontoisesta poliittisesta tilanteesta huolimatta.

Jo ennen puolustus sopimuksen voimaantumista oli selvää, ettei Kishi voisi jatkaa pääministerinä enää kauaa, sillä ratifioinnin laukaisemat levottomuudet henkilöityivät niin vahvasti häneen. MacArthur nosti tämän seikan esille 15. kesäkuuta lähettämässään sähkeessä, jossa hän myös esitti pohdintoja siitä, kuka nousisi pääministeriksi Kishin väistämättä lähestyvän eron jälkeen. Fujiyamaa hän ei nostanut esille edes potentiaalisena vaihtoehtona.¹⁹⁵ Tämä johtui todennäköisesti siitä, ettei Fujiyamalla kolmevuotista ulkoministerin pestiään lukuun ottamatta ollut kokemusta politiikasta, eikä hänellä siis ollut mahdollisuuksia puheenjohtajavaaleissa selvästi kokeneempia urapoliitikkoja vastaan. Lisäksi taustalla saattoi vaikuttaa se, että Fujiyaman koko poliittinen ura perustui hänen

¹⁹¹ Japanin lain mukaan sopimus astuisi voimaan kuukauden kuluttua ratifioinnista vaikka ilman ylähuoneen hyväksyntää, mikäli päätös tapahtuisi saman istuntokauden aikana. Iriye 1997, 131.

¹⁹² Schaller 1997, 150–153.

¹⁹³ Sakamoto 2011, 74.

¹⁹⁴ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 26.5.1960. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 306–309.

¹⁹⁵ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State, 15.6.1960. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 357–358.

läheiseen suhteeseensa Kishin kanssa. Epävakaan poliittisen tilanteen vuoksi Japaniin tarvittiin pääministeriä, joka tekisi selvän pesäeron vanhaan.

Uusi puolustussopimus ratifioitiin Yhdysvaltain senaatissa 22. kesäkuuta 1960, samana päivänä kun Japanin parlamentin ratifiointipäätös astui voimaan. Seuraavana aamuna MacArthur ja Fujiyama tapasivat ulkoministerin virka-asunnolla Tokiossa ja vaihtoivat allekirjoitetut sopimuskopiot virallistaen samalla sopimuksen voimaanastumisen. Kun muodollisuudet oli hoidettu, Kishi ilmoitti eroavansa pääministerin tehtävästä.¹⁹⁶ Jo MacArthurin aikaisemmissa arvioissa vahvimaksi pääministeriehdokkaaksi noussut Ikeda Hayato valittiin LDP:n johtoon vajaata kuukautta myöhemmin, 14. heinäkuuta. MacArthurin vaaleja käsittelevä sähke totesi, että Fujiyama oli ollut oman faktionsa kanssa mukana pääministerikisassa loppuun asti. Suurlähettilään mukaan Fujiyama oli kuitenkin sopinut antavansa Kishin tapaan tukensa Ikedalle vaalien toisella kierroksella, sillä kaikki hänen ensimmäisellä kierroksella keräämänsä 49 ääntä menivät toisella kierroksella Ikedalle.¹⁹⁷ Tämän sähkeen perusteella vaikuttaa siltä, että vaikka Fujiyama otti hieman etäisyyttä Kishistä tämän eron jälkeen muodostamalla oman faktion LDP:n sisälle, hän siitä huolimatta noudatti edelleen samaa linjaa vanhan ystävänsä kanssa. Se, että MacArthur näki tarpeelliseksi mainita Fujiyaman toiminnan raportissaan ulkoministeriölle, osoitti mielestäni suurlähettilään edelleen kunnioittaneen entistä neuvottelukumppaniaan, vaikka hänen vaikutusvaltansa LDP:n sisällä olikin vähentynyt huomattavasti.

Kishin pääministerikauden päättyminen merkitsi luonnollisesti loppua myös Fujiyaman uralle ulkoministerinä, mutta Fujiyama jatkoi poliittista uraansa aina vuoteen 1975 asti¹⁹⁸. Kuten olen tämän työn aikana useaan otteeseen todennut, Fujiyaman asema ulkoministerinä oli ollut tiukasti sidoksissa hänen ja Kishin tiiviiseen yhteistyöhön, ei niinkään hänen poliittisiin taitoihinsa. Tämän vuoksi hänen kykynsä poliitikkona eivät nousseet esille myöskään Yhdysvaltain asiakirjoissa muutamia pääasiassa positiivisia kommentteja lukuun ottamatta. Tämä tilanne muuttui välittömästi ministerinvaihdon jälkeen, kun Kishin aseman vankistamiselle ei ollut enää tarvetta. Keskustellessaan Eisenhowerin kanssa syyskuussa 1960 MacArthur totesi suoraan, että hän uskoi tuoreen

¹⁹⁶ Schaller 1997, 158.

¹⁹⁷ Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State. Tokyo, 14.7.1960. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 385–386.

¹⁹⁸ Frédéric 2002, 213.

ulkoministeri Kosaka Zentarōn suoriutuvan paremmin tehtävässään kuin edeltäjänsä¹⁹⁹. Sama näkemys oli noussut esille jo aiemmin, kun hän kommentoi Kosakaa heinäkuussa tavattuun tämän ensimmäistä kertaa. Tässä yhteydessä hän myös kommentoi Fujiyamaa:

Pubuessamme Japanin ja kommunistisen Kiinan suhteista ja ongelmista Kosaka tuntui vastaavan paljon vahvemmin ja suorapubeisemmin kuin Fujiyama silloin kun puhuin vastaavista asioista hänen kanssaan. Kuten ministeriö muistaa, jälkimmäinen oli usein melko välttelevä.²⁰⁰

Käsitteliini kokoelmiin ei ole sisällytetty keskusteluja Japanin ja Kiinan suhteista, joten MacArthurin kommentin arviointi on vaikeaa. On kuitenkin selvää, että suurlähettiläs arvosti poliittisesti kokeneemman Kosakan kykyä ulkoministerinä²⁰¹ huomattavasti enemmän kuin Fujiyaman, joka oli loikannut liikemaaailmasta politiikkaan ja suoraan ulkoministerin paikalle. Suurlähettilään kommentit eivät mielestäni kuitenkaan vähennä aikaisempien huomioideni arvoa, sillä Fujiyaman keskeinen rooli sopimusneuvotteluissa ei missään vaiheessa nojautunut hänen henkilökohtaisiin poliittisiin kykyihinsä, vaan siihen sujuvuuteen, jolla hän kykeni toimimaan Kishin ja Yhdysvaltain välillä. Fujiyaman puutteelliset taidot politiikkona voitiin siis tiedostaa Yhdysvalloissa ilman, että hänen merkittävä panoksensa uuden turvallisuussopimuksen läpiviemisessä kyseenalaistettiin.

Se, että MacArthur kommentoi juuri Fujiyaman Kiina-tietämystä, on mielenkiintoinen huomio itsessään. Fujiyama nimittäin toimi myöhemmällä urallaan parlamentissa Kiinan ja Japanin kauppasuhteiden edistämistä ajaneen työryhmän sekä maiden välisten diplomaattisuhteiden avaamista ajaneen työryhmän puheenjohtajana.²⁰² CHALMERS JOHNSONIN mukaan hän myös toimi Japanin pääneuvottelijana Kiinan suhteiden avaamiseksi.²⁰³ Kiinan suhteiden lisäksi Fujiyama oli aktiivinen myös muilla osa-alueilla: hän toimi myöhemmällä urallaan esimerkiksi hallituksen taloussuunnitteluosaston²⁰⁴ johdossa

¹⁹⁹ Memorandum of Conference With President Eisenhower. Washington, 20.9.1960. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 409.

²⁰⁰ In talking about Japanese-ChiCom relations and problems, Kosaka seemed to respond much more affirmatively and frankly than Fujiyama did when such matters were discussed with him. As Department will recall latter was often fairly evasive. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State. Tokyo, 27.7.1960. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State. Tokyo, 27.7.1960. FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 391.

²⁰¹ Kosaka kuului Ikeda Hayaton tavoin vanhan pääministerin, Yoshida Shigerun, oppilaisiin. Telegram From the Embassy in Japan to the Department of State. Tokyo, 28.7.1960. . FRUS 1958–1960, Volume XVIII, 394.

²⁰² National Diet Library 2013.

²⁰³ Johnsson 1995, 240.

²⁰⁴ Economic Planning Agency.

sekä LDP:n puoluehallituksen²⁰⁵ puheenjohtajana.²⁰⁶ Fujiyama siis kykeni rakentamaan itselleen menestyksekkään uran valtion politiikassa, vaikka Yhdysvaltain edustajat eivät ilmeisesti antaneet erityisen suurta painoarvoa hänen poliitikon taidoilleen vielä hänen ulkoministerikautensa aikana. Fujiyama pystyi kuitenkin hyödyntämään ministerinä keräämäänsä kokemusta ja luomiaan suhteita myös ministerikautensa jälkeen, kun Kishiin nojaaminen ei ollut enää vaihtoehto.

Yhteenveto

Yhdysvaltain ulkoministeriön linjan tiukkeneminen kevään 1959 aikana osoittaa mielestäni, ettei MacArthurin välittämä positiivinen kuva Fujiyamasta ollut täysin tavoittanut yleisöään. Osa yhdysvaltalaisien asenteen muutoksesta on selitettävissä Fujiyaman oman toiminnan muutoksella, mutta mikäli ajattelemme kuvaa pitkäaikaisena ja suhteellisen pysyvänä konstruktiona, viittaa suhtautumisen nopea muutos siihen, ettei kuva Fujiyamasta lähtökohtaisesti ollut niin vankalla pohjalla kuin MacArthur oli kenties toivonut. MacArthur pyrki selvästi vielä kesän aikana ylläpitämään kuvaa Fujiyamasta Yhdysvaltain liittolaisena ja jopa tietoisesti jätti asioita kertomatta vahvistaakseen tätä mielikuvaa. Washingtonissa Fujiyaman neuvotteluihin tuomat kysymykset kuitenkin ilmeisesti tulkittiin niin, että hän oli nyt asettunut Japanin hallituksen rinnalle, ainakin osittain Yhdysvaltoja vastaan. Toisaalta hänen henkilökohtaiset ansionsa tunnustettiin edelleen, mikä ilmeni esimerkiksi LDP:n propagandalehtisen julkaisun yhteydessä. Tämä viittaa mielestäni siihen, että asenteen muutos neuvotteluissa oli vahvemmin sidoksissa Yhdysvaltain kuvaan Japanin hallituksesta yleensä kuin Fujiyamaan itseensä.

Kishin nousu takaisin neuvotteluprosessin keskiöön ei näytä muuttaneen varsinaisten neuvottelujen kulkua, vaikka muutos MacArthurin raportoinnissa oli huomattava: Fujiyama siis toimi edelleen Japanin neuvottelijana, mutta Washingtoniin lähetetyissä sähköissä hän oli palannut sanansaattajan asemaan. Tämä muutos asetti vastakkain yhdysvaltalaisien kuvat Kishistä ja Fujiyamasta. Kuva Kishistä oli muokkautunut Yhdysvalloissa pitkällä aikavälillä ja hänet oli jo vuosia nähty Yhdysvaltain ulkoministeriön tärkeimpänä liittolaisena. Mitä tärkeämpänä kuva koetaan, sitä pysyvämpi se on ihmisten mielissä. Tämän vuoksi neuvotteluvastuun näennäinen siirtyminen Kishille otettiin Yhdysvalloissa vastaan helposti. Fujiyaman siirtyminen takaisin Kishin sanansaattajan rooliin Yhdysvaltain ulkoministeriön

²⁰⁵ General Council

²⁰⁶ National Diet Library 2013.

silmissä ei tarkoita, että kuva Fujiyamasta olisi muuttunut merkittävästi. Päinvastoin, se mielestäni osoittaa, että mielikuva Fujiyamasta oli pysynyt alisteisena Kishin vahvemmalle kuvalle koko neuvottelujen ajan.

Neuvottelujen päättyminen ja sopimuksen allekirjoittaminen vähensivät selkeästi Fujiyaman näkyvyyttä käsittelemissäni asiakirjakokoelmissa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Yhdysvaltain mielikuva Fujiyamasta Kishin oikeana kätenä säilyi myös kevään aikana ja hän toimi sopimuksen ratifiointiin asti luottomiehenä MacArthurin ja Kishin välillä. Tokion mielenosoitukset ja Kishin ero heti sopimuksen ratifioinnin jälkeen olivat kuitenkin sellaisia radikaaleja muutoksia, jotka luultavasti järkyttivät yhdysvaltalaisten kuvia sekä Kishistä että Fujiyamasta. MacArthurin esittämä kritiikki Fujiyaman poliitikon taitoja kohtaan toisaalta osoitti, että suurlähetystössä muodostunut kuva entisestä ulkoministeristä oli ollut lähtökohtaisesti moniulotteisempi: Washingtoniin neuvottelujen aikana välittynyt kuva oli vain osa totuudesta.

LOPPULAUSE

Olen tässä tutkimuksessa kuvannut, miten Yhdysvaltain ulkopoliittisen johdon mielikuvat Fujiyama Aiichirōsta muuttuivat tämän ulkoministerikauden aikana pääministerin sanansaattajasta omatoimiseksi sopimusneuvottelijaksi ja aktiiviseksi mielipidevaikuttajaksi, kunnes sopimusneuvottelujen päättyminen sysäsi hänet taustavaikuttajan rooliin. Koko tätä kehityskaarta tarkasteltaessa tutkimuksessani nousee esille kolme keskeistä huomiota: Fujiyaman läheinen suhde pääministeri Kishi Nobusukeen, Fujiyaman toiminta mielipidevaikuttajana, sekä kahtia jakautunut näkökulma Tokion suurlähetystön ja Yhdysvaltain muiden toimijoiden, erityisesti ulkoministeriön, välillä.

Ensimmäinen keskeinen tutkimustulokseni on siis se, että Yhdysvaltain ulkopoliittisen johdon suhtautuminen Fujiyamaan oli vahvasti sidoksissa pääministeri Kishiin koko hänen ulkoministerikautensa ajan. Lähtökohtaisesti Fujiyaman henkilökohtaisilla tavoitteilla tai poliittisilla kyvyillä ei ollut merkitystä Yhdysvaltain kannalta, sillä Yhdysvaltain Japaninpolitiikka nojasi ensisijaisesti Kishin USA-myönteiseen linjaan. Tämän vuoksi positiivisen ensivaikutelman muodostumiseen riitti tieto siitä, ettei Fujiyama aikonut poiketa Kishin jo aiemmin määrittelemästä linjasta, vaan suunnitteli toimivansa tiiviissä yhteistyössä pääministerin kanssa. Tämä oli nähtävästi ollut myös Kishin tavoite tämän pyytäessä Fujiyamaa ulkoministerikseen: Kishi halusi rinnalleen miehen, jonka tiesi toimivan ohjeidensa mukaisesti ja jonka kanssa hän pystyisi saumattomaan yhteistyöhön kun turvallisuuspoliittiset kysymykset nousivat Japanin ulkopoliitiikan keskiöön.

Turvallisuussopimusneuvottelujen alkaessa Yhdysvaltain näkemys oli vielä se, että Fujiyama toimi ainoastaan Kishin sanansaattajana ja todellisuudessa pääministeri oli se, joka teki kaikki päätökset. Tämä mielikuva kuitenkin muuttui nopeasti, sillä Fujiyama asettui selkeästi Japanin pääneuvottelijan rooliin. Kishin vaikutus neuvotteluihin ei kuitenkaan poistunut missään vaiheessa, vaan Yhdysvalloissa selkeästi tiedostettiin Kishin ja Fujiyaman toimivan yhteistyössä: Fujiyaman toimintaan neuvottelijana luotettiin, koska hänen tiedettiin keskustelevan jokaisesta sopimuksen yksityiskohdasta Kishin kanssa. Tämän vuoksi Kishin oli myös helppo palata etualalle neuvottelujen päättyessä. Fujiyaman siirtyminen taka-alalle ei tarkoittanut, että Kishi olisi syrjäyttänyt hänet Yhdysvaltain silmissä, vaan Kishi oli aina ollut Yhdysvalloille se tärkeämpi japanilaistoimija Fujiyaman omaa asemaa väheksymättä. Fujiyamaan kohdistunut luottamus olikin nähtävissä myös neuvottelujen päättyminen

jälkeen, sillä MacArthur luotti häneen viestinviejänä arkaluontoisessa poliittisessa tilanteessa, kun Kishi ei pystynyt median tarkkailun ja mielenosoitusten vuoksi tapaamaan häntä henkilökohtaisesti. Tämä luottamus oli paitsi MacArthurin ja Fujiyaman kolmivuotisen yhteistyön tulosta, myös yhteydessä siihen, että Kishi luotti Fujiyamaan täysin.

Toinen tutkimustulokseni on se, että Fujiyaman toiminta mielipidevaikuttajana nähtiin Yhdysvalloissa hänen omana toimintanaan, joka ei ollut suoraan sidoksissa Kishiin. Tämä ilmeni ensimmäistä kertaa Fujiyaman aloittaman PR-ohjelman myötä loppuvuodesta 1958, kun Fujiyama työskenteli ahkerasti kansan mielipiteen käännättämiseksi samaan aikaan kun Kishi ja muut LDP-poliitikot keskittyivät puolueensa sisäisiin kiistoihin. Tästä huolimatta Fujiyama toimi myös keskeisessä roolissa puolueensa mielipiteiden yhtenäistämiseksi, mikä korosti entisestään hänen omatoimisen PR-projektinsa arvoa. MacArthurin sähköet välittivät kevään 1959 aikana Washingtoniin kuvan, jonka mukaan Fujiyaman henkilökohtainen panos oli ollut merkittävä tekijä Japanin hallituksen yhteisen linjan löytymiselle: mielipidevaikuttamista siis sekin. Kun hallitus kesällä julkaisi suurlähetystön paljon kehuman virallisen esittelykirjansen turvallisuussopimukseen liittyen, oli suurlähetystön sähköistä havaittavissa myös viittaus siihen, että kyseessä oli Fujiyaman henkilökohtaisen työn lopullinen huipentuma.

Kolmas tutkimustulokseni on, että Yhdysvaltain ulkopoliittisen johdon suhtautuminen Fujiyamaan oli selkeästi jakautunut kahtia erityisesti tämän ministerikauden alkupuolella, mutta lievemässä määrin myös koko tämän kauden ajan. Suurin syy tälle oli luonnollisesti logistinen: Tokiossa MacArthur ja muut suurlähetystön edustajat olivat jatkuvassa kanssakäymisessä Fujiyaman kanssa ja pystyivät tarkkailemaan hänen toimintaansa myös parlamentissa. Toisaalta Washingtonissa ulkoministeriön edustajien mielikuvat Fujiyamasta olivat valtaosin riippuvaisia siitä, mitä suurlähetystö ja erityisesti MacArthur heille raportoivat. Tämä johti tilanteeseen, jossa MacArthur oli Fujiyaman ministerikauden alusta lähtien hyvin tietoinen siitä, miten tärkeässä roolissa ulkoministeri oli tulevien neuvottelujen kannalta, mutta Washingtonissa tämä ymmärrettiin hänen sähköidensä kautta vasta neuvottelujen jo alettua.

MacArthur myös pyrki tietoisesti ohjailemaan Washingtonin näkemyksiä haluamaansa suuntaan: hän korosti Fujiyaman USA-myönteistä linjaa, vaikka käytännössä neuvottelut vaikeutuivat, ja jätti neuvotteluissa ilmenneitä ongelmia raportoimatta kunnes koki niiden

kertomisen olevan hyödyllistä neuvottelujen etenemisen kannalta. Vaikuttaa myös siltä, että MacArthur tietoisesti vältti Fujiyaman poliitikon kykyjen arvostelua neuvottelujen yhteydessä. Uskon hänen toimineen näin osittain siitä syystä, että ulkoministerin avoin kritisointi olisi vaikeuttanut neuvottelujen läpiviemistä entisestään. Toisaalta Fujiyaman kyvykkyys poliitikkona oli sopimusneuvottelujen kannalta sivuseikka. Syy tähän löytyy, kun palaamme ensimmäiseen tutkimustulokseen: Fujiyaman merkittävin etu Yhdysvaltain edustajien silmissä oli hänen saumaton yhteistyönsä Kishin kanssa, joka takasi sopimusneuvottelujen onnistumisen. Tämän vuoksi hänen mahdollisia puutteellisia kykyjään muilla ulkopoliitikan osa-alueilla voitiin katsoa läpi sormien sopimuksen ratifiointiin asti.

Näiden kolmen tutkimustuloksen lisäksi olen tutkimuksessani osoittanut, että Fujiyama toimi turvallisuussopimusneuvotteluissa huomattavasti keskeisemmässä roolissa kuin mitä aihetta käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta voisi päätellä. Vaikka Kishi oli mukana vaikuttamassa neuvottelujen etenemiseen, on mielestäni liioiteltua sanoa, että uusi sopimus oli täysin hänen henkilökohtainen saavutuksensa kuten useat tutkimukset väittävät. Toisaalta Fujiyama oli ministerikautensa alusta lähtien täysin sitoutunut tukemaan pääministerin tavoitteita, joten hänen osallisuutensa sopimusprosessiin voidaan ajatella olleen Kishin ansiota. Uusi sopimus myös henkilöityi vahvasti Kishiin viimeistään ratifiointikriisin aikana, minkä vuoksi on ymmärrettävää, että sopimus on historiallisesti jäänyt hänen nimiinsä. Oma tutkimukseni mielestäni kuitenkin täydentää tätä puutteellista tutkimuskenttää onnistuneesti.

Tämä opinnäytetyö ei missään nimessä ole kattava kuvaus Fujiyamasta poliitikkona, ja aihetta tutkiessani mieleeni on noussut useita suuntia, joihin tutkimusta Fujiyamasta voisi jatkaa. Erityisen kiinnostava aihe olisi Fujiyaman toiminta talouspolitiikan saralla, sillä hänen mittavat kontaktinsa suuryrityksiin ja talouselämään varmasti vaikuttivat huomattavasti hänen poliittisiin näkemyksiinsä. Toinen mielenkiintoinen suunta, jota sivusin jo viimeisessä luvussa, on Fujiyaman rooli Japanin ja Kiinan suhteiden avaamisessa sekä hänen pitempiaikaisempi suhtautumisensa kommunistiseen Kiinaan, joka kasvavana talousmahtina luultavasti kiinnosti häntä jo ulkoministerikautensa aikana. Näiden aiheiden tutkiminen vaatisi kuitenkin japaninkielisten lähteiden käyttöä, joten jatkotutkimuksen tekeminen Fujiyamasta on haasteellista. Toivon kuitenkin, ettei Fujiyamasta tehty tutkimus jää tähän, vaan joku ottaa asettamani haasteen vastaan.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I. PAINETUT LÄHTEET

Foreign Relations of the United States (FRUS) 1955–1957. Volume XXIII, Part 1. United States Government Printing Office, Washington D.C. 1991. (digitoitu, luettavissa internetissä)

Foreign Relations of the United States (FRUS) 1958–1960. Volume XVIII. United States Government Printing Office, Washington D.C. 1994. (digitoitu, luettavissa internetissä)

Rearmament of Japan. Part 2. 1953–1963. Edited by Hiroshi Masuda. Congressional Information Service, Inc. & Maruzen Co., Yhdysvallat 1998. (luettavissa mikrokorteilta)

II. SANAKIRJAT JA HAKUTEOKSET

Encyclopaedia Britannica Online. “Bonin Islands”. Encyclopædia Britannica Inc., 2014.
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/73107/Bonin-Islands> (luettu 13.11.2014)

Frédéric, Louis 2002: *Japan Encyclopedia*. Translated by Käthe Roth. Harvard University Press, Cambridge.

Portraits of Modern Japanese Historical Figures. “Fujiyama Aiichiro (1897-1985)” National Diet Library, Japan, 2013. <http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/382.html?cat=21> (luettu 13.11.2014)

III. TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Ampiah, Kweku 2007: *Political and Moral Imperatives of the Bandung Conference of 1955: The Reactions of the US, UK and Japan*. Global Oriental, Leiden.

Beer, Lawrence & Maki, John 2002: *From imperial myth to democracy: Japan's two constitutions, 1888–2001*. University Press of Colorado, Boulder.

Bouissou, Jean-Marie 2001: “Party factions and the politics of coalition: Japanese politics under the ‘system of 1955’”. *Electoral Studies* 20, Issue 4, s. 581–602.

- Chanlett-Avery, Emma & Rinehart, Ian 2013: *The U.S.–Japan Alliance*. Congressional Research Service, Washington. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33740.pdf> (luettu 13.11.2014)
- Curtis, Gerald 1975: “Big Business and Political Influence”. *Modern Japanese Organization and Decision-Making*, s. 33–70. Edited by Ezra F. Vogel. University of California Press, Berkeley.
- Edström, Bert 1996: “Prime Ministerial Leadership in Japanese Foreign Policy”. *Leaders and Leadership in Japan*, s. 243–264. Edited by Neary, Ian. Japan Library, Surrey.
- Forsberg, Aaron 2000: *America and the Japanese Miracle: The Cold War Context of Japan’s Postwar Economic Revival 1950–1960*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill & London.
- Fält, Olavi 2002: “Introduction”. *Looking at the other. Historical study of images in theory and practise*, s. 7-11. Edited by Alenius, Kari & Fält, Olavi & Jalagin, Seija. Oulu University Press, Oulu.
- Iriye, Akira 1997: *Japan & The Wider World: From the Mid-Nineteenth Century to the Present*. Longman, New York.
- Johnson, Chalmers 1995: *Japan, who governs? : controversial issues in Japanese government and foreign policy*. W. W. Norton & Company, New York.
- Masumi, Junnosuke 1985: *Postwar Politics in Japan, 1945–1955*. Käännös Lonny E. Carlile. Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley.
- New York Times 1985: “Aiichiro Fujiyama, 87; Ex-Japanese Politician” *The New York Times*, 23.2.1985. <http://www.nytimes.com/1985/02/23/world/aiichiro-fujiyama-87-ex-japanese-politician.html> (luettu 12.12.2014)
- Pyle, Kenneth 2007: *Japan rising: the resurgence of Japanese power and purpose*. PublicAffairs, New York.
- Ratz, David 2007: “The Study of Historical Images”. *Faravid 31/2007*, s. 189–220. Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys, Rovaniemi.

- Samuels, Richard J. 2001: "Kishi and Corruption: An Anatomy of the 1955 System". Working Paper No. 83, December 2001. Japan Policy Research Institute, San Francisco. <http://www.jpri.org/publications/workingpapers/wp83.html> (luettu 13.11.2014)
- Sakamoto, Kazuya 2011: "Conditions of an independent state: Japanese diplomacy in the 1950s". *The Diplomatic History of Postwar Japan*, s. 50–80. Edited by Makoto Iokibe. Translated and annotated by Robert D. Eldridge. Routledge, New York.
- Schaller, Michael 1995: "America's Favorite War Criminal: Kishi Nobusuke and the Transformation of U.S.-Japan Relations". Working Paper No. 11, July 1995. Japan Policy Research Institute, San Francisco. <http://www.jpri.org/publications/workingpapers/wp11.html> (luettu 13.11.2014)
- Schaller, Michael 1997: *Altered States: the United States and Japan since the Occupation*. Oxford University Press, New York.
- Shillony, Ben-Ami 1981: *Politics and Culture in Wartime Japan*. Clarendon Press, Oxford.
- Shinoda, Tomohito 2000: *Leading Japan: the role of the prime minister*. Praeger Publishers, Westport.
- Smith, Sheila 1999: "The Evolution of Military Cooperation in the U.S.–Japan Alliance". *The U.S.–Japan Alliance: Past, Present, and Future*, s. 69–93. Edited by Michael J. Green & Patrick M. Cronin. Council of Foreign Relations Press, New York.
- Swenson-Wright, John 2005: *Unequal allies? : United States security and alliance policy toward Japan, 1945–1960*. Stanford University Press, Stanford.
- Watanabe, Tsuneo 2013: *Japan's backroom politics: factions in a multiparty age*. Käännös ja kommentit Robert D. Eldridge. Lexington Books, Maryland.